

ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ : "ปีศาจทางการเมือง"

ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ในช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐ มีลักษณะชัดเจนมากขึ้น มีการสร้างและขยายภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดีอย่างต่อเนื่อง ด้วยฝีมือของกลุ่มการเมืองสองกลุ่ม คือ กลุ่มทหารและกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม ซึ่งเป็นพันธมิตรกันในการล้มเกมการเมืองแบบรัฐสภาที่ดำเนินมาตั้งแต่ปลายสงครามโลกครั้งที่สอง และต่างก็มีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดีในด้านลบออกมาอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิผล ลักษณะภาพลักษณ์ด้านลบในช่วงเวลานี้ ได้ถูกสร้างขึ้นมาให้มีความน่าหวาดกลัว และมีพลังที่อาจทำลายล้างระบบสังคมนิยมการเมืองไทยได้ จึงทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ในทศวรรษ ๒๔๙๐ มีลักษณะเป็น "ปีศาจทางการเมือง" ซึ่งมีลักษณะเป็นบุคคลที่เคยอยู่ในศูนย์กลางอำนาจรัฐ แต่ในช่วงเวลานี้อยู่นอกศูนย์กลางอำนาจรัฐ พร้อมกับมีแผนการที่จะเข้ายึดอำนาจรัฐ เพื่อสถาปนาระบบอบการปกครองแบบใหม่ออกมาตลอดทศวรรษ ๒๔๙๐ โดยมีกลุ่มแนวคิดเสรีนิยม-สังคมนิยมพยายามสร้างภาพลักษณ์ด้านบวกขึ้นมาตอบโต้เป็นระยะ เพื่อความเข้าใจกระบวนการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ในทศวรรษนี้ จะกล่าวถึงสังคมนิยมการเมืองไทยช่วง ๒๔๘๙ ที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี โดยจะแบ่งเป็น ๓ ประเด็น คือ ประเด็นแรกเรื่องกรณีสวรรคต ประเด็นที่สองเรื่องการรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ และประเด็นที่สาม เรื่องรัฐบาลกับคอมมิวนิสต์ จากนั้นจะกล่าวถึงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ เป็นลำดับต่อไป

สังคมนิยมการเมืองไทยต้นทศวรรษ ๒๔๙๐

๑ กรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

เสียงปืนหนึ่งนัดดังก้องบนพระที่นั่งบรมพิมานในตอนสายของวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลถูกกระสุนปืนขนาด ๑๑ ม.ม. เข้าทางพระนลาทรูทลุออก

ด้านหลังพระเศียรเหนือท้ายทอย สวรรคตอยู่บนพระที่นั่งในหีบงบรรทม ขณะเกิดเหตุมีมหาดเล็ก
หีบงบรรทมหนึ่งเฝ้าอยู่ด้านหน้าหีบงบรรทมสองคน คือ นายบุศย์ บัณฑิตริน ซึ่งมีเวรอยู่เฝ้าหีบง
บรรทม และนายชิต สิงหเสณีซึ่งไม่มีหน้าที่เฝ้าเวร แต่มารอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
ตื่นบรรทม จะเข้าไปวัดดวงพระตราเพื่อทำหีบงใหม่ตามรับสั่งสมเด็จพระราชชนนี เมื่อเสียงปืนดัง
ขึ้น นายชิต สิงหเสณีเป็นคนแรกที่เข้าไปในหีบงบรรทม ตามคำให้การของนายชิต ต่อคณะกรรมการ
การสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตได้
เล่าว่า " ...เข้าไปในหีบงพระบรรทมได้หน่อยเดียว ก็เห็นที่พระองค์ซึ่งอยู่บนพระแท่นมีพระ
โลหิต " ๑

นายชิตได้เข้าไปกราบทูลสมเด็จพระราชชนนี ซึ่งเมื่อทรงทราบก็ทรงวิ่งไปยังหีบงพระ
บรรทมของในหลวงรัชกาลที่ ๘ หลังจากนั้นก็มีบุคคลอื่น ๆ * ตามเข้าไปในหีบงพระบรรทมตาม
คำให้การของสมเด็จพระราชชนนีทรงเล่าถึงลักษณะท่าทางของในหลวงรัชกาลที่ ๘ ที่ทรงพบเห็น
ว่า "...ในหลวงบรรทมหงายเหมือนหลับ พระเศียรและพระแขนเป็นปกติ " ๒ ส่วนสมเด็จพระ
พระอนุชาซึ่งเข้าไปในหีบงบรรทมเช่นเดียวกัน มีพระราชกระแสว่า

เวลาเข้าไป เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่ในท่าธรรมดา
บรรทมหงาย พระกรทั้งสองข้างอยู่ในท่าธรรมดา...พระกรเหมือน
กันทั้งสองข้าง นิ้วพระหัตถ์ ... รู้สึกว่าเป็นธรรมดา ไม่ออกมาไม่
แบมากนัก ๓

น _____ น

๑ รายละเอียดและความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ในการที่พระบาท
สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต , (มปท , มปป) , หน้า ๑๙

* ผู้ที่เข้าไปในหีบงพระบรรทมหลังเกิดเหตุ เช่น สมเด็จพระอนุชา พระพี่เลี้ยง
เบื้อง จิตตະตฤย นางสาวจรูญ ตาละภักดิ์ ข้าหลวง นายบุศย์ บัณฑิตริน นายฉลาด
เทียหงามสัง มหาดเล็กตั้งเครื่องเสวย

๒ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๒๐

๓ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๒๑

การจัดการเกี่ยวกับพระบรมศพในหลวงรัชกาลที่ ๘ ตามรายละเอียดที่คณะกรรมการสอบสวน ส่วน ๓ นั้นทักไว้มีว่า

... ส่วนพระพี่เลี้ยงเฝ้าห้องขึ้นไปบนพระแท่นทั้งตัว เห็นพระเศียรหนุนพระเขนยตะแคงไปข้างขวา พระพี่เลี้ยงเฝ้าก็ยกพระเศียรของท่านให้ตรงกับพระเขนย แล้วจึงแล้วจึงเอาผ้าเปลบางๆ ซึ่งคลุมพระองค์อยู่แค่พระอุระขึ้นจับพระโลหิต ชับ ๆ แต่จะจนในสุดทำยได้ เอาผ้าอีกผืนหนึ่งพับแปะไว้ที่แผลตรงพระนลาต ๔

ต่อมาพระราชชนนีรับสั่งให้ตามพ.ต. นิตย์ เวชวิศิษฐ์ แพทย์ประจำพระองค์มาตรวจพระอาการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ เมื่อพ.ต. นิตย์ได้ตรวจพระอาการและเห็นว่าสวรรคตแล้ว ตามบันทึกของคณะกรรมการสอบสวน ที่มีว่า พระราชชนนี " ... รับสั่งให้พ.ต. นิตย์ เวชวิศิษฐ์ทำความสะอาดแก่พระบรมศพ พ.ต. นิตย์ เวชวิศิษฐ์ก็ล้างเช็ดพระโลหิตเย็บปากแผลแล้วก็เปลี่ยนฉลองพระองค์ " ๕

ในวันเดียวกันนี้เมื่อนายกรัฐมนตรี คือ นายปรีดี พนมยงค์ และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงได้รับข่าว ก็ได้มายังพระที่นั่งบรมพิมานและได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อประกาศในนามสำนักพระราชวังถึงการสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ว่า "... ได้ความสันนิษฐานว่า จะทรงจับคลาพระแสงปืนตามพระราชอัธยาศัยที่ทรงชอบ แล้วเกิดอุบัติเหตุขึ้น " ๖ ต่อมาในคืนวันเดียวกันรัฐบาลได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน และมีการประชุมสภาเป็นกรณีพิเศษ ต่อมาเวลา ๒๒.๓๐ น. คณะรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทน และประธานพฤษสภา

๔ เรื่องเดียวกัน

๕ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๒๒

๖ " แถลงการณ์สำนักพระราชวัง ๘ มิถุนายน ๒๔๘๙ "

ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระอนุชาเพื่อกราบบังคมทูลอัญเชิญเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ ซึ่งในโอกาส
นี้ นายปรีดี พนมยงค์ได้กราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อแสดงความรับผิดชอบ
ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ข่าวการสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ ที่เผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชน ได้ก่อให้เกิด
เกิดความเศร้าเสียใจไปทั่วทั้งพระนคร พร้อม ๆ กับความสงสัยถึงสาเหตุการสวรรคตได้เพิ่มขึ้น
เรื่อย ๆ โดยเฉพาะเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๘๙ คณะนายแพทย์และพยาบาลจากโรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ได้ไปทำความสะอาด และฉีดยารักษาพระบรมศพในหลวงรัชกาลที่ ๘ ได้พบบาดแผล
ด้านหลังท้ายทอยของพระบรมศพ จึงทำให้มีข่าวแพร่ไปถึงประชาชนทำให้ความเชื่อของประชาชน
เป็นไปในทางตรงกันข้ามกับแถลงการณ์ของรัฐบาลมากขึ้น เพราะแถลงการณ์ของสำนักพระราช
วังไม่กระจ่างชัดเหมือนมีเรื่องปิดบัง กรมตำรวจออกแถลงการณ์ในวันเดียวกันว่า พระบรมวงศา-
นวงศ์ คณะรัฐมนตรี ผู้เชี่ยวชาญทางอาวุธ สืบสวนเกี่ยวกับสาเหตุการสวรรคต โดยตั้งข้อสงสัย
๓ ประเด็นคือ เป็นอุบัติเหตุ ถูกลอบปลงพระชนม์ และปลงพระชนม์เอง แต่ได้ข้อสรุปว่าเป็น
อุบัติเหตุ ต่อมาวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๔๘๙ ทางกรมตำรวจได้ออกแถลงการณ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า
สาเหตุการสวรรคตเกิดจากอุบัติเหตุ ซึ่งมีผลให้ประชาชนยิ่งแคลงใจต่อสาเหตุการสวรรคตมาก
ขึ้นเพราะแถลงการณ์ดังกล่าวเหมือนกับออกมาแก้ข่าวลือที่กำลังแพร่อยู่ในพระนคร

ทางฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็ได้
รับพระบรมราชโองการจากพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ โปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกล-
รัฐมนตรีอีกครั้ง นายปรีดีได้จัดตั้งรัฐบาลพร้อมกับแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสมาชิก
สภา ซึ่งในโอกาสที่สมาชิกรัฐสภาได้รับอนุญาตให้ซักถามถึงกรณีสวรรคต รัฐบาลเชิญพ.ต. นิตย
เวชวิศิษฐ์ แพทย์ประจำพระองค์ และพระราชมอินทราธิบดีกรมตำรวจมาแถลงโดยมีอุปกรณ์ คือ
ปืน แขนงพระที่นั่งบรมพิมาน และหัวหมวกที่ตกลงยิงมาประกอบคำอธิบาย

จากการซักถามและการอธิบายในสภา ได้ทำให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่นักหนังสือพิมพ์ เช่น
ประชาชาติ ลงพิมพ์ปกิณกะเรื่อง "การทำลายสักขีพยาน" ตำนานการเคลื่อนย้ายวัตถุพยานในกรณี

สวรรคต ต่อมา พระราชอัปไทย ลงข่าวว่า มีสุภาพบุรุษผู้หนึ่งยืนดีสลະหัวทดลองแทนหัวหมู ๗ นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์อื่น ๆ เช่น เกียรติดังศักดิ์ ลงข่าวและบทความในเชิงสงสัยเกี่ยวกับสาเหตุการสวรรคต ซึ่งมีผลให้ความเชื่อถือของประชาชนต่อรัฐบาลลดลงไปเรื่อย ๆ และความเชื่อว่ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ถูกลอบปลงพระชนม์ยิ่งมีมากขึ้น

รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลเอาใจใส่กรณีสวรรคต ด้วยการแต่งตั้ง " คณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต " ขึ้นในวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๘๙ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยกรรมการ ๑๒ คน * มีประธานศาลฎีกาเป็นประธาน คณะกรรมการสอบสวน ๑ ได้เริ่มปฏิบัติงานในวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ โดยเริ่มเข้าไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุในพระที่นั่งบรมพิมาน และในวันรุ่งขึ้นคณะกรรมการแพทย์ ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการสอบสวน ๑ ได้ทำการชันสูตรพระบรมศพ ต่อมาได้ทำการทดลองยิงศพ ๗ ศพ วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๘๙ คณะแพทย์ประชุมกันให้ความเห็นถึงสาเหตุการสวรรคตว่ามี ๓ ประเด็น คือ อุบัติเหตุปลงพระชนม์เอง และถูกลอบปลงพระชนม์ คณะแพทย์รายงานผลการชันสูตรพระบรมศพต่อคณะกรรมการสอบสวน ๑ ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๙ ว่า

๗ " สุภาพบุรุษผู้หนึ่งยืนดีสลະหัวทดลอง " , พระราชอัปไทย (๑๖ มิถุนายน ๒๔๘๙)

* คณะกรรมการประกอบด้วย ประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ส่วนคณะกรรมการคือ อธิบดีศาลอุทธรณ์ , อธิบดีศาลอาญา , อธิบดีกรมอัยการ , ประธานพณีสภา , ประธานสภาผู้แทน , พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร , พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีวัต , พลเรือตรี แชน ปัจจุบัน , พลอากาศตรี หลวงเชิดจุมภฏ โดยนายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นเลขานุการ และนายสอาด นาวิเจริญเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

... ตามหลักวิชานิติเวชวิทยา คณะกรรมการแพทย์ส่วนมากเห็นว่า
อาจเกิดขึ้นตามน้ำหนักความสำคัญตามลำดับต่อไปนี้ ๑. มาตรการ
๒. ถัดต่อนิวัตกรรมการ ๓. อุบัติเหตุ ^๘

คณะกรรมการสอบสวน ฯ เริ่มสอบพยานบุคคลปากแรกในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๙
ที่ห้องโถงชั้นสอง กระทรวงยุติธรรม ซึ่งการสอบพยานนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจเข้าฟัง
ได้ นอกจากนี้รัฐบาลได้ทำการเผยแพร่ความก้าวหน้าในการสอบสวน ด้วยการให้กรมโฆษณา
การจัดพิมพ์ ข่าวโฆษณาการ ฉบับพิเศษ รายงานการสอบสวนเป็นระยะ โดยเริ่มพิมพ์ฉบับแรก
วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๙ รัฐบาลยังมีคำสั่งให้แจกจ่าย ข่าวโฆษณาการ ฉบับพิเศษตามหน่วย
ราชการต่าง ๆ เพื่อติดประกาศให้ข้าราชการได้ทราบข่าว และยังมีกรพิมพ์ออกจำหน่าย
ในราคาฉบับละ ๕๐ สตางค์ ^๙ อีกด้วย

ความพยายามของรัฐบาลในการแสดงความเอาใจใส่กรณีสวรรคต ด้วยการติดตาม
สอบสวน และทำให้การสอบสวนเป็นเรื่องเปิดเผย ตำเนินการมาตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึง
เดือนตุลาคม ๒๕๕๙ ไม่ประสบผลสำเร็จในการที่จะลบคำวิพากษ์วิจารณ์และความเชื่อว่าในหลวง
ถูกลอบปลงพระชนม์ลงได้ เพราะแม้แต่ข้อสรุปของคณะกรรมการสอบสวนที่รายงานไปยังนายกรัฐมนตรี
ก็เกินไปในทางแย้งกับแถลงการณ์เรื่องกรณีสวรรคตฉบับแรกว่า

^๘ รายละเอียดความเห็นของกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระ
พระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต , หน้า ๙

^๙ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. กระทรวงกลาโหม กรมเสนาธิการทหาร เอกสาร
กองบัญชาการทหารสูงสุด ข่าวโฆษณาการ ฉบับพิเศษ ๑ (๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๙)

คณะกรรมการเห็นว่า ในกรณีอื่นจะพึงเป็นต้นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตได้นั้น สำหรับกรณีอุบัติเหตุ คณะกรรมการมองไม่เห็นทางว่าจะเป็นไปได้ ส่วนอีกสองกรณี คือ การถูกลอบปลงพระชนม์ และทรงปลงพระชนม์พระองค์เองนั้น การถูกลอบปลงพระชนม์ ไม่มีพยานหลักฐานและเหตุผลที่แน่นอนแสดงว่าจะเป็นไปได้ แต่ก็ไม่สามารถที่จะตัดออกเสียโดยสิ้นเชิง เพราะว่ายังมีท่าทางของพระบรมศพค้ำอยู่ ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้ แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่าได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด ๑๐ (เห็นโดยผู้เขียน)

เมื่อข้อสรุปของคณะกรรมการสอบสวน ฯ จากการสอบพยานบุคคล วัตถุพยานและสภาพแวดล้อมปรากฏผลออกมาดังกล่าวข้างต้น การสอบสวนพยานที่ดำเนินมาอย่างเปิดเผยและรัฐบาลทำการเผยแพร่ รวมไปถึงหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ที่ตีพิมพ์ค่าให้การพยานมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนที่สนใจติดตามข่าวการสอบสวนอย่างละเอียด น่าจะมีความคิดเห็นไม่ต่างไปจากข้อสรุปของคณะกรรมการสอบสวนหนัก ความคิดเรื่องรัชกาลที่ ๘ ถูกลอบปลงพระชนม์จึงยังมีอยู่

ขณะที่คณะกรรมการสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ หนังสือพิมพ์ยังคงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเกี่ยวกับกรณีสวรรคต รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ได้แก้ไขข้อหาดังกล่าวด้วยการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ที่ถูกจับ เช่นนายตาริห์ ปัทมศิริ บรรณาธิการ ประชาธิปไตย ใช้นามปากกา "ศรเหล็ก" เขียนบทความเรื่อง " อาจารย์ใหญ่ " ซึ่งเป็นการวิจารณ์นายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับกรณีสวรรคต ได้ถูกจับกุมวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๘๙ ในชื่อหากบฏ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ตั้งคณะกรรมการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ เพื่อทำการตรวจข่าวก่อนลงตีพิมพ์ด้วย แต่การแก้ไขของรัฐบาลไม่

๑๐ รายละเอียดความเห็นของกรรมการสอบสวนพดิดิการัน ในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต, หน้า ๕๑

สามารถลดคำวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับกรณีสวรรคตลงได้ กลับเพิ่มพลเสียต่อรัฐบาลมากยิ่งขึ้น เพราะทำให้เกิดความเข้าใจว่ารัฐบาลมีเรื่องปิดบังเกี่ยวกับกรณีสวรรคต

ประกอบกับช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๔๙๙ เป็นช่วงหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนเพิ่มเติม รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีฐานสนับสนุนมาจากพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญ ต้องตกเป็นเป้าการโจมตีของพรรคฝ่ายค้าน คือ พรรคประชาธิปไตย ที่หาเสียงด้วยการชี้ให้เห็นความไร้สมรรถภาพของรัฐบาลในการคลี่คลายกรณีสวรรคต รัฐบาลแก้ปัญหาด้วยการออกคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๒๐๗ / ๒๔๙๙ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๔๙๙ เรื่อง " ให้กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ชี้แจงแก่ราษฎรมิให้หลงเชื่อคำโฆษณาหลอกลวงของบุคคลบางจำพวก" การออกคำสั่งฉบับนี้ยิ่งเป็นผลเสียต่อรัฐบาล เนื่องจากพรรคประชาธิปไตยได้นำคำสั่งฉบับนี้มาเปิดเผยในการหาเสียงเลือกตั้ง ทำให้ภาพพจน์ของรัฐบาลตกต่ำลงไปอีก

จนในที่สุดนายปรีดี พนมยงค์ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายปรีดีและพรรคสหชีพรวมไปถึงพรรคแนวรัฐธรรมนูญ ได้ร่วมกันสนับสนุนให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทนตั้งแต่วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๙๙ แต่รัฐบาลชุดใหม่ก็ยังไม่สามารถคลี่คลายกรณีสวรรคตได้ ประกอบกับคำรายงานของคณะกรรมการสอบสวน ๓ ยี่งชี้ให้เห็นว่า การสวรรคตเกิดขึ้นสาเหตุการถูกลบปลงพระชนม์มีโอกาสเป็นไปได้สูง และต่อมายังก่อให้เกิดความเชื่อว่าในหลวงรัชกาลที่ ๘ ถูกลบปลงพระชนม์กลับทวีขึ้น เพราะประเด็นการปลงพระชนม์เองซึ่งเป็นประเด็นรองได้ตกไป ซึ่งก่อนหน้านี้ เป็นที่ถกเถียงกันว่าอาจเป็นไปได้ที่จะทรงปลงพระชนม์เอง แต่ลักษณะท่าทางของพระบรมศพด้านอยู่ เพราะผู้ที่ยิงตัวตายจะเกิดอาการเกร็งกล้ามเนื้อ มือและแขนที่ถือปืนจะอยู่ในลักษณะไม่เรียบร้อย แต่ในขณะที่เกิดเหตุสวรรคตขึ้นหลักวิชาดังกล่าวไม่มีหลักฐานยืนยันที่แน่นอน จนกระทั่งเดือนมกราคม ๒๔๙๐ หนังสือพิมพ์ต่างพากันลงข่าวและรูปของร.ต.ต. วิชัย พิพัฒน์ไตร ซึ่งฆ่าตัวตายด้วยการใช้มือข้างขวาปักขึ้นจอบขมับ มือข้างขวาวางอยู่บนหน้าอกศพไม่สามารถเหยียดตรงได้ เท่ากับพิสูจน์ว่าอาการเกร็งของกล้ามเนื้อมีจริง ดังนั้นพระกรและพระขัณฑ์ของพระบรมศพ เหยียดตรงและไม่มีอาการเกร็ง ย่อมแสดงให้เห็นว่าไม่ได้ทรงปลงพระชนม์พระองค์เอง ประเด็นการถูกลบปลงพระชนม์จึงยังได้รับการวิจักษณ์กันทั่วไป

รัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์จึงต้องประสบกับปัญหาหนัก เพราะกรณีสวรรคตเป็น เรื่องใหญ่ที่ประชาชนให้ความสนใจ ประกอบกับรัฐบาลเองประสบปัญหาด้านอื่น ๆ อีกหลายด้าน ที่ไม่สามารถแก้ไขได้เช่นเดียวกัน ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองที่ต่างมาตั้งแต่ ปลายสงครามโลกครั้งที่สอง ^{๑๑} กรณีสวรรคตจึงเป็นตัวเร่งที่สำคัญ ทำให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มทหารกับกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม ทำการรัฐประหารในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

๒ การรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

รัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ มีปัญหากับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่กำลังประสบอยู่ใน ขณะนั้น รัฐบาลฯ ใช้วิธีแก้ไขหลายประการ แต่การแก้ไขของรัฐบาลฯ ได้เปิดโอกาสให้มีการฉ้อราษฎร์ บังหลวง จนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไป แม้แต่หนังสือพิมพ์ที่มีแนวคิดเสรีนิยมและเป็นกลาง อย่างมาลัย ชูพินิจได้เขียนถึงรัฐบาลว่า

ตลอดอายุของการเป็นนายกรัฐมนตรีมา ๒ ยุค ๒ สมัย พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แสดงความสามารถควรแก่การสรรเสริญ หลายประการ...แต่ความสำเร็จ ... นั้น ถึงจะสำคัญเพียงใดก็ยังไม่เท่ากับปัญหาภายในประเทศ ๒ ประการ ข้าวซึ่งเป็นอาหาร ประจำวัน และข้าราชการทุจริตอันเป็นโรคประจำชาติหลังสงคราม ^{๑๒}

^{๑๑} โปรดอ่านรายละเอียดใน นุชทริกา บุรณบุตร "บทบาททางการเมืองของพลเรือตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๙๐)" วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๓๓

^{๑๒} มาลัย ชูพินิจ , "ระหว่างบรรทัด" , พิมพ์ไทย (๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๐)

ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ทั้งผู้ที่อยู่ในวงการรัฐบาล รัฐสภา ข้าราชการ ราชการ การชื้อ
 ราษฎรบ้างหลวงกันมโหฬาร เฉพาะข้าราชการพลเรือนในปี ๒๔๘๙ ถูกลงทะเบียนราชการ
 ชื้อราษฎรบ้างหลวง ๓๕๑๘ราย^{๑๓} การแก้ไขปัญหาขาดแคลนสินค้าด้วยการตั้งองค์การสรรพอาหารขึ้น
 ในเดือนธันวาคม ๒๔๘๙ ซึ่งใช้งบประมาณก้อนใหญ่ถึง ๕๐ ล้านบาท เป็นข่าวที่น่ายินดีสำหรับ
 ประชาชนที่รอคอยด้วยความหวัง แต่ในที่สุดก็มีข่าวเกรียวกราวว่าองค์การนี้เป็นองค์การที่ไร้
 ประสิทธิภาพและเต็มไปด้วยการโกงกิน รัฐมนตรีที่รับผิดชอบซึ่งอยู่ในกลุ่มส.ส.อีสาน ได้รับการ
 โจมตีจากหนังสือพิมพ์ว่านำเงินที่องค์การจ่ายล่วงหน้าไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว รัฐบาลหลวง
 ดำรงนาวาสวัสดิ์จึงประสบปัญหาหนัก

ข่าวคราวดังกล่าวที่ตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ ส่งผลให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาที่มีต่อ
 รัฐบาล และเมื่อพรรคประชาธิปัตย์เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลระหว่างวันที่ ๑๙ ถึง ๒๗
 พฤษภาคม ๒๔๙๐ ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ๆ เช่น รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อย โดย
 เฉพาะในทางเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนเดือดร้อน และไม่สามารถให้ความกระจ่างเกี่ยวกับ
 กรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ได้ ^{๑๔}

แม้การเปิดอภิปรายครั้งนี้ รัฐบาลจะได้รับคะแนนเสียงไว้วางใจจากสภา แต่รัฐบาล
 ต้องประสบกับความตกต่ำในสายตาของประชาชนอย่างยิ่งที่สุด เพราะการอภิปรายที่เกิดขึ้นได้
 รับการถ่ายทอดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกวัน ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลและเห็น
 ความเลวร้ายของรัฐบาล จนกล่าวได้ว่า รัฐบาลหลวงดำรงนาวาสวัสดิ์ขาดฐานการสนับสนุนจาก
 ประชาชน จนขาดความชอบธรรมก่อนการเกิดรัฐประหาร

นอกจากนี้พันธมิตรทางการเมืองของรัฐบาล ที่สำคัญคือ กองทัพเรือ ซึ่งเป็นพันธ-
 มิตรกับกลุ่มนายปรีดี - พลเรือน และเป็นฐานสำคัญของรัฐบาลพลเรือนภายหลังสงครามโลกครั้งที่
 สอง ก็มองรัฐบาลหลวงดำรงฯไม่ต่างไปจากประชาชนทั่วไปนัก หลวงสังวรสุวรรณชีพผู้หน้าคน

^{๑๓} ประชาธิปไตย (๓๑ กรกฎาคม ๒๔๙๗)

^{๑๔} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ชุดที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๙๐ , หน้า ๙๐

แรก ไม่สามารถยอมรับรัฐบาลที่ไร้สมรรถภาพได้ ประการที่สอง เกิดจากความไม่พอใจของเหล่าทหารที่มีต่อรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความตกต่ำทางเกียรติภูมิของทหารซึ่งมีผู้นำคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตัดสินใจผิดพลาด เข้ากับผู้แพ้สงคราม ทหารปลดประจำการไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐบาลพลเรือน ความดีความชอบจากสงครามตกอยู่แก่ขบวนการเสรีไทย และประการสุดท้ายกรณีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถหาทางคลี่คลายให้กระจ่างชัดได้

ปฏิบัติการทำรัฐประหาร เริ่มจากมีการส่งฝ่ายปฏิบัติการไปจับตัวบุคคลสำคัญเพื่อหน้าตัวมาไว้ที่กองบัญชาการกระทรวงกลาโหม เช่น พันโทก้าน จาหนงุมิ เวหนากาลังไปจับตัวนายปรีดี พนมยงค์ที่ท่าเทียบท่าช้าง แต่นายปรีดีทราบข่าวก่อนและหลบหนีไปได้ หลังจากการปฏิบัติการยึดอำนาจของคณะรัฐประหาร ปี ๒๔๙๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เดินทางมายังกระทรวงกลาโหมซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของคณะรัฐประหาร เท่ากับแสดงว่าได้ยอมรับที่จะเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ซึ่งก่อนหน้าที่มีการทราบ จอมพล ป. พิบูลสงครามยังไม่ได้ยอมรับเสียทีเดียว คณะรัฐประหารประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจการปกครอง เพราะการเลื่อมความชอบธรรมของรัฐบาล ประกอบกับนายปรีดี พนมยงค์ รวมไปถึงกลุ่มพลเรือนและทหารเรือที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี ประชุมร่วมกันที่ฐานทัพเรือสัตหีบ พร้อมกับประมุขสถานการณ์ในขณะนั้นว่ายังไม่สมควรที่จะปฏิบัติการตอบโต้ ทำให้คณะรัฐประหารสามารถดำเนินการบริหารประเทศได้

สิ่งแรกที่คณะรัฐประหารดำเนินการ คือ จัดตั้งกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทยโดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย พล.ท. พิน ชุณหะวัณเป็นรองผู้บัญชาการ และหลวงกาจสงครามเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการ การที่คณะรัฐประหารตั้งกองบัญชาการแห่งประเทศไทยขึ้น โดยไม่เข้าไปแทรกแซงสายการบังคับบัญชาทหารที่มีอยู่เดิม เพราะคณะรัฐประหารประกอบด้วยนายทหารนอกประจำการเสียเป็นส่วนใหญ่ การไม่ก้าวก้าวกายกับสายนายทหารประจำการ จึงเป็นหนทางที่ไม่าจะก่อให้เกิดการสนับสนุนจากนายทหารประจำการได้มากกว่า แม้คณะรัฐประหารมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นหัวหน้าก็ตาม แต่ก็ควรระมัดระวัง เพราะยังไม่แน่ใจในท่าทีของทหารกลุ่มอื่น ๆ

แต่ในขณะเดียวกัน คณะรัฐประหารยังต้องประสบปัญหากับการตั้งรัฐบาลอยู่มากเพราะต้องระวังการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ และอเมริกา ซึ่งยังคงให้การสนับสนุน

สหุหนายปรีดี พนมยงค์อยู่ ประกอบกับจอมพล ป. พิบูลสงครามยังมีภาพพจน์ที่ไม่ดีในสายตา
มหาอำนาจ วันที่ทำการรัฐประหารสำเร็จ จอมพลผินแกลงว่า

...กล่าวถึงจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า ขอเทิดทูนผู้นี้ไว้เหนือหัว
ความเห็นบางทีก็ไม่ตรงกัน แต่นิยมเสื่อมมาในงานที่เคยทำมา ...
จอมพลมีบกพร่องบ้าง แต่ก็ธรรมดาเป็นนายกล้าตั้ง ๘ ปี ก็ต้องมี
เสียบ้าง เพราะมีคนสอพลอร่วมอยู่ด้วย เสาหินยังเอียงได้เพราะ
ปากคน ๑๗

ที่จอมพลผินแกลงเช่นนี้ เพราะการเชิญจอมพล ป. พิบูลสงครามมาเป็นหัวหน้า มีทั้ง
ด้านดีด้านเสีย ด้านดี คือ คณะรัฐประหารได้ผู้นำซึ่งมีบารมีในหมู่ทหาร แม้จอมพล ป. จะได้รับ
การประณามว่าเข้าข้างญี่ปุ่น มีมลทินจากการเป็นอาชญากรสงคราม แต่ทหารส่วนใหญ่ยังคงเลื่อม
ใสอยู่ ด้านเสียคือ คณะรัฐประหารและจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องหาวิธีลบคำโจมตีในประเทศ
เรื่องชื่อเสียงที่เสียไประหว่างสงคราม และต้องระงับความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยเฉพาะ
อังกฤษ อเมริกา ทำให้คณะรัฐประหารต้องหาทางตั้งรัฐบาล ที่จะต้องได้รับการยอมรับ
จากประเทศมหาอำนาจ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่นำไปสู่การร่วมมือทางการเมือง ระหว่างคณะ
รัฐประหารกับกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม

กลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม ซึ่งมีผู้นำที่สำคัญคือนายควง อภัยวงศ์ และกลุ่มเชื้อ
พระวงศ์รุ่นหนุ่ม ได้เคยเป็นกลุ่มการเมืองสำคัญที่ร่วมมือกับกลุ่มปรีดี-พลเรือโทปลัดดันการ เมืองจาก
ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปสู่การเมืองระบอบรัฐสภาในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ และ
เคยรวมกับกลุ่มปรีดี-พลเรือโทเสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากเลือกตั้ง
สมาชิกสภาราษฎรเดือนมกราคม ๒๔๘๙ แต่ด้วยพื้นฐานความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน

ประกอบกับการแข่งขันทางการเมืองในรูปแบบพรรคการเมือง ระหว่างกลุ่มอนุรักษ - กษัตริย์นิยม โดยพรรคประชาธิปัตย์ และกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งมีพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนูญให้การสนับสนุน ทำให้เกิดการเผชิญหน้าทางการเมืองขึ้นและเมื่อเกิดการนิสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ กลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมซึ่งมีพื้นฐานที่ต่อต้านการเชิดชูสถาบันกษัตริย์ก็ได้กลายเป็นกลุ่มการเมืองที่อยู่ตรงข้ามกับฝ่ายนายปรีดีอย่างเต็มที่ พรรคประชาธิปัตย์ได้กลายเป็นพรรคฝ่ายค้าน ที่ปฏิบัติงานทางสภาซึ่งให้เห็นความไร้สมรรถภาพและขาดความชอบธรรมของรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ อย่างหนักหน่วงที่สุด

กลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยมจึงเป็นกลุ่มที่คณะรัฐประหารให้ความสนใจ เพราะเมื่อพิจารณากันอย่างจริงจังแล้ว กลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม เป็นกลุ่มแรกที่ทำให้การรับรองและสนับสนุนคณะรัฐประหาร ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๙๐ ประกาศใช้โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม ม.จ. จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ บุตร เขยของหลวงกาจสงคราม ได้ติดต่อหาร่างรัฐธรรมนูญที่ได้ร่างไว้ขึ้น เสนอต่อผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งกรมขุนชัยนาทนเรนทรลงพระนามแต่ผู้เดียวในการประกาศใช้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นอกจากนี้ผู้ในกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม คือ นายควง อภัยวงศ์และ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในขบวนการเสรีไทย เป็นที่รู้จักและยอมรับภายในประเทศ ทางคณะรัฐประหารจึงได้เชิญนายควง อภัยวงศ์ มาเป็นนายกรัฐมนตรีและให้สิทธิในการตั้งคณะรัฐมนตรีอย่างอิสระเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

คณะรัฐประหารได้แสดงท่าทีชัดเจน ที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาล โดยทันท่วงทีมอบอำนาจลงนามโดยจอมพล ป. พิบูลสงครามให้แก่รัฐบาลนายควงลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เห็นว่า " ส่วนคณะทหาร ตำรวจและพลเรือนจะยังทำการแต่ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย..."^{๑๘} ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้ผลดี เพราะต่อมาเมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ได้รับโอกาสจัดตั้งรัฐบาลในช่วงต้นปี ๒๔๙๑ ประเทศ

^{๑๘} สุชิน ตันติกุล , "ผลสะท้อนทางการเมืองของรัฐประหาร ๒๔๙๐ ", ภาคผนวก

มหาอำนาจก็ให้การรับรองแก่รัฐบาล แต่ในเดือนเมษายนคณะรัฐประหารก็ได้ทำการจับนายดวง
 ใจให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน การ
 ที่คณะรัฐประหารเข้ามามีอิทธิพลอย่างเต็มที่ในการบริหารประเทศ แต่ก็ต้องเผชิญกับการท้าทาย
 จากกลุ่มพลังทางการเมืองอื่น ๆ คือ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑ คณะนายทหารเสนาธิการได้เตรียม
 การทำรัฐประหาร แต่ต้องประสบความล้มเหลว เพราะทางรัฐบาลสืบทราบและทำการจับกุม
 ก่อน ในปีต่อมาวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ นายปรีดี พนมยงค์ได้รวบรวมกลุ่มพลเรือนและบาง
 ส่วนในกองทัพเรือทำการยึดพระบรมมหาราชวัง เพื่อทำการรัฐประหาร แต่ทางรัฐบาลได้ใช้
 มาตรการรุนแรงในการปราบปราม มีผลให้กลุ่มนายปรีดีต้องล่าถอย ปี ๒๔๙๔ กลุ่มทหารเรือซึ่ง
 ถูกปลดอำนาจและบทบาทลงได้มีความพยายามทำรัฐประหารในวันที่ ๒๙ มิถุนายน เพื่อเข้ามาคาน
 อำนาจทางการเมืองกับรัฐบาลซึ่งเป็นกลุ่มทหารบก แต่ทางรัฐบาลสามารถปราบปรามได้เช่นเคย

แม้รัฐบาลจะสามารถปราบปรามความพยายามทำการรัฐประหารลงได้ทั้ง ๓ ครั้งแต่ก็
 ยังประสบปัญหาอีกด้านหนึ่ง คือ ปัญหาในสภาฯ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าบริหารประเทศ
 แต่รัฐบาลขาดฐานสนับสนุนทางสภาที่เป็นของตัวเอง เพราะสมาชิกสภาส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรค
 ประชาธิปัตย์ ซึ่งแสดงบทบาทฝ่ายค้านจนรัฐบาลรู้สึกเป็นปัญหา จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงทำ
 การรัฐประหารตนเองในปี ๒๔๙๔ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวการรัฐประหารครั้งนี้มีการประกาศยกเลิก
 เลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๙๒ ซึ่งมีผลให้สภาฯ ต้องยุบไปโดยปริยายและมี
 การนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๙๔ แก้ไขเพิ่มเติม ๒๔๙๔ กลับมาใช้แทน ซึ่ง
 รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ให้รัฐบาลคุมอำนาจบริหารประเทศได้เต็มที่

๓ คอมมิวนิสต์กับท่าทีของรัฐบาลทหาร

ความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ในสังคมไทยถูกปลุกและกระตุ้นให้มีอยู่ตลอดเวลา เมื่อ
 ประเทศจีน เปลี่ยนการปกครองเป็นแบบคอมมิวนิสต์ ชาวจีนในเมืองไทยได้ทำการเคลื่อนไหวเผยแพร่
 แพร่เอกสารสนับสนุนการปกครองบนแผ่นดินใหญ่อยู่ ในทางการเมืองระหว่างประเทศ สหรัฐ
 อเมริกาได้โฆษณาชวนเชื่อถึงภาวะสองค่าย คือ ค่ายโลกเสรีนิยมซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ
 และโลกคอมมิวนิสต์ซึ่งมีจีนและรัสเซียเป็นผู้นำ โดยชี้ให้เห็นว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะ

ถูกกลืนโดยลัทธิคอมมิวนิสต์ตามทฤษฎีโอดมิโน เมื่อประเทศหนึ่งกลายเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว ประเทศ
 ถัด ๆ มา ก็จะล้มเหมือนตัวโอดมิโนกลายเป็นคอมมิวนิสต์ในที่สุด เหตุการณ์โลกในขณะนั้นมีแนวโน้ม
 ชวนให้คิดว่าทฤษฎีนี้เป็นความจริง เหตุการณ์ในประเทศเกาหลีซึ่งแต่เดิมหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒
 ถูกแบ่งออกเป็นสองเขต ส่วนเหนือมีรัสเซียเป็นผู้ดูแลและส่วนใต้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ดูแล ต่อมาเกาหลี
 เหนือคิดจะรวมประเทศ จึงใช้กำลังโจมตีเกาหลีใต้ในเดือนมิถุนายน ๒๕๕๓ แม้คณะมนตรีความ
 มั่นคงแห่งสหประชาชาติจะมิมีมติเรียกร้องให้ระงับการรุกราน แต่ก็ไม่สามารถยุติการโจมตีลงได้
 ต่อมาการรุกรานยิ่งขยายเพิ่มขึ้น เมื่อประเทศจีนคอมมิวนิสต์ให้การสนับสนุนการรุกรานเกาหลี
 ใต้

จากสถานการณ์การรุกรานของคอมมิวนิสต์ในเกาหลี ทำให้เกิดการหวั่นเกรงถึงเหตุ
 การณ์ในสังคมไทย แม้พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยจะไม่เคลื่อนไหวรุนแรงดังเช่นต่างประเทศ
 ในขณะนั้น แต่ก็เป็นที่หวั่นเกรงกันว่าความเจียบเช่นนี้ อาจไม่ใช่เพราะพรรคคอมมิวนิสต์
 ไทยมีความอ่อนแอ หากแต่เป็นเพราะพรรคคอมมิวนิสต์ไทยกำลังดำเนินการทางยุทธศาสตร์ เพื่อ
 รอคอยกองทัพอของเมมาเซตงพุ่งลงมาทางใต้ เพื่อเสริมพลังให้พรรคคอมมิวนิสต์ไทยซึ่งได้เตรียม
 พร้อม และในขณะเดียวกันพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนก็จะเข้าร่วมสนับสนุนด้วย ฉะนั้นแม้พรรค
 คอมมิวนิสต์ไทยอ่อนแอกว่ารัฐบาล และคนไทยจะนิยมคอมมิวนิสต์น้อย "แต่ถ้าพรรคคอมมิวนิสต์
 ไทยมีกำลังสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนและอินโดจีนที่เข้มแข็งที่สุดในเอเชีย พรรคคอมมิว-
 นิสต์ไทยก็อาจต่อสู้กับรัฐบาลไทยได้ " ๑๙

นอกจากความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์แล้ว ภาวะทางการเมืองระหว่างจอมพลป.พิบูล-
 สงครามกับคณะรัฐประหาร มีส่วนผลักดันให้รัฐบาลจอมพล ป.ดำเนินนโยบายตามอเมริกาอย่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๙ สลธ แผนกบร.๘ / ๑๐๘ "Communist Threat to Thailand " อ้างใน
 ธงชัย พึ่งกันไทย , " ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๘ -
 ๒๕๐๐ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬ
 ลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐) , หน้า ๒๘๓

เต็มที่ และแสดงการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง การเข้ามามีอำนาจทางการเมืองของ จอมพล. ปิบูลสงครามในปี ๒๔๙๐ จอมพล. ไม่ได้มีอำนาจทางการเมืองอย่างเต็มที่ แต่ต้อง คอยฟังเสียงจากคนรัฐประหาร เป็นส่วนใหญ่ เพราะสมาชิกคนสำคัญของคณะรัฐประหาร เป็นผู้คุม กำลั้งทหาร เมื่อถึงคราวกบฏแมนฮัตตันพ.ศ. ๒๔๙๔ คณะรัฐประหารโดยเฉพาเพื่อนร่วมรุ่น อย่างพลโทพิน ชุณหะวัณกลับสั่งปราบกบฏ ถล่มเรือศรีอยุธยาโดยไม่วางชีวิตจอมพล ป. ซึ่งเป็นตัว ประกันอยู่บนเรือแม้แต่น้อย จอมพล. ย่อมจะตระหนักถึงสถานะที่ไม่มั่นคงได้ จึงมีความพยายาม สร้างฐานอำนาจโดยการใช้นโยบายทางศาสนาและวัฒนธรรม ดึงความร่วมมือจากประชาชนและ หาความมั่นคง โดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามสหรัฐอเมริกา เช่น สนับสนุนมติคณะมนตรี ความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในกรณีเกาหลีเป็นชาติแรกในเอเชีย และส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเกาหลี เป็นต้น

ในช่วงระยะเวลาต่อมา รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งต้องเผชิญกับการท้าทาย อำนาจทางการเมืองจากกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ได้ใช้เรื่องคอมมิวนิสต์เป็นข้ออ้างในการปราบปราม ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้น เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองต่างๆ เกี่ยวกับทิศทาง ของประเทศ และเรื่องสันติภาพ ได้ถูกมองว่าเป็นการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ ปลายปี ๒๔๙๔ ถึงต้นปี ๒๔๙๕ ขบวนการกู้ชาติโจมตีนโยบายรัฐบาล และเรียกร้องให้กรรมกรต่อสู้กับการ กดขี่จากประเทศต่าง ๆ ส่วนกลุ่มหนึ่งหนังสือพิมพ์ ใญ่ภาษาได้เคลื่อนไหวทางการเมืองในปี ๒๔๙๕ สามวิถีทาง ประการแรก ร่วมมือกับสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อคัดค้านประกาศ ชั่วคราวในราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ ๗๑ เล่มที่ ๖๘ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ เรื่องการเซ็น เซอร์หนังสือพิมพ์และกฎหมายการพิมพ์พ.ศ. ๒๔๘๔ ประการที่สอง ร่วมมือกับคณะกรรมการ สันติภาพสากลแห่งประเทศไทย มีเป้าหมายสนับสนุนสันติภาพ ต่อต้านสงคราม คัดค้านนโยบาย ต่างประเทศของรัฐบาลไทย ให้การช่วยเหลือชาวอีสานที่ประสบภาวะอดอยาก ประการที่สาม ต่อต้านนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไทย และนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เดือน กันยายน ถึงตุลาคม ๒๔๙๕ คณะกรรมการสันติภาพนำโดย กุหลาบ สายประดิษฐ์ กลุ่มนักเขียน นักรุ่นหนังสือพิมพ์ นักศึกษา เดินทางไปแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวอีสาน พร้อมทั้งสำรวจ ดูความแข็งแรงของอีสาน การเคลื่อนไหวต่อต้านสงคราม และเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินนโยบาย เป็นกลางด้วยสันติ คณะกรรมการสันติภาพดำเนินงานนี้มาตั้งแต่ปี ๒๔๙๓ โดย ทางวิทยุกระจาย

เสียงปักกิ่งและมอสโคว์กระจายเสียงว่า

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็มีส่วนร่วมอยู่ด้วย ^{ตั้ง}นั้นกรม
โฆษณาการจึงเพิ่งเล็งว่า การเรียกร้องสันติภาพในประเทศไทยนี้
เป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์ ^{ตั้ง}เช่นในหลายประเทศที่เกิดขึ้น
จากความริเริ่มของ คอมมิวนิสต์ ๒๐

จากการเรียกร้องสันติภาพและหาผู้ร่วมสนับสนุนได้ค่อนข้างมาก เป็นที่หวาดกลัวแก่
รัฐบาลมาก ในปี ๒๔๙๔ สังกษานายกรัฐมนตรีจึงจดหมายถึงหน่วยงานรัฐบาลเป็นจำนวนมาก ใน
เรื่อง"ให้ร่วมมือในการป้องกันประเทศชาติและปราบคอมมิวนิสต์ " ๒๑ โดยกรมเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรีทำหนังสือที่ นว ๓๒๐ / ๒๔๙๔ เวียนถึงกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ว่า "... ณ
ปัจจุบันนี้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้พยายามดำเนินนโยบายสร้างลัทธิเพื่อปฏิวัติโลก และได้แอบอ้างเอา
คำว่่าสันติภาพมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่นงานของพวกกรรมการสันติภาพเป็นต้น" ๒๒ ต่อมาเพื่อ
ปราบปรามการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะรัฐบาลเชื่อว่าคอมมิวนิสต์ใช้การโฆษณาชวน
เชื่อชักชวนประชาชน มีการแต่งตั้งพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นประธานกรรมการโฆษณาแถลง

๒๐ สลธ. แพนกบร. ๑๒ / ๑๐๕ การสนับสนุนสันติภาพของคอมมิวนิสต์หนังสือ
ลับ - ต่วนมากที่จ. ๑๐๒๑๖ / ๒๔๙๓ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๓
เรื่องหนังสือพิมพ์การเมืองชักชวนประชาชนให้ร่วมกันลงชื่อสนับสนุนสันติภาพ หลวงชำนาญอักษร
เลขาธิการคณะรัฐมนตรีเรียนพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจ อ้างในธงชัย
พึ่งกันไทย. หน้า ๒๘๕

๒๑ กจช. ศธ. ๐๗๐๑.๕๑ / ๑๑๔ สำนักงานเลขานุการ สำนักงานนายกรัฐมนตรี

๒๒ กจช. ศธ. ๐๗๐๑.๕๑ / ๑๑๔ สำนักงานเลขานุการ กรมศิลปากร สำนักงาน
งานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องงานรักษาสันติภาพ

แก้ข่าวของรัฐบาล เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๔๙๕^{๒๓} นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกพระราชบัญญัติ
คอมมิวนิสต์ เพื่อจับกุมกบฏสันติภาพ และในวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๕ รัฐบาลทำการจับกุมผู้
ร่วมกบฏสันติภาพซึ่งมีทั้งผู้ร่วมขบวนการกู้ชาติ และได้มีการเชื่อมโยงคำอธิบายเรื่องคอมมิวนิสต์
เข้ากับนายปรีดี พนมยงค์ ทำให้กระบวนการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับนายปรีดีมีความน่าหวาด
กลัวยิ่งขึ้น

กระบวนการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์

นับตั้งแต่เกิดกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ภาพลักษณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ในด้านลบ
เริ่มปรากฏขึ้นอีกรูปของข่าวลือ และในสภาพผู้แทนราษฎรซึ่งทางฝ่ายค้านโดยเจตนาพรรคประ-
ชาธิปัตย์ได้ทำงานอย่างแข็งขันเพื่อต้องการคำตอจจากรัฐบาล และดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้
กระจ่างชัดโดยเร็ว รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ประสบปัญหา
หลายด้านจนเสื่อมความชอบธรรม นำไปสู่การรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ที่เป็นเงื่อนไข
สำคัญของเกิดการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี ด้วยฝีมือของคณะรัฐประหารและกลุ่มอนุ-
รักษนิยม - กษัตริย์นิยม โดยมีกลุ่มปัญญาชนอิสระรวมไปถึงศิษย์และมิตรของนายปรีดีพยายามสร้าง
ภาพด้านบวกขึ้นมาตอบโต้ แต่ในทศวรรษนี้ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดีซึ่งมีลักษณะเป็น " ปีศาจ
ทางการเมือง " เป็นภาพลักษณ์กระแสหลักที่มีชัยเหนือภาพลักษณ์แบบอื่น การอธิบายกระบวนการ
สร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์จะแบ่งออกเป็นสองหัวข้อใหญ่ คือ หัวข้อแรกเรื่อง ภาพลักษณ์
ปรีดี พนมยงค์ในลักษณะ "ปีศาจทางการเมือง" และหัวข้อที่สองคือ ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์
กระแสโต้

๑ ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์กระแสหลัก : "ปีศาจทางการเมือง"

ภาพลักษณ์ของนายปรีดี พนมยงค์รูปแบบ" ปีศาจทางการเมือง " เป็นภาพลักษณ์กระแสหลักในทศวรรษ ๒๔๙๐ ซึ่งเป็นการสร้างคำอธิบายเพิ่มเติมจากภาพลักษณ์ด้านลบที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๘ ด้วยการอาศัยสถานการณ์ทางการเมืองมาสร้างภาพลักษณ์ด้านลบซึ่งเคยเป็นกระแสภาพลักษณ์ที่ก้ำกึ่งกันกับภาพลักษณ์ด้านบวกในช่วงเวลาก่อน ให้มีความน่ากลัวเพิ่มขึ้นจน นายปรีดี พนมยงค์มีลักษณะเป็นบุคคลที่อยู่นอกศูนย์กลางอำนาจรัฐ ที่จะเข้ามาบงการหรือรบกวน รั้งหวะเพื่อทำลายรัฐไทยอยู่ตลอดเวลา กระบวนการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์แบบ " ปีศาจทางการเมือง" เกิดขึ้นด้วยฝีมือของกลุ่มคณะรัฐประหารและกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม รายละเอียดของเรื่องนี้จะกล่าวถึงกลุ่มผู้สร้างซึ่งหมายถึงสองกลุ่มข้างต้น มรรควิธีในการสร้างภาพลักษณ์ของพวกเขา และรายละเอียดของรูปแบบภาพลักษณ์ "ปีศาจทางการเมือง" ที่พวกเขาสร้างขึ้น

- กลุ่มคณะรัฐประหาร

ภาพ "ปีศาจการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ ที่คณะรัฐประหารสร้างขึ้นในทศวรรษ ๒๔๙๐ มีลักษณะเด่น ๓ แบบ แบบแรก คือ เป็นผู้บงการกรณีสวรรคตเพื่อสถาปนาระบอบมหาชนรัฐ แบบสอง เป็นบุคคลที่คอยก่อกวนทางการเมือง แบบสาม คือเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งแต่ละแบบจะผลัดกันขึ้นมาเป็นลักษณะเด่นในบางช่วง แล้วแต่ว่าคณะรัฐประหารต้องเผชิญกับปัญหาทางการเมืองในรูปแบบใด อย่างไรก็ตามทั้งสามแบบนี้ต่างรวมกันเป็นภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ที่มีพลังมากที่สุดภาพหนึ่ง

เมื่อเกิดรัฐประหารในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ จนถึงก่อนเกิดกบฏเสนาธิการ คณะรัฐประหาร ได้สร้างให้นายปรีดีเป็นผู้บงการกรณีสวรรคตเพื่อสถาปนาระบอบมหาชนรัฐ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ แกนนำของคณะรัฐประหาร พลโทผิน ชุณหะวัณ และ หลวงกาจสงคราม

พลโทผิน ชุณหะวัณ เป็นนายทหารอาชีพ ที่มีเพื่อนร่วมรุ่นเป็นสมาชิกคณะราษฎรคือ พันโท หลวงพิบูลสงครามและหลวงอดุลเดชจรัส ซึ่งจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความขึ้นลงในชีวิตราชการของ

พลโทพิน้อยอย่างมากในลำดับต่อ ๆ ไป เช่น เมื่อเกิดกบฏบวรเดช พลโทพินได้รับแต่งตั้งจากคณะราษฎรให้เป็นผู้บังคับบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓ นครราชสีมา เมื่อเกิดสงครามอินโดจีนได้รับตำแหน่งรองแม่ทัพและเป็นรองแม่ทัพกองทัพพายัพ เมื่อเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาได้ไปทำการรบที่เชียงตุง ปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ จอมพลป.พิบูลสงครามลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลโทพิน ซึ่งถูกเพ่งเล็งว่าเป็นนายทหารสายจอมพล ป. ได้รับคำสั่งให้ประจำกรมเสนาธิการและ " วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ ข้าพเจ้าก็ได้รับคำสั่งให้ออกจากราชการรับเบี้ยหวัดต่อไปนับว่าโชคชะตาของข้าพเจ้าไม่อำนวยซึ่งไปตรากตรำอบข้าทั้งร่างกายจิตใจ แต่ไม่ได้รับบำเหน็จความชอบแม้แต่หย่อม " ๒๔ ต่อมา พลโทพินได้กลับเข้ามารับราชการและมีบทบาททางการเมืองด้วยการรัฐประหารในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

พลโทพิน มีบทบาทในการสร้างภาพนายปรีดีว่า เป็นผู้บัญชาการกรณีสวรรคต เพราะการที่รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ไม่สามารถคลี่คลายกรณีสวรรคต เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พลโทพินคิดทำการรัฐประหาร วิธีการสร้างภาพดังกล่าวของนายปรีดี พนมยงค์นั้น จอมพลพินกระทำในเวลากล่าวคำปราศรัยในเวลาออกไปตรวจราชการต่างจังหวัด เช่น กล่าวคำปราศรัยแก่ข้าราชการ ตำรวจ ครูประมาณ ๗๐๐ คน เฉพาะที่นครราชสีมาในช่วงเดือนมกราคม ๒๔๙๑ จอมพลพินกล่าวถึงความดีบนหน้าในการสอบสวนคดีสวรรคตว่า

บางคนให้การอย่างเจ็บแสบให้สว่างมาที่ละนิด ๆ สำนากยากเย็นมาก เขาหัวโสมฉลาดรอบรู้ เห็นจะเอาข่าวที่สำนาก แต่ว่ามีหวัง ๘๐ % ว่าถูกลอบปลงพระชนม์ ใครเป็นคนต้นคิดและสมรู้ได้เงาแล้ว แต่ยังไม่ขาวสะอาด มีอะไรเคลือบอะไรปิดอยู่นิดหนึ่ง ๒๕

๒๕ จอมพลพิน ชุณหะวัณ , ชีวิตกับเหตุการณ์ของพิน ชุณหะวัณ (มบท, มปป) , หน้า ๑๑

๒๕ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. ๙.๒.๓ / ๑๒ เอกสารส่วนบุคคล นายเอกวิสุกุล หนังสือพิมพ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๙๑

การที่พลโทพิน ชุณหะวัณ แกล้งข้างต้น นอกจากจะเป็นการติดตามกรณีสวรรคตที่ตนเอง มีความเชื่อว่า กรณีสวรรคตมีผู้บงการอยู่เบื้องหลังแล้ว ยังเป็นการแสดงบทบาทผู้พิทักษ์สถาบัน กษัตริย์อีกด้วย การแสดงบทบาทดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะพลโทพิน เป็นนายทหารนอกประจำการและไม่เคยมีบทบาทเด่นในทางการเมืองมาก่อนเลย วิถีทางที่จะทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปจึงต้องเล่นบทบาทเป็นผู้พิทักษ์สถาบันกษัตริย์ ดังนั้นจึงต้องสร้างภาพนายปรีดีเป็นผู้บงการ กรณีสวรรคต เพราะถ้าไม่มีผู้บงการ บทบาทผู้พิทักษ์สถาบันกษัตริย์ก็จะปราศจากความหมาย

นอกจากพลโทพินแล้ว ผู้ที่มีบทบาทในการสร้างภาพนายปรีดีให้เป็นผู้บงการกรณีสวรรคต เพื่อสถาปนาระบอบมหาชนรัฐ อีกคนหนึ่งคือ หลวงกาจสงคราม แกนนำคณะรัฐประหารที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย

หลวงกาจสงครามเริ่มต้นชีวิตทหาร ด้วยการเป็นนักเรียนนายสิบ และต่อมาเป็นนักเรียนนายดาบ หลังจากนั้น ได้เข้าเป็นนักเรียนนายร้อย จนพ.ศ. ๒๔๗๐ ได้รับยศร้อยเอก ประจำกรมเสนาธิการทหารบก ปีต่อ ๆ มาได้รับพระราชทานสัญญาบัตร เป็นขุนกาจสงคราม และหลวงกาจสงครามตามลำดับ หลวงกาจสงครามเป็นหนึ่งในสมาชิกคณะราษฎรสายทหาร เคยร่วมขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ และเป็นสมาชิกพฤฒิสภาในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลพลเรือนในหลาย ๆ เรื่อง เช่น สารหลักของรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๔๘๙ และมีความเห็นว่า ไม่ควรยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยแสดงความคิดเห็นคัดค้านเรื่องนี้อย่างจริงจัง ต่อมาเมื่อรัฐบาลพลเรือนเปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลหลวง ธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงกาจสงครามยังคงเป็นสมาชิกพฤฒิสภา แต่มีบทบาทคัดค้านการกระทำของรัฐบาลหลาย ๆ เรื่องทั้งการคอร์รัปชัน รัฐธรรมนูญและกรณีสวรรคต ด้วยเหตุผลว่า " พอเปลี่ยนรัฐธรรมนูญได้เพียงไม่กี่วันก็เสียองค์พระมหากษัตริย์ " ๒๖

๒๖ สุธาศัย ยัมประเสริฐ , " การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลกพิบูลสงคราม(๒๔๙๑ - ๒๕๐๐) " (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ ภัณฑิวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๓๒) , หน้า ๖๗- ๖๘

หลวงกาจสงครามเป็นคนแรกในคณะรัฐประหาร ที่ก้าวออกมาอย่างเต็มตัวในการแสดงความเชื่อเกี่ยวกับกรณีสวรรคตและนายปรีดี พนมยงค์ ประกาศออกมาอย่างชัดเจนว่านายปรีดีมีแผนการล้มสถาบันกษัตริย์ โดยคิดจะสถาปนาระบบการปกครองของไทยให้เป็นแบบมหาชนรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุข ในวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ หลวงกาจสงครามแถลงถึงเรื่องนี้ในรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์สยามนิกร ว่า

กรณีสวรรคต ร. ๘ และแผนการของรัฐประหาร ๓๐ พฤศจิกายน เพื่อปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๙ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นมหาชนรัฐและสถาปนาบุคคลสำคัญเป็นประธานาธิบดี ทราบมาจากทางการตำรวจว่า นายทหารเรือนอกประจำการผู้หนึ่งเป็นผู้ลอบปลงพระชนม์ด้วยปืน ๑๑ ม.ม. โดยแอบอยู่ข้างม่านกัน ด้วยความเอาหน้าของของคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญมาก... ๒๗

ช่วงต้นปี ๒๔๙๑ หลวงกาจสงครามยังแสดงบทบาทผู้ติดตามข่าวเรื่องกรณีสวรรคต โดยแถลงเรื่อง บุคคลลึกลับชายลึกลับชื่อยรรยงค์ บุณาค ผู้เป็นพยานสำคัญเรื่องแผนการมหาชนรัฐของนายปรีดี พนมยงค์ นายยรรยงค์เป็นคนสติไม่สมประกอบได้ให้การกับหลวงกาจสงคราม ดังในรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ว่า

ข้าพเจ้ามีหน้าที่ปฏิบัติการอยู่ในภาคอีสาน มีจุดหมายใหญ่ ณ นครราชสีมาและปากช่อง และเดินทางเข้ามากรุงเทพฯ ด้วยคำสั่งของกองบัญชาการใหญ่ เขากล่าวด้วยเสียงอันสั้นเครือ พร้อมกับควักเหรียญ u.o.c ให้เจ้าหน้าที่ดู และอธิบายความหมายให้เข้าใจว่า

นั่นคือส่วนย่อยของอันเดอร์กราวอพิตเซอร์ คอมมานเดอร์ การปฏิบัติหน้าที่ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายนนั้น กล่าวว่ ในแผนการณ์ได้กำหนดไว้เป็นสาย ๆ ดังนี้คือ สายที่หนึ่ง นายปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้า...สายต่างๆ เหล่านี้จะได้ร่วมดำเนินการพร้อมเพรียงกันทั้งในกรุงเทพมหานครและในภาคต่าง ๆ ของราชอาณาจักร ๒๘

ต่อมา บุคคลที่หลวงกาจสงครามแถลงว่าเป็นหลักฐานสำคัญเรื่องแผนการมหาชนรัฐก็ได้รับการเปิดเผยว่า ไม่ได้เป็นธรรมศาสตร์บัณฑิต แต่จบการศึกษาไม่ถึงชั้นมัธยม และสัประวัติน่าขบขัน มีผลให้หลวงกาจสงครามกลายเป็นตัวตลก เพราะโจษจันกันทั่วไปว่า "บุรุษลึกลับต้มหลวงกาจ" ๒๙ บทบาทของหลวงกาจสงครามฐานะหนึ่งในคณะรัฐประหารแม้จะแถลงในสิ่งที่คนทั่วไปไม่มีแนวโน้มจะเชื่ออยู่แล้วว่า นายปรีดี พนมยงค์หัวหน้ากรณีสวรรคต แต่วิธีการและหลักฐานชวนให้เป็นเรื่องขบขัน

แม้หลวงกาจสงครามจะประสบกับความล้มเหลวเรื่องบุรุษลึกลับคือ นายยรรยงค์ บุณาค แต่ในปี ๒๔๙๓ หลวงกาจสงครามก็ยังแถลงถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่มเสรีไทย และนายปรีดี พนมยงค์ โดยอ้างว่าได้รับจดหมายจากผู้ใช้นามแฝงว่า "อมตชน" หลายฉบับ ซึ่งมีเนื้อหาว่าเสรีไทยที่รัฐบาลยังไม่ได้ทำการกวาดล้าง จะทำการเคลื่อนไหว เช่น เสรีไทยจากสายอุตรดิตถ์ สรรบุรี ตราด โดยในจดหมายได้กล่าวถึงนายปรีดีว่า

วันหนึ่งนายปรีดีจะส่งพลร่มลงยึดหลายสิบจุดพร้อมกัน เช่นเดียวกับ
การโจมตีของฮอลันดาที่กรงอกกับอินโดนีเซีย...ท่านเชื่อหรือว่านาย
ปรีดีจะให้เอ๋อภัย ในเมื่อนายปรีดีก็ไม่มีแผ่นดินจะอยู่ ดิษย์ตายไปถึงสี่คน

๒๘ สบ. ๙.๒.๓/๘ เอกสารส่วนบุคคลนายเอก วิสกุล

๒๙ ชาติไทย ๑๔ มกราคม ๒๔๙๑

บางคนก็อยู่ในคุก นอกจากนี้แล้ว ถ้าหากนายปรีดีจู่โจมเข้ามาด้วย
อาวุธที่เหนือกว่า ถึงสู้ได้แต่บ้านเมืองก็هلك ๓๐

การที่หลวงกาจสงครามมีบทบาทสำคัญในการแถลงว่า นายปรีดี เป็นผู้บัญชาการกรณีสวรรคตและมีแผนการปฏิวัติวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบมหาชนรัฐ เพราะหลวงกาจสงครามมีความคิดว่านายปรีดีน่าจะเป็นผู้บัญชาการในกรณีสวรรคต ประกอบกับหลวงกาจสงครามเป็นนายทหารที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองในระดับสูง โดยปราศจากบารมีทางการเมือง เช่นเดียวกับพลโทผิน ชุณหะวัณ หลวงกาจสงครามจึงต้องเล่นบทบาทผู้พิทักษ์สถาบันกษัตริย์และเล่นบทบาทนี้มากกว่าพลโทผิน ด้วยเหตุว่าหลวงกาจสงครามอยู่ในฐานะที่ต้องทำการแข่งขันกับพลโทผิน ในการเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีความสำคัญรองลงมาจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่หลวงกาจสงครามตกอยู่ในฐานะเป็นรอง ดังนั้นหลวงกาจสงครามจึงได้แสดงการติดตามข่าวคราวและหาเบาะแสเกี่ยวกับกรณีสวรรคต รวมไปถึงความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์อย่างใกล้ชิด

ซึ่งบทบาทของหลวงกาจสงครามและพลโทผิน ชุณหะวัณ ในการสร้างภาพนายปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นผู้บัญชาการกรณีสวรรคต เพื่อสถาปนาระบอบมหาชนรัฐนั้นต่างกับท่าทีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ปี ๒๔๙๑ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ว่า

การกระทำต่างๆของรัฐบาลนี้ต่อนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ต้องหา
ลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ไม่มีการกลั่นแกล้งใส่ร้าย
อย่างใดเลย จอมพลรับรองอย่างหนักแน่นและกล่าวต่อไปว่านาย
ปรีดีก็เป็นเพื่อนกับผม แต่เรื่องลอบฆ่าพระเจ้าอยู่หัวนั้นประชาชนตั้ง

๓๐ " ว่าเสรีไทยหลายจังหวัดเริ่มงาน พวกปรีดีจะส่งพลร่มลงยึด " สยามนิกร

(๖ มกราคม ๒๔๙๓)

๘๐ เปอร์เซนต์ เขาลงความเห็นเช่นนั้นผมช่วยอะไรไม่ได้เป็น
กรรมของนายปรีดีเอง ๓๑

คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ได้ระบุว่านายปรีดีเป็นผู้บงการใน
กรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้พูดถึงสาเหตุไปในทางขัดแย้งกับการสร้างภาพ
นายปรีดีในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามเพียงแต่ใช้ประโยชน์จากภาพผู้บงการกรณีสวรรคต
ของนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งเกิดขึ้นโดยความเชื่อของประชาชน การดำเนินการทางการเมืองของ
กลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม และการทำให้กรณีสวรรคตอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นประ-
โยชน์ต่อตนเองโดยไม่ต้องเหนื่อยแรง เพราะประสบการณ์ทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูล
สงครามตั้งแต่ ๒๔๗๔ ทำให้ประเมินสถานการณ์ได้ว่า การรับรู้เรื่องนายปรีดีเป็นพวกไม่นิยมเจ้า
และมีความคิดก้าวหน้านั้นยังดำรงอยู่ในสังคมการเมืองไทยตลอดมา ยิ่งเกิดกรณีสวรรคตช่วงที่
นายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี ชื่อกล่าวหาว่านายปรีดีพัวพันในกรณีสวรรคตย่อมแพร่กระจายไปอย่าง
รวดเร็ว และจะยังคงอยู่ในสังคมการเมืองไทยไปอีกนาน จอมพล ป. พิบูลสงครามในยุคนี้แม้จะ
ไม่มีอำนาจทางการเมืองเหมือนกับช่วงปี ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ แต่บารมีในฐานะผู้นำยังคงมีอยู่สูง
จอมพล ป. จึงไม่ต้องติดตามหรือแสดงความเห็นว่านายปรีดีบงการกรณีสวรรคต เพียงแต่ใช้ประ-
โยชน์จากกรณีนี้ก็เพียงพอที่จะทำให้นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งยังเป็นผู้ที่มีความสำคัญในทางการเมือง
ต่อกลุ่มการเมืองบางกลุ่มหมดความชอบธรรมลง

จะพบว่ากระบวนการสร้างคำอธิบายของรัฐบาล เป็นเหตุเป็นผลสอดคล้องกับการปฏิบัติของ
รัฐบาล คือ คณะรัฐประหารดำเนินการติดตามการสืบสวนกรณีสวรรคต ด้วยการทำให้ถูกต้องตาม
หลักกระบวนการยุติธรรม นับตั้งแต่เกิดการรัฐประหารในเดือนพฤศจิกายน คณะรัฐประหารย้ำ
ว่าจะคลี่คลายกรณีสวรรคตให้ชัดเจนที่สุด ได้มีการเร่งการสอบสวนและแต่งตั้งประธาน
กรรมการสอบสวนคดีคนใหม่คือ พระพิริยชนนิตี อดีตนายตำรวจนครบาลซึ่งเข้ามารับตำแหน่ง

๓๑ " จอมพลว่าขรัวทำข้างหน้กหลัง " สภาบุรุษ (๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๑)

เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๙๑ ต่อมาได้มีการออกหมายจับกุมนายชิต สิงหเสนี นายบุญศย์ ปัทมศรินทร์ นายเฉลียว ปทุมรสกับพวก ในข้อหาสมคบกันพวกปลอมแปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ และมีการออกหมายจับนายปรีดี พนมยงค์ และร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวชในข้อหาวางแผนปลอมแปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ ต่อมาคดีสวรรคตดำเนินการ จนถึงมีการส่งคำฟ้องต่อศาลอาญาเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๙๑ โดยพนักงานอัยการฟ้องนายเฉลียวเป็นจำเลยที่ ๑ นายชิตเป็นจำเลยที่ ๒ และนายบุญศย์เป็นจำเลยที่ ๓"ในข้อหาสมคบกันประทุษร้ายต่อพระองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพทุบายเท็จเพื่อปกปิดการกระทำความผิด" ๓๒

ศาลอาญาดัดสินพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ว่า

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลได้เสด็จสวรรคต โดยถูกผู้ร้ายปลอมแปลงพระชนม์และนายชิตสิงหเสนีจำเลยที่ ๒ ได้รู้เห็นร่วมมือกับผู้ร้ายรายนี้ด้วย... ฉะนั้นให้ลงโทษ... โดยให้ประหารชีวิต นายชิต สิงหเสนี ส่วนนายเฉลียว ปทุมรสจำเลยที่ ๑ และนายบุญศย์ ปัทมศรินทร์จำเลยที่ ๓ คดียังไม่มีหลักฐานพอฟังได้ว่า ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยตั้งข้อหาให้ยกฟ้องของโจทก์... ๓๓

นายชิต สิงหเสนีและโจทก์ ต่างทำการอุทธรณ์ และทฎีกาต่อศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาตามลำดับ คดียืดเยื้ออยู่ในศาลตั้งแต่ปี ๒๔๙๑ ถึงพ.ศ. ๒๔๙๘ ระยะเวลาประมาณ ๗ ปีนี้ คณะรัฐประหารต้องเผชิญกับการท้าทายจากกลุ่มการเมืองต่างๆ หลายครั้งหลายครา ทำให้กรณีสวรรคตซึ่งยังคงได้ส่วนหนึ่งที่ศาลเมื่อประโยชน์ต่อการสร้างอธิบายเรื่องศัตรูภายนอก

๓๒ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาคดีประทุษร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์ , ๒๕๒๓) หน้า ๑

๓๓ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓๕๐

กระบวนการทางศาลเกี่ยวกับกรณีสวรรคต ได้ทำให้กรณีสวรรคตและเรื่องราวของนายปรีดีอยู่ในความสนใจของประชาชนต่อไป ทำให้แกนนำคณะรัฐประหาร และจอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถนำภาพนายปรีดี พนมยงค์มาสร้างเรื่องราวอื่น ๆ เพิ่มเติมเมื่อมีสถานการณ์ทางการเมืองที่จำเป็น

ภาพลักษณ์ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์แบบผู้ก่อการทางการเมืองและเป็นคอมมิวนิสต์ ได้รับการสร้างขึ้นมาควบคู่กันหลังจากที่รัฐบาลคณะรัฐประหารต้องเผชิญกับการท้าทายทางการเมืองจากกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ระหว่างวันที่ ๑ - ๔ ตุลาคม ๒๔๙๑ คณะนายทหารเสนาธิการ พยายามใช้กำลังยึดอำนาจรัฐจากคณะรัฐประหาร แต่ต้องประสบความล้มเหลวจนถูกเรียกว่า "กบฏเสนาธิการ" มีผู้นำคือ พล.ต. สมบูรณ์ ศรีนาชิต รองเสนาธิการกลาโหม พล.ต. เนตร เขมโยธิน รองเสนาธิการทหารบก และพล.ต. หลวงรณกรรรมโกวิท นายทหารประจำกรมเสนาธิการทหารบก ส่วนผู้ที่เข้าร่วมประกอบด้วย อาจารย์และนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหาร นายทหารเหล่านี้มีลักษณะพิเศษคือเป็นนายทหารสายปัญญาชน มีความคิดความเชื่อว่าการปกครองประจำควรแยกออกจากข้าราชการการเมือง และมีความคิดประชาธิปไตยนิยมเอียงไปทางรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้นำการเคลื่อนไหวเช่น พล.ต. สมบูรณ์ ศรีนาชิต มีความเห็นเรื่องสถานะและเกียรติภูมิของกองทัพสวนทางกับผู้นำคณะรัฐประหาร โดยไม่ได้มองว่ากองทัพอยู่ในภาวะตกต่ำแต่กำลังอยู่ในภาวะปรับปรุง การที่นายทหารชั้นผู้ใหญ่ไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองทำให้กองทัพเสื่อมโทรม นายทหารกลุ่มนี้จึงทำการเคลื่อนไหว แต่ต้องประสบความล้มเหลวเพราะทางฝ่ายรัฐบาลสืบทราบเบาะแสและจับกุมก่อนการปฏิบัติการ

ผลกระทบของการเคลื่อนไหวนี้ต่อรัฐบาลคือ รัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความไม่มั่นคงของตนเอง แม้สถานการณ์ครั้งนี้จะถูกควบคุมไว้ และรัฐบาลได้โอกาสเข้าไปจัดการปกครองกองทัพกองอย่างเต็มที่ แต่กลืนใจของความไม่พึงพอใจ รูปเงาของการใช้กำลังเข้ายึดอำนาจรัฐและการต่อต้านรูปแบบอื่น ๆ กำลังจะตามมา สถานการณ์ในประเทศก็จะถึงขีดสุดชาวสิ่วรัฐประหาร การสั่งการเตรียมพร้อม และการซ้อมรบของแต่ละกองทัพเริ่มทวีมากขึ้น ท่ามกลางความเป็นไปที่เกิดขึ้น ความหวาดระแวงกลุ่มอำนาจเก่าที่มีเมื่อคณะรัฐประหารขึ้นมาอำนาจใหม่ ๆ กลับมาปะทุขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ผู้นำคณะรัฐประหารออกมาสร้างภาพนายปรีดีว่า อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของเหล่านายทหารเสนาธิการดังนี้

จะให้ปรีดีเป็นประธานาธิบดีกำลังลอบจะล้มกษัตริย์ ... คณะกบฏจัด
 ให้นายปรีดี พนมยงค์เป็นประธานาธิบดี นายพอง สิทธิธรรมเป็น
 นายก ๑ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ , นายเตียง ตรีชัย ,
 นายถวิล อุดล ในตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี หรือเทียบเท่า
 นายทิม ภูริพัฒน์ ประธานคณะราษฎร และจัดสมรรถพรรคพวก
 ... บริหารเป็นรัฐ ๑ ... ๓๔

ในเดือนตุลาคม ๒๔๙๑ หลวงกาจสงครามได้มีบทบาทแกลงถึงนายปรีดี พนมยงค์ว่า

... เล่ห์ปฏิวัติซึ่งหลวงอรรถกิติ และนายปรีดีเป็นผู้วางแผนการ
 สลับสนุนด้วยเงินถึง ๑๐ ล้านบาท โดยผ่านธนาคารต่าง ๆ เข้ามา
 จากต่างประเทศ ๔ ล้านได้ทุ่มปั้นกำลังในกองทัพ บรรดาหัวหน้า
 ปฏิวัติหลายนายได้เงินสินบลล้มรัฐบาลเป็นจำนวนมากมาย จนจิตใจ
 ไขว่ไขว โดยหารู้ไม่ว่าจะเป็นทางหน้าลัทธิคอมมิวนิสต์มาบงการ ให้
 เคลือบคลุมประเทศไทย ๓๔

ต่อมา มีการให้หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า นายปรีดีปรากฏตัวในเมืองไทยคิดทำการปฏิวัติ

การจับกุมผู้ต้องหาภายในประเทศ ซึ่งเป็นที่เปิดเผยว่า มีนักการ
 เมืองสำคัญยุครัฐบาลปรีดี ธารงทนต์หลัง...ทางการได้ส่งกำลังออก

๓๔ สุภาพบุรุษ (๖ พฤศจิกายน ๒๔๙๑)

๓๔ "ไม่อยากจับตายนายปรีดีมีเงินกว่า ๓๐๐ ล้านบาทให้กบฏ " สุภาพบุรุษ

(๑๙ ตุลาคม ๒๔๙๑)

ล่าตัวตามจังหวัดต่างๆ อย่างกวัดข้นนั้น รายงานข่าวกระแสหลังสุด ... นักปฏิวัติที่หลบหนีไปได้และมีข่าวว่าไปชุมนุมพลกันที่ป่า ชายแดน พิษณุโลก ตลอดจนชายลี้ลับที่คาดหมายกันว่าเป็นนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีผู้พบในบริเวณป่าทางภาคเหนือนั้นข่าวล่าสุดแจ้งว่า ทั้งพวกปฏิวัติ และชายลี้ลับได้ไปปรากฏตัวที่ชายแดนพิษณุโลก ไล่เลี่ยกับทางด้าน ปากน้ำโพ และได้เดินทางมุ่งหน้าไปทางจังหวัดตาก เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เป็นที่คาดหมายกันว่า ผู้ต้องหาสำคัญทั้งสองกลุ่มจะเตลิดหนีออก ทางแม่สอดเข้าพม่า และอาจตั้งรัฐบาลไทยอิสระขึ้นที่พม่า ๓๖

การที่คณะรัฐประหารซึ่งมีผู้นำเป็นนายทหารนอกราชการถูกทำทนายอำนาจจากนายทหาร ภายใต้อาณัติปก ประกอบกับความหวาดระแวงกลุ่มอำนาจเก่า ส่งผลให้คณะรัฐประหารผนวก เอาศัตรูที่ทำทนายอำนาจรัฐเข้าเป็นพวกเดียวกับนายปรีดี พนมยงค์ การเคลื่อนไหวของกบฏเสนา อธิการ ถูกนำเสนอดโดยรัฐว่าอยู่ภายใต้การบงการของนายนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อสถาปนาระบอบ การปกครองแบบใหม่ นายปรีดีได้รับการวาดภาพให้เป็นศัตรูภายนอกที่จะคอยยุบหรือบงการความ เคลื่อนไหวภายในประเทศ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์และคำอธิบายเรื่องศัตรูให้เป็นเรื่อง เดียวกัน หนាកการต่อต้านที่เกิดจากภายในกองทัพกมาสร้างให้เป็นปัญหาร่วมของผู้คนทั้งสังคม รัฐบาลได้ประโยชน์อะไรจากความพยายามเหล่านี้ ประการหนึ่งน่าจะเป็นเรื่องของการยืนยันถึง ความสำคัญของคณะรัฐประหารเอง ว่าประเทศยังมีศัตรูซึ่งครั้งหนึ่งประชาชนโดยทั่วไปพร้อมใจให้ คณะรัฐประหารขึ้นมาทำการสอบสวนปราบปราม ศัตรูนี้ยังมีการเคลื่อนไหวเพื่อหวังจะกลับมาทำ การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในเมืองไทย ประการที่สอง คือ เบนความสนใจปัญหาและ ความขัดแย้งภายในไปสู่ศัตรูภายนอก เพื่อให้ประชาชนไม่มาเพ่งเล็งความด้อยประสิทธิภาพของ รัฐบาลในการบริหารประเทศ

ภายหลังการเกิดกบฏเสนาธิการเพียงไม่กี่เดือน ก็เกิดเหตุการณ์กบฏวังหลวง เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ นายปรีดี พนมยงค์ได้กลับเข้ามาในประเทศไทย ทำการรวบรวมพรรคพวก ซึ่งประกอบด้วยอดีตนายกรัฐมนตรี ลูกศิษย์ลูกหา และทหารเรือส่วนหนึ่ง ทำการเคลื่อนไหวยึดอำนาจรัฐ ต่อมาวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ เกิดเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตันขึ้น โดยกลุ่มนายทหารเรือกระทำการ รัฐประหาร ผลการเคลื่อนไหวยุทธศาสตร์ทั้งสองครั้ง รัฐบาลสามารถปราบปรามได้ สำเร็จ และถือโอกาสปราบปรามกลุ่มการเมืองที่เป็นอันตรายได้มาก เมื่อปราบปรามกบฏวังหลวง ได้ทำการจับกุมกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์หลายคน มีการสังหารบุคคลสำคัญคือ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายทองเปลว ชลภูมิ และนายทวี ตะเวทีกุล ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นได้ตัดเชื้อเพลิงของนายปรีดี พนมยงค์ลงไปเกือบหมด เท่ากับเป็นการปิดฉากทางการเมืองของนายปรีดีลงอย่างแท้จริง ฝ่ายกองทัพเรือซึ่งเข้มแข็งและเติบโตมาก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนฝ่ายนายปรีดี - พลเรือโทตลอด กองทัพเรือยังคงความเข้มแข็ง แม้นายปรีดีจะลี้ภัยทางการเมืองไปพำนักในต่างประเทศแล้วก็ตาม แต่กองทัพเรือยังเป็นขุมกำลังที่ฝ่ายคณะรัฐประหารไม่สามารถวางใจได้ จากการปราบปรามกบฏ สองครั้งดังกล่าวนี้ คณะรัฐประหารสามารถลดทอนความน่าสะพรึงกลัวของกองทัพเรือลงไปได้ มีการจับกุมและปลดนายทหารเรือครั้งใหญ่พร้อมทั้งมีการลดงบประมาณและบทบาทของกองทัพเรือลง การเคลื่อนไหวยุทธศาสตร์นี้ลดต่อการสร้างจินตภาพเรื่องนายปรีดี พนมยงค์ แต่จะพบว่า คณะรัฐประหารไม่ได้มีคำอธิบายพิเศษ เพราะการกระทำของนายปรีดี พนมยงค์ที่หาสมัครพรรค พวกเข้ายึดพระบรมมหาราชวัง เพื่อเป็นฐานที่มั่นในการทำรัฐประหารสอดคล้องกับคำอธิบายก่อนหน้านี้นี้ ที่ว่านายปรีดีคิดจะเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นแบบมหาชนรัฐ คณะรัฐประหารไม่ต้อง สร้างคำอธิบายในเรื่องนี้เพิ่มเติม เพียงแต่แสดงบทบาทของคู่พิทักษ์ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยการปราบปรามจับกุมสังหารผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกบฏ การปราบปรามกบฏวังหลวงสำเร็จทำให้คณะรัฐประหารมีความมั่นใจว่า ความหวาดระแวงที่มี ต่อกลุ่มนายปรีดี - พลเรือโทได้ถูกขจัดออกไปพ้นเส้นทางอำนาจของตนอย่างสิ้นเชิง เพราะสมาชิก สำคัญในกลุ่มนี้ถูกจับและถูกสังหาร ที่เหลืออยู่ เช่น นายดิเรก ชัยนาม และหลวงธำรงนาวา สวัสดิ์ คณะรัฐประหารก็ได้สร้างความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่เพื่อโดดเดี่ยวนายปรีดี พนมยงค์ และ ความสำเร็จในการปราบปรามกบฏสองครั้งนี้ เป็นเหมือนสัญญาณบอกให้รู้วาระระหว่างกลุ่มปรีดี - พลเรือ

และกองทัพเรือมิได้มีความสัมพันธ์แบบแน่นดังที่เคยเป็น

คณะรัฐประหารจึงมีโอกาสเข้าไปจัดการกองทัพเรือได้สะดวกยิ่ง หลังจากการปราบปรามกบฏแมนฮัตตันการควบคุมกองทัพเรือของคณะรัฐประหารเป็นไปโดยสมบูรณ์ คณะรัฐประหารหมดเสี้ยนหนามจากกลุ่มที่จะใช้กำลังยึดอำนาจรัฐ ไม่ต้องมีการสร้างคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับนายปรีดี เพียงแต่ติดตามสืบสวนเรื่องกบฏต่างๆ และทำให้กรณีสวรรคตอยู่ในการพิจารณาของศาล เพียงแต่คงความไม่จบสิ้นของคดีต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ก็เพียงพอแล้วที่จะยืนยันว่า นายปรีดีเป็นบุคคลอันตรายต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยไม่ต้องระบายสีสันเพิ่มเติมอีก อย่างน้อยก็ในระยะนี้ เพราะนายปรีดีถูกทำให้หมดความชอบธรรม และที่สำคัญขุมอำนาจที่จะนำมาใช้ต่อต้านคณะรัฐประหารถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง นายปรีดี พนมยงค์ในฐานะผู้นำกลุ่มการเมือง ไม่ใช่บุคคลที่น่าหวาดกลัวอีกต่อไป การสร้างภาพนายปรีดีในฐานะ "ปีศาจทางการเมือง" เพื่อลดทอนความชอบธรรมของนายปรีดีบิดจากลง แต่การสร้างภาพนายปรีดีเพื่อเป้าประสงค์อื่น ด้วยวิธีและสีสันที่มากขึ้นกำลังจะเปิดม่านเวทีเป็นลำดับต่อไป

แม้คณะรัฐประหารทำลายศัตรูทางการเมืองกลุ่มสำคัญลงไปแล้วก็ตาม แต่การบริหารงานของรัฐบาลก็ยังไม่ราบรื่นอย่างที่ต้องการนัก เพราะคณะรัฐประหารไม่สามารถเข้ามามีบทบาทการบริหารประเทศได้โดยตรง รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. ๒๔๙๐ ที่ใช้ในขณะนั้น ห้ามมิให้ข้าราชการประจำเกี่ยวข้องกับการเมือง ส่วนทางสภาผู้แทนราษฎรก็เป็นบัญชาของรัฐบาล ด้วยเหตุที่สมาชิกสภาส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ รวมไปถึงสมาชิกวุฒิสภาก็ได้รับการแต่งตั้งตั้งแต่สมัยนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งสองสภาคัดค้านการปฏิบัติงานของรัฐบาลหลายเรื่อง จนในที่สุดรัฐบาลก็แก้ไขบัญชาด้วยการรัฐประหารตนเองเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ มีผลให้ต้องยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๐ และสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาต้องยุบไป มีการนำรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๕ กลับมาใช้ โดยแก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ. ๒๔๙๔ ให้ข้าราชการประจำสามารถเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกคณะรัฐประหาร สามารถควบคุมอำนาจทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ คณะรัฐประหารสร้างกระบวนการอธิบายเรื่องนายปรีดี พนมยงค์ ในขณะที่อยู่ในภาวะขาดความมั่นคง ต้องคอยระแวดระวัง แม้เมื่อคณะรัฐประหารสามารถคุมอำนาจทางการเมืองได้เต็มที่แล้วก็ตาม การสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ก็ยังคงมีอยู่เป็นระยะ ๆ ปัจจัยที่มีส่วนให้เกิดน่าจะมีส่วนมาจากมีเป้าหมายที่ต้องการสร้างคำอธิบาย ในขณะ

ที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ

การเมืองภายในประเทศนั้น คณะรัฐประหารไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่สั่งสมมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ ปัญหาการขาดแคลนข้าว ขาดแคลนที่อยู่อาศัย และปัญหาอบายมุขแบบใหม่ เช่น สลากกินแบ่ง และแม้จะควบคุมกองทัพเรือและขจัดกลุ่มปรีดี - พลเรือนออกไปได้แล้วก็ตาม แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี พนมยงค์บางส่วนก็ยังคงอยู่ และพลังของกลุ่มการเมืองอื่น ๆ แสดงความเคลื่อนไหวทางการเมืองไปในลักษณะสอดคล้องกับความเคลื่อนไหวในประชาคมโลก ที่กำลังหวาดกลัวกันในหมู่ประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย

การเปิดฉากอ้างปฏิบัติการเพื่อปราบคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง ปรากฏในการปราบปรามกบฏแมนฮัตตัน คณะรัฐประหารอ้างว่า ต้องปฏิบัติการรุนแรงเพื่อบลวงศรัทธาของประชาชน "การกบฏครั้งนี้มาจากการยุยงส่งเสริมของคอมมิวนิสต์" ๓๗ และเป็นข้ออ้างหนึ่งในการทำรัฐประหารตนเองว่า

เนื่องจากสถานการณ์ของไทยในปัจจุบันตกอยู่ในภาวะคับขัน โดยทั่วไปภัยแห่งลัทธิคอมมิวนิสต์ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรง ในคณะรัฐมนตรีปัจจุบันก็ดี ในรัฐสภาที่ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เข้าไปแทรกซึมอยู่จำนวนมาก แม้ว่ารัฐบาลจะหาความพยายามสักเพียงใด ก็ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาเรื่องคอมมิวนิสต์ได้ ... ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ คณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ ... พร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์กระทำการเพื่อบำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ กลับมาใช้ ... ทั้งนี้เพราะเห็นว่าสถานการณ์ของโลกในเวลานั้นตกอยู่ในภาวะคับขัน และประเทศไทย

๓๗ " คำแถลงของกระทรวงมหาดไทยฉบับพิเศษ / ๒๔๙๔ วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ ในสว่าง ลานเหลือ . ๓๗ปีแห่งการปฏิวัติ . หน้า ๒๖๘ -๒๗๐

ก็มีความจำเป็นจะต้องต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่กำลังคุกคามชาติ
ศาสนา และพระมหากษัตริย์... ๓๘

ต่อมาในปี ๒๔๙๕ มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติภาพ ทางรัฐบาลคณะรัฐประหารได้ทำ
การจับกุมผู้ทำการเคลื่อนไหวดังกล่าวในชื่อลัทธิคอมมิวนิสต์ และได้มีการจับกุมท่านผู้หญิงพูนศุข
พนมยงค์ และนายปาล พนมยงค์ด้วย ต่อมาท่านผู้หญิงได้รับการปล่อยตัว แต่นายปาลยังคงถูกจับ
กุมอยู่ การชักฟอกพยานในศาล พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
มหาดไทยและอธิบดีกรมตำรวจ ได้มาให้การเป็นพยานโจทก์ที่ศาลอาญาเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม
๒๔๙๖ หนังสือพิมพ์ลงข่าวทำให้การนี้ว่า

... การดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ทางฝ่าย
การเมือง มีปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้าพยายามปฏิวัติ และล้มรัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงครามหลายครั้งเช่น กบฏ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒
นายปรีดีก็เป็นหัวหน้าอำนวยความสะดวก แต่ทางรัฐบาลได้ต่อต้านและจับกุม
ได้ แผนการกบฏครั้งนี้จึงไม่สำเร็จ และได้เริ่มกบฏอีกเมื่อ ๒๐
มิถุนายน ๒๔๙๕ โดยนาวาตรีหมื่นส จารุกาจับ จี๋จอมพล ป. พิบูล-
สงครามบนเรือขุดแมนฮัตตัน แต่ทางฝ่ายรัฐบาลสืบทราบ และ
ปราบปราม ทำให้แผนของคอมมิวนิสต์ล้มเหลวไปอีก ๓๙

๓๘ "คำแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ และ ๒" ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๕ คณะ
บริหารประเทศชั่วคราว ใน ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ ๗๑ เล่มที่ ๖๘ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน
๒๔๙๕

๓๙ "พลตำรวจเอกเผ่าให้การ" สยามรัฐ (๒๐ พฤษภาคม ๒๔๙๖)

พล.ต.อ. เผ่า อธิบายว่า ภายใต้การดูแลของนายปรีดี พนมยงค์หัวหน้าฝ่ายการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์

...พรรคคอมมิวนิสต์มีความมุ่งหมายทำลายจักรวรรดินิยม และระบบทุนนิยมด้วยการพยายามตั้งพลพรรคขึ้น แผนการดำเนินการเป็นพวก ๆ สำหรับกำลังอาวุธในแผนการนั้นระบุว่า ถ้าช่วงชิงได้ข้างใน เช่น ตามหน่วยทหารและตำรวจ...ก็ให้ทำการทันที ในขณะที่เดียวกัน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่เป็นคนจีนก็เตรียมฝึกพลพรรค...ส่วนคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทยก็เร่งให้ราษฎรเรียกร้องสันติภาพ ... ส่วนคนไทยที่เดินทางไปประชุมที่ปักกิ่งนั้น จุดประสงค์ก็เพื่อให้ประชาชน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ เรียกร้องสันติภาพจากนายทุน หรือรัฐบาลต่าง ๆ ๔๐

คำให้การของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นการเปิดศักราชการใช้คำว่า คอมมิวนิสต์ กับนายปรีดีอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกหลังจากนายปรีดีหมดอำนาจทางการเมืองไป ประเด็นการอธิบายเป็ยงมาจากเรื่องผู้บงการกรณีสวรรคต เพื่อสถาปนากองการปกครองระบอบมหาชนรัฐ มาเป็นผู้ก่อการทางการเมืองเพราะเป็นคอมมิวนิสต์ มีกองกำลังติดอาวุธเพื่อทำสงครามยึดเมืองไทย แก่นโครงเรื่องนี้อธิบายไม่แตกต่างกัน แต่คำที่ใช้เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ คำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สามารถสร้างสีสันให้กับเรื่องได้อย่างสมจริงและพิพลงเพียงพอที่จะสร้างความหวาดกลัวหรือความน่าตื่นตระหนกให้เกิดขึ้นได้ สถานการณ์ซึ่งเป็นที่น่าหวาดกลัวในปี ๒๔๙๖ คือ ชาวที่รัฐบาลปักกิ่งประกาศสถาปนา "รัฐไทยอิสระ" ขึ้นที่เชียงรุ่งหรือเซลี ในมณฑลยูนนาน ซึ่งมีชนกลุ่มน้อยพูดภาษาไทยอยู่ราว ๒๐๐,๐๐๐ คน การสถาปนารัฐไทยอิสระเพื่อฝึกคนพูดภาษาไทย ช่วยทำการต่อสู้กับจักรวรรดินิยมอเมริกาและกลุ่มของเจียงไคเช็ค โดย

การดำเนินงานทั้งหมดอยู่ภายใต้การดูแลของพรรคคอมมิวนิสต์จีน "ซึ่งเป็นที่หวาดกลัวกันว่าสถานที่
นี้จะถูกใช้เป็นศูนย์กลางของการฝึกพลพรรคคอมมิวนิสต์ของไทย ลาว พม่า เวียดนาม เพื่อทำ
การต่อสู้กับรัฐบาลกลางประเทศนั้น ๆ " ๔๑

จากข่าวนี้เอง ทำให้เกิดข่าวลือว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าไทยอิสระ
เดือนสิงหาคม ๒๔๙๖ หนังสือพิมพ์ลานนาไทยรายสัปดาห์ได้ลงข่าวว่า มีคนไทย ๑๓ คนหนี
ออกมาจากแคว้นฉาน นายชู้ย ชัยอุป ๑ ใน ๑๓ ได้ให้การต่อการต่อตำรวจว่า

พวกตนได้ถูกส่งให้เข้าโรงเรียนนายร้อยที่เมืองลาดในแคว้นฉาน...
คนไทยทั้งหมดที่ไปเรียนมี ๘๐ คน ... สาเหตุที่ต้องหนีก็เพราะ
ผิดหวัง และถูกพวกเดียวกันดักเสียแยะ ... หลอกลวงเอาเงินไป
๔ หมื่นบาท นอกจากนี้ยังถูกเกลี้ยกล่อมให้ไปเป็นพวกนายปรีดี พนม-
ยงค์ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรียไทยอิสระ โดยใช้ชื่อใหม่ว่า "เจ้าขุนสิน" ๔๒

แต่อีกไม่กี่วันต่อมาหนังสือพิมพ์ คนเมือง ได้ลงสัมภาษณ์เจ้าหม่อมหล้า ณ เชียงรุ้ง ว่า
เจ้าขุนสิน ไม่ใช่ นายปรีดี พนมยงค์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔๑ Edwin F. Stanton , " Spotlight on Thailand" Foreign
Affairs Vol 33 October, 1954 , p 77-82 อ้างถึงใน Kamol Tongdhumma-
chart, " American Policy in Southeast Asia 1945-1960 with Special
Reference to Burma and Thailand and Indochina " (Ph.D. Thesis,
University of Virginia,1961) , p289

๔๒ "เจ้าขุนสินไม่ใช่ปรีดี" ประชาธิปไตย (๔ กันยายน ๒๔๙๖)

แต่เป็นเชื้อพระวงศ์ทางเหนือมีนามว่า เจ้าองค์คำ เมื่อจีนแดง
สถาปนารัฐไทยอิสระ ได้แต่งตั้งเจ้าองค์คำเป็นเจ้าขุนสิน ๔๓

และกล่าวถึงนายปรีดี พนมยงค์ว่า ระหว่างมกราคมและกุมภาพันธ์

นายปรีดี พนมยงค์ พักอยู่ที่เชียงใหม่ โดยเกณฑ์ชาวไทยอีกคร่าวละ
๑ คนเข้าฝึกวิชาทหาร นายปรีดี พนมยงค์อยู่ได้ ๑ เดือนเศษก็ขึ้น
ไปทางเหนือ ซึ่งเข้าใจว่าอาจจะเป็นจุงกิงหรือหนานกิง...มีคนไทย
ติดตามนายปรีดีไปด้วย มีผู้ชาย ๕๐ คน หญิง ๘ คน และเด็กชายอีก
๓ คน ๔๔

จากความเชื่อที่มีอยู่ตลอดเวลาว่า พวกคอมมิวนิสต์มีอยู่ในรัฐสภา ซึ่งหมายถึงกลุ่ม
ส.ส.อีสาน นายเตียง ติริชันธ์ อดีตส.ส.กมลนคร ซึ่งได้รับฉายาว่า ขุนพลภูพาน ได้หาย
ตัวไปมีการปล่อยข่าวว่า

ขุนพลเตียงกำลังร่วมมือกับปฏิบัติงานอย่างรุนแรงอยู่กับนายปรีดี พนมยงค์
ซึ่งมีข่าวว่าได้ใช้เครื่องบินประจำตัวเดินทางไบนามระหว่างเวียงจันทน์
กับคุนหมิง เพราะที่เวียงจันทน์นั้นนายปรีดีได้ตั้งโรงเรียนอบรมผู้บังคับ
หมวดขึ้นแห่งหนึ่ง ๔๕

๔๓ "เจ้าขุนสินไม่ใช่ปรีดี" ประชาธิปไตย (๕ กันยายน ๒๔๙๖)

๔๔ "ปรีดีเกณฑ์คนฝึกวิชาทหาร" สยามนิกร (๑๕ กันยายน ๒๔๙๖)

๔๕ "ยืนยันข่าวขุนพลเตียงคุมพลหมื่น ศึกเวียงจันทน์จะปะทุปลายเดือน" เทอดไทย

ความเชื่อในความฟานवादกลัวของคอมมิวนิสต์ และนายปรีดี พนมยงค์ว่าเป็นหัวหน้าคอมมิวนิสต์ฝ่ายการเมือง ทำให้พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เชื่อมปรากฏการณ์ทางการเมืองทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเดียวกัน นายเตียง ศิริขันธ์ และเพื่อนสส.อีสามอีกสามคนที่ถูกสังหาร ถูกมองอยู่ตลอดเวลาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ การเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยของบุคคลเหล่านี้ได้ถูกพิจารณาว่า

พลพรรคของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยนั้น ส่วนมากก็เป็นคนในขบวนการเสรีไทยมาก่อน ฉะนั้นสมรรถนะในการทำงานย่อมสูงกว่าพลพรรคฝ่ายอื่น ๆ... เทือกเขาภูพานนั้นเป็นแหล่งก่อกำเนิดของพลังนักรบเสรีไทยจำนวนนับหมื่น... เป็นที่ตั้งขบวนการเสรีไทยภาคอีสาน... เมื่อสงครามสงบแล้ว... กลายเป็นขบวนการคอมมิวนิสต์ไป ... การเริ่มงานแบ่งแยกดินแดนทางภาคอีสาน เริ่มขึ้นอย่างฟากลัวอันตราย ด้วยฝีมือของนักการเมืองในภาคนี้ ๕๐

ความเชื่อนี้ เขียนโดยหนึ่งในอดีตวิญญูใจของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งอาศัยอยู่ด้วยกันจนวาระสุดท้ายของพล.ต.อ. เผ่าที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เมื่อปี ๒๕๐๓ ชี้ให้เห็นว่าการเมืองนับตั้งแต่ ๒๔๙๑ เป็นต้นมา กลุ่มการเมืองอื่นเรียกว่า เป็นยุคการกวาดล้างบริษัททางการเมือง แต่สำหรับผู้ปฏิบัติงานและคณะรัฐประหารถือว่า ตนกวาดล้างบริษัท แต่ไม่ใช้ในทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของตนเอง แต่เป็นการกวาดล้างคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นศัตรูของชาติ โดยวิธีที่รุนแรงและไม่ชอบธรรม เพราะ

๕๐ พ.ต.อ. พนม บุรณสมภพ , ชัยชนะและความพ่ายแพ้ของบุรุษเหล็กแห่งเอเชีย
(กรุงเทพฯ: ศูนย์รวมข่าวเอกลักษณ์ , มปท) , หน้า ๒๗๑

... รัฐบาลไหนทำตัวเป็นสุภาพบุรุษในทางการเมืองอย่างไม่มีขอบ-
เขตก็ยอมต้องเสียท่าฝ่ายตรงข้าม เข้าสู่วันหนึ่ง...ประเทศไทย...
กำลังอยู่ในสภาพที่โศกเศร้าล้อมด้วยฝ่ายคอมมิวนิสต์ ... ในที่สุดรัฐบาล
ก็ตกลงใจที่จะใช้วิธีการเดียวกันกับที่คอมมิวนิสต์ใช้ คือ ทาลาย
และกวาดล้าง ๔๗

ที่น่าสังเกตคือ การอธิบายว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าคอมมิวนิสต์และมีกองกำลัง
ติดอาวุธในปี ๒๔๙๖ สอดรับกับการมาเยือนไทยของรองประธานาธิบดีอเมริกันนายริชาร์ด เอ็ม
นิคสัน เมื่อวันที่ ๒๗-๓๐ ตุลาคม ๒๔๙๕ หลังจากที่คณะรัฐมนตรีของสหรัฐอเมริกาเพิ่งเข้ารับบริหาร
ประเทศในปีนั้น ประธานาธิบดี ดไวท์ ดี ไอเซนเฮอว์ ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีพร้อมกับให้
คำมั่นต่อประชาชนอเมริกันว่า จะต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขันโดยเฉพาะในเอเชีย การมา
เยือนของรองประธานาธิบดีอเมริกันในทันทีที่ได้รับตำแหน่ง แสดงถึงการให้ความสำคัญแก่ไทยเป็น
อย่างมาก เพราะอเมริกาเชื่อว่าไทยอาจจะเป็นโดมิโนตัวต่อไปที่จะล้มต่อจากประเทศอินโดจีน
ในปี ๒๔๙๖ ฝรั่งเศสเห็นว่ากระแสชาตินิยมในลาว กัมพูชาและเวียดนาม มีความเข้มแข็งยากที่
จะต้านทาน ฝรั่งเศสจึงปรับท่าทีของตนเอง โดยให้เอกราชสมบูรณ์แก่ทั้งสามประเทศเมื่อวันที่
๑ ตุลาคม แม้เอกราชสมบูรณ์ในความหมายของฝรั่งเศส แต่จะยังคงให้ฝรั่งเศสมีอำนาจในเรื่อง
สำคัญ ๆ เช่น การต่างประเทศ การทหาร การคลัง และไม่ได้ยุติการสู้รบกับเวียดนามที่
แต่อเมริกาไม่ทำที่ไม่พอใจต่อหนทางที่ฝรั่งเศสใช้ ในปีถัดมาฝรั่งเศสแสดงท่าทีจะเจรจากับคู่ต่อสู้
อเมริกายิ่งแสดงความไม่พอใจ โดยมีรัฐบาลไทยให้การสนับสนุนความไม่พอใจนี้

ส่วนในเมืองไทย ต้นปี ๒๔๙๗ ทางกรมตำรวจได้สืบทราบว่ามีพวกคอมมิวนิสต์ได้
ลักลอบขนอาวุธเข้ามาในประเทศไทย โดยอาศัยสถานทูตรัสเซียเป็นฉากบังหน้าฯ เข้าในฐานะ
เป็นวัตถุที่จะนำมาใช้ในกิจการสถานทูตรัสเซีย แต่แท้จริงแล้วอาวุธเหล่านี้เป็นอาวุธใช้ประกอบ

วินาศกรรม ที่จะนำไปแจกจ่ายให้หน่วยต่าง ๆ ของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย เพื่อทำลาย
 สถานที่ราชการ ๔๘ ในขณะที่ความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์กำลังแพร่ระบาดในปีนี้เองที่นายปรีดี
 มีส่วนสร้างภาพของเขาในเมืองไทยอย่างมาก ความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ในการ
 เขียนบทความเผยแพร่ในหน้าหนังสือพิมพ์ในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งต่อมาทางการจีนได้นำมา
 เผยแพร่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงปักกิ่งได้เป็นข่าวไปทั่วโลก รวมทั้งมีข่าวว่านายปรีดี พนมยงค์
 และภรรยา ได้ไปปรากฏตัวในงานเลี้ยงฉลองวันชาติจีน ได้ส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาต่อการปรากฏตัว
 ของนายปรีดี พนมยงค์ อย่างแรกคือ จากสหรัฐอเมริกา เอกอัครราชทูตอเมริกาประจำประเทศ
 ไทย นายเอ็ดวิน เอฟ แสตันตัน (Edwin F Stanton) เขียนบทความเรื่อง "Spotlight
 on Thailand" ตีพิมพ์ใน Foreign Affairs ฉบับเดือนตุลาคมของปีนั้น ซึ่งให้เห็นว่าการ
 ปรากฏตัวอย่างเป็นทางการของนายปรีดี รวมทั้งการโจมตีค่ายเสรีนิยม เป็นสัญญาณเตือนว่า
 เมืองไทยตกอยู่ในภาวะอันตรายอาจจะเป็นโดมิโนตัวต่อไปที่จะล้มโดยคอมมิวนิสต์

ผลต่อมาคือ บรรดามิตรที่เคยร่วมงานกับนายปรีดีได้ออกมาปกป้องตัวเอง และยืนยันว่า
 ไม่มีความเกี่ยวข้องกับนายปรีดีอีกต่อไป ที่สำคัญคือ นายดิเรก ชัยนาม ได้เคลื่อนไหวดังปรากฏ
 ตามข่าวหนังสือพิมพ์ว่า "เมื่อวันที่ ๖ เดือนนี้ (สิงหาคม-ผู้เขียน) นายดิเรก ชัยนาม อดีตรัฐ-
 มนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศสมัยนายปรีดี พนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เชิญผู้แทนหนังสือ
 พิมพ์หลายฉบับไปที่บ้าน และเผยที่สนะเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ๔๙ โดยนายดิเรกกล่าวว่า

ผมเป็นนักกฎหมาย ถ้าไม่มีหลักฐาน ก็ต้องสันนิษฐานว่าสุจริต ในการ
 กระทำของหลวงประดิษฐ ซึ่งไปปรากฏตัวก็ดีหรือไปเขียนสาส์นตำหนิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔๘ สลธ. แพนก บร.๖.๘ (สาเนา) หนังสือฉบับที่สุด ต่วนมากที่สุด ๕๑๕ / ๒๔๙๗ กรม
 ตำรวจลงวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๔๙๗ "เรื่องการป้องกันเหตุร้าย " พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์
 กราบเรียน ทพทนายกรัชมณฑริ อ้างถึงใน ธงชัย ฟิงกันไทย , อ้างแล้ว , หน้า ๓๓๗

๔๙ "ดิเรกเชิญนักหนังสือพิมพ์ไปที่บ้าน" สารเสรี (๙ สิงหาคม ๒๔๙๗)

ตีเตียนรัฐบาลก็ตียอมแสดงให้ชัดว่า หลวงประดิษฐไต้ เป็นคอมมิวนิสต์
โดยไม่ต้องสงสัย ...

นายติเรก ชัยนาม ซึ่งสั่งการเกิดกบฏวังหลวงเมื่อปี ๒๔๙๒ ปลอดภัยจากการคุกคาม
ชีวิตโดยคณะรัฐประหาร เนื่องจากแนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายติเรกเป็นไปในทาง
กลางๆ และคณะรัฐประหารต้องระงับการไล่ล่านายติเรกออกจากนายปรีดี เพื่อโดดเดี่ยวกลุ่มปรีดี-พลเรือน
นายติเรกจึงมีความระมัดระวังเป็นพิเศษและต้องแสดงตัวไม่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี และการเข้า
มาของอเมริกาที่นายติเรกไม่ได้ร่วมคิดทวนกระแส แต่เป็นไปตามความนิยมในขณะนั้นที่เปิดรับ
อเมริกาอย่างเต็มที่ โดย "นายติเรก" กล่าวในที่สุดว่า ที่หลวงประดิษฐไต้กล่าวว่าอเมริกาก็กำลังแทรก
แซงเข้ามาตั้งฐานทัพเพื่อรุกรานนั้น ความความเห็นของผมเห็นว่า อเมริกายังช่วยไทยหนีภัยไปเสีย
ด้วยซ้ำ และก็ไม่เห็นว่าเขาจะคิดจะรุกรานไทยอะไรกับเรา" ๕๑ การให้สัมภาษณ์ของนายติเรก
ชัยนามมีส่วนสร้างภาพนายปรีดีโดยรู้-มาก เพราะคนที่เคยใกล้ชิดร่วมงานด้วยกันมา ยืนยันความ
เชื่อว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์แน่นอน ๕๒ ทอนความน่าเชื่อถือของนายปรีดีลง

การปรากฏตัวของนายปรีดี และบทบาทที่กระจายเสียงทางสถานีวิทยุปกกิ่งส่งผล
ให้มีการอธิบายภาพนายปรีดีเป็นต้นทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เรื่องแรกคือการทรยศ
ต่อแผ่นดิน

สิ่งที่พิสูจน์เห็นได้ชัดก็คือ นายปรีดีไม่ยอมมีสันติภาพ ไม่ต้องการ
ให้เมืองไทยซึ่งให้ความอุปการะแก่เขา ได้เป็นเหยื่อเป็นตัวมียศถา
บรรดาศักดิ์ยิ่งใหญ่จากตัวเขาเพียงบุรุษเชื้อจีนธรรมดาเมื่อ ๓๐

๕๐ "ว่าไม่ต้องสงสัยอะไรอีกแล้วมีคนไปถามว่าคอยทัพปรีดีมาหรือ " ประชาธิป
ไทย (๗ สิงหาคม ๒๔๙๓
๕๑ เรื่องเดียวกัน

ปีก่อน ให้ได้รับ ความร่มเย็นเป็นสุข... เพียงความร่มเย็นเป็นสุข
 ที่คุ้มตัวนายปรีดี จนนายปรีดีได้เป็นใหญ่เป็นโตมาได้ นายปรีดี
 ก็ยังทรยศต่อบ้านเมืองได้ ... ๔๒

ความคิดเบื้องต้นที่ว่านายปรีดีทรยศ ดูเหมือนจะเป็นคำอธิบายและทำความเข้าใจ
 ด้วยความคิดดั้งเดิม เรื่องชาวจีนอพยพที่มักถูกมองว่า ถ้าเป็นคนจีนที่มาจากถิ่นที่อยู่ในกรอบระเบียบ
 ที่รัฐวางไว้ จะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้รู้คุณแผ่นดิน ถ้าคนจีนที่นอกกรอบที่รัฐต้องการหรือเห็นว่า
 เป็นคอมมิวนิสต์ ก็มักจะถูกตราว่าเป็นคนทรยศไม่รู้จักคุณแผ่นดิน ซึ่งที่คนไทยส่วนใหญ่ก็มีเชื้อสาย
 จีนไม่มากนักน้อย แต่สำนักก๊กกั๊กจีนก็ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือประนามผู้ที่ทำตัวนอกกรอบอยู่เสมอ

การปรากฏตัวของนายปรีดีและบทความของเขา ยังส่งผลให้หลายฝ่ายเห็นว่ามีความ
 หมายถึงการเมืองในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ อาจเป็นสัญญาณอันตรายจากคอมมิวนิสต์ซึ่งได้ประกาศ
 ตั้งรัฐไทยอิสระเมื่อปีที่แล้ว โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติการทางกำลังทหาร
 เพื่อรุกเข้ามายังประเทศไทย ดังข้อความหนังสือพิมพ์ว่า

ส่วนชื่อนายปรีดี เป็นข่าวที่ก่อความรู้สึกของคนไทยส่วนใหญ่ให้
 กระหมกกระเทือนอยู่ตลอดเวลา ... ข่าวว่าจีนแดงตกลงให้การสนับสนุน
 สนับสนุนนายปรีดีโดยมีประกาศตั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ไทยขึ้นในดินแดนจีน
 ทั้งยังได้ช่วยเหลือทางจัดกำลัง และฝึกพลรับความจําหนักรวมหนึ่งหมื่น
 มอบให้นายปรีดีบัญชาการต่อไป ... มีจีนคอมมิวนิสต์สำหรับแทรกซึม
 เข้าไทย ซึ่งเป็นพวกจีนในเมืองไทย ออกไปอบรมอยู่ในจีนแดงจะ
 กลับเข้าสู่ไทยในฐานะกองอาสาสมัครโพ้นทะเลด้วย ๔๓

๔๒ " อนุสรณ์นายปรีดี " เทอดไทย (๗ สิงหาคม ๒๔๙๗)

๔๓ " ดีกชิงไทย " เทอดไทย (๓๑ สิงหาคม ๒๔๙๗)

เรื่องการปฏิบัติการดังกล่าวนี้ ถูกอธิบายเพิ่มเติมเข้ากับข่าวการพบแหล่งผลิตธนบัตรปลอมว่า ทางนายปรีดีได้พิมพ์ธนบัตรใบละร้อยชนิดสีแดงขึ้น " เพื่อเตรียมการนำเข้ามาใช้ในประเทศไทย ปรากฏว่าธนบัตรใบละร้อยดังกล่าวได้พิมพ์ขึ้นที่ฮ่องกง... เพื่อส่งเข้ามาทำลายแผนเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทย..." ๕๔

ทางฝ่ายรัฐบาลได้ออกมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยให้อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ม.ล. ชาม คุญชร ออกแถลงข่าวอย่างเป็นทางการ ประเด็นสำคัญคือ ย้ำว่านายปรีดีมีกองกำลังติดอาวุธโดยได้รับการสนับสนุนจากจีนบุกเมืองไทย

... กองทัพคอมมิวนิสต์ โดยการนำของนายปรีดี พนมยงค์นั้นต้องบุกไทยแน่... ถ้ารวบรวมไทยลือ (คือพวกไทยที่มีอยู่ในญวน) ได้ เรียบร้อยก็ต้องมีมากกว่าหมื่นคนตามกระแสข่าวที่กล่าวกัน ... จีนคอมมิวนิสต์ก็มองเห็นว่าจะแบ่งแยกเราไม่ได้ จึงต้องอุบโหลกให้ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าไทยอิสระเพื่อรุกรานไทย ๕๕

และย้ำเพิ่มเติมถึงเหตุการณ์ชายแดนพม่า ซึ่งพม่าเพิ่มกำลังตามแนวชายแดนว่าเป็นผลเนื่องจาก "การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์อย่างคึกคักและนายปรีดี พนมยงค์กับसानุศิษย์ได้ตั้งกลุ่มคณะกันขึ้นที่แคว้นฉานใกล้ชายแดนพม่าด้านนี้ กำลังกองทัพของพม่าจึงเคลื่อนไปปราบปราม" ๕๖

นอกจากนี้มีการอธิบายว่า นายปรีดีซึ่งออกปรากฏตัวเป็นที่หวาดกลัวในหลายประเทศ

๕๔ " กระจดากษยานหนักกว่าของจริงทั้งพระบรมฉายาลักษณ์ก็เลอะเทอะ " ศรีกรุง (๔ กันยายน ๒๔๙๗)

๕๕ " พม่าเคลื่อน ๑๑ กรมผสมเข้ารับม.ล. ชามให้สัมภาษณ์ " เทอดไทย (๙ กันยายน ๒๔๙๗)

๕๖ เรื่องเดียวกัน

เริ่มการปฏิบัติการณ์ในเมืองไทยแล้ว โดยทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้แถลงว่าได้ทำการจับกุมพลพรรคของนายปรีดี พนมยงค์ที่ทำการ " พิมพ์หนังสือสาเนาสาส์นคาถาสาวร้ายของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งกล่าวทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกรุงปักกิ่งของจีนแดง " ๕๗ โดยสาเนาดังกล่าวได้มีการส่งเป็นจดหมายถึงองค์การรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนทั้งประเภท ๑ และประเภท ๒

เดือนพฤศจิกายน ๒๔๙๗ การอธิบายเรื่องนายปรีดีจะบุกไทยเริ่มช้าลง ก็มีการสร้างความหวาดกลัวขึ้นมาอีก เมื่อมีข่าวว่านายปรีดีได้รับเกียรติจากทางการจีนให้ไปร่วมในการตรวจพลสวนสนามครบรอบปีที่ ๕ ของการสถาปนารบอบการปกครองแบบใหม่ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม

รายงานข่าวจากยูซิส ซึ่งอ้างกระแสข่าวจากสำนักแถลงข่าวทางรัฐการจีนแดงเองกล่าวว่าในการเปิดเผยรายชื่อแขกผู้มีเกียรติซึ่งได้รับอนุญาตจากจีนคอมมิวนิสต์ให้ขึ้นไปอยู่บนหยกบนพื้นตรวจพลสวนสนามทหารและกองทัพประชาชนจีนแดง ... ได้มีการระบุรายชื่อนายปรีดี พนมยงค์อยู่ด้วย ... การที่ทางการจีนแดงพยายามให้เกียรติและอุปการแก่นายปรีดีเป็นอย่างดี มีการเชื้อเชิญให้ไปร่วมงานรัฐพิธีสำคัญ ๆ เสมอ ก็เพราะรัฐบาลปักกิ่งตั้งใจจะใช้ให้อดีตนายกรัฐมนตรีไทยผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มชนชาติต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ ๕๘

ต่อมามีการลงข่าวว่าการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งครั้งสุดท้ายปรากฏข่าวพำนักอยู่ปักกิ่ง พร้อมกับเคยมาส่งสมุกกำลังพลที่ยูหนานร่วมกับกองทัพไทยอิสระขึ้นเพื่อเตรียมบุกไทยและกระแสข่าวนี้ก็ได้เจียนหายไป บัดนี้ได้เดินทางไปมอสโคว์เพื่อเจรจากระชับความ

๕๗ "พิมพ์คาปราชัยที่กล่าวในปักกิ่งแจกสมาชิกรัฐสภา" ศรีกรุง (๑๑สิงหาคม ๒๔๙๗)

๕๘ ศรีกรุง (๒๒ ธันวาคม ๒๔๙๗)

สัมพันธ์กับทางการเมืองกับโศกนิพนธ์ที่นั้น ๕๙

เกี่ยวกับเรื่องนายปรีดี พนมยงค์และคอมมิวนิสต์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีปฏิกริยาและบทบาทอย่างไร ธงชัย พึงกันไทย เห็นว่า

...มีบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้เห็นว่า จอมพล ป. ไม่ได้หวาดกลัวนายปรีดีและคอมมิวนิสต์เท่าใดนัก ทั้งนี้จะเห็นได้จากนับตั้งแต่ปี ๒๔๙๘ เป็นต้นมา จอมพล ป. ได้อนุญาตให้พวกนักการเมืองกลุ่มสังคมนิยมจัดตั้งพรรคการเมืองได้และนอกจากนี้ก็ยังให้พวกกรรมกรมีสิทธิเรียกร้องและจัดตั้งองค์การแรงงานโดยมีกฎหมายรับรอง... ๖๐

ข้อเสนอนี้มีแนวโน้มเป็นไปได้ในช่วง ๒ ปีก่อนพ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งจะกล่าวถึงภายหลังแต่ก่อนหน้านี้จอมพลป. น่าจะมีความหวาดกลัวนายปรีดี พนมยงค์และคอมมิวนิสต์อยู่บ้าง ในคราวที่ถูกจับกุมตัวอยู่ในห้องพักนายพล บนเรือรบหลวงศรีอยุธยาคราวเกิดกบฏแมนฮัตตัน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถาม น.อ. มหัส จารุกว่า

ถาม: ในการกระทำครั้งนี้พวกคอมมิวนิสต์ร่วมด้วยหรือเปล่า

ตอบ: ไม่มี

ถาม: แล้วหลวงประดิษฐ์ร่วมด้วยหรือเปล่า

ตอบ: ไม่ได้ร่วม ๖๑

๕๙ สุขปรีดา พนมยงค์ . "ชีวิตของท่านปรีดี พนมยงค์ในประเทศจีน พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๕๑๓", นปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔ , มปท, ๒๕๓๔ , หน้า ๔๘

๖๐ ธงชัย พึงกันไทย , เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓๕๙ - ๓๖๐

๖๑ มหัส จารุกา , เมื่อข้าพเจ้าเจ้จอมพลป. พิบูลสงคราม (กรุงเทพฯ: มปป) ,

เหตุผลที่จอมพล ป. ถามคำถามเหล่านี้ น่าจะเกิดจากความระแวงกลุ่มอำนาจเก่า ซึ่งถึงแม้ถูกปราบและกวาดล้างด้วยวิธีการรุนแรง และคณะรัฐประหารสามารถกุมอำนาจได้มากขึ้น ทว่าความระแวงก็เป็นเสมือนเงาที่อยู่คู่กับเส้นทางแห่งอำนาจ

จอมพลป. พิบูลสงครามอาจจะหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ แต่มีหลักฐานและคำพูดของจอมพล ป. เองที่บ่งบอกว่าโดยส่วนตัวจอมพลป. ไม่เชื่อว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ แต่โดยเหตุผลทางการเมืองเป็นไปในทางตรงกันข้าม และอีกครึ่งหนึ่งในคำให้การต่อศาลกรณีกบฏแมนฮัตตัน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งที่ทราบแล้วว่า นายปรีดีในขณะนั้นและคอมมิวนิสต์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกบฏ แต่เป็นการเคลื่อนไหวของคนหนุ่มในกองทัพเรือที่ไม่พอใจความเหลวแหลกของของรัฐบาล แต่จอมพล ป.

คงให้การตามความเป็นจริง มิได้ให้การปรักปรำข้าพเจ้าแต่อย่างใด เว้นไว้แต่เวลาซักค้าน ทนายของข้าพเจ้าได้ถามถึงเหตุการณ์ในระยะเวลาที่ข้าพเจ้าไปพูดสนทนากันสองต่อสองภายในห้องพักนายพลบนเรือรบหลวงศรีอยุธยา นั้น ท่านจอมพลบอกว่าจำไม่ได้เพราะมีคนไปพบมากมายหลายคน ๖๒

จอมพลป. ไม่บอกรายละเอียด เพราะรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ไปแล้วว่าคอมมิวนิสต์มีส่วนเกี่ยวข้อง และในขณะนั้นมีการกระพือข่าวกันจนเป็นที่รับรู้ว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์มีกองกำลังติดอาวุธ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยส่วนตัวไม่เชื่อว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะประมาณปี ๒๔๙๙ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยืนอยู่บนหน้าผาแห่งอำนาจ "รัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงครามได้ส่งผู้แทนมาประเทศจีนเป็นการลับ เพื่อริเริ่มความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน..." ๖๓

๖๒ มหัทธ นาม จารุภา , เมื่อข้าพเจ้าเจ้จอมพล ป. พิบูลสงคราม , หน้า ๔๙๔

๖๓ ปรีดี พนมยงค์ ชีวิตต้นพวนของข้าพเจ้าและ ๒๑ ปี ลี้ภัยในสาธารณรัฐประชาชนจีน (กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ , ๒๕๒๖) , หน้า ๒๔

ในการนี้ จอมพลป. พิบูลสงคราม ส่งผู้แทนซึ่งเป็นอดีตนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปขอพบนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อแจ้งให้ทราบว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยินดีจะรื้อฟื้นเรื่องกรณีสวรรคตมาพิจารณาใหม่ เพื่อขอความร่วมมือจากนายปรีดี พนมยงค์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม คงมีแนวคิดให้นายปรีดีเป็นคนกลางที่จะเปิดความสัมพันธ์กับจีน คำตอบของนายปรีดีจะเป็นอย่างไร ไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่แนวคิดนี้ยังไม่ได้รับการปฏิบัติ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ถูกมรสุมทางการเมือง ฎุภโฆมตีเรื่องการเสียดังสภปรก นักศึกษา ประชาชนต่อต้าน และในที่สุดก็ถูกรัฐประหารโดยพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การกระทำของจอมพล ป. พิบูลสงครามนี้ได้พิสูจน์ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่มีความเชื่อว่านายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้บงการในกรณีสวรรคตและเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ต้องสร้างภาพนายปรีดีเป็นปีศาจเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม

กลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม เป็นกลุ่มที่มีการก่อตัวขยับเขยื้อนในสังคมไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีต โดยกลุ่มอนุรักษ์นิยมกษัตริย์นิยมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ในช่วงเวลานี้ ได้แก่ ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช และม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยมต้องการให้เกมการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ดำเนินอยู่ภายในประเทศ ให้ความสำคัญแก่สถาบันพระมหากษัตริย์ค่อนข้างมาก ลักษณะของกลุ่มนี้เหมือนกับที่ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยเขียนประกาศความเป็นรอยัลลิสต์ของตนไว้ว่า

ข้าพเจ้าเป็นรอยัลลิสต์ เพราะข้าพเจ้าเคารพบูชาพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามมาตรา ๓ ทุกประการ ...
 ข้าพเจ้าเลื่อมใสรัฐธรรมนูญด้วยความสุจริตใจ และด้วยเหตุนี้
 ข้าพเจ้าจึงสนับสนุนระบอบการปกครอง อันมีองค์พระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ... ข้าพเจ้าเป็นรอยัลลิสต์เพราะข้าพเจ้ามีความกตัญญูในพระมหากษัตริย์ ... ข้าพเจ้าเป็นรอยัลลิสต์เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าเมืองไทยจะต้องมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นที่รวมความเคารพบูชา และความจงรักภักดีของคนไทยทั้งหมด ...
 ข้าพเจ้าเป็นรอยัลลิสต์ เพราะข้าพเจ้าเป็นไทยและมีความรักชาติเป็นสันดาน พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ ความจงรักภักดีในองค์พระมหากษัตริย์ เป็นการสำแดงความรักชาติอย่างสุดซึ้งของข้าพเจ้า..." ๖๔

คำประกาศของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช บอกได้ถึงลักษณะร่วมของกลุ่มนี้ซึ่งนอกจากมีสองพี่น้องตระกูลปราโมชแล้ว บุคคลเด่น ๆ ในกลุ่มนี้ยังประกอบด้วย นายควง อภัยวงศ์ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ นายสอ เสถบุตร นายโชติ คุ้มพันธ์ พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ เป็นต้น หลายคนเคยถูกจับกุมคุมขังในชื่อหากบฏเมื่อคราวจอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรก และได้รับการปลดปล่อยจากการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของนายปรีดี พนมยงค์ ส่วนใหญ่ออกมาประกอบอาชีพนักหนังสือพิมพ์ เมื่อมีการเปิดรับสมัครเลือกตั้ง บุคคลเหล่านี้ก็ลงสมัครแข่งขันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การดึงกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยมเพื่อก้าวมาเป็นพันธมิตรทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเชื้อพระวงศ์เข้ามามีบทบาททางการเมือง หลังจากที่ถูกสกัดกั้นเป็นเวลานาน และเป็นการเปิดให้กลุ่มการเมืองอื่นเล็งเห็นว่ากลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม เป็นกลุ่มการเมืองที่น่าสนใจอย่างยิ่ง การปลุกพลังและความรู้สึกอนุรักษ์นิยมให้แก่กลุ่มนี้ไม่ใช่เรื่องยาก เพราะมีความอ่อนไหวในเรื่องที่เกี่ยวพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และแนวคิดใหม่ ๆ ที่เข้ามาสู่สังคม เช่น ความคิดสังคมนิยมที่เคยจะถูกนำมาใช้กับระบบเศรษฐกิจซึ่งค่อนข้างกระทบกระเทือนต่อฐานะของบุคคลในกลุ่มนี้มากกว่าคนกลุ่มอื่น นักคิดคนสำคัญของกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยมจึงแสดงการคัดค้านต่อแนวคิดเหล่านี้ และพร้อมให้การสนับสนุนการแบ่งโลกเป็นสองค่ายที่กำลังดำเนินอยู่ในการเมืองโลก

เพื่อความเข้าใจถึงสาเหตุที่กลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพ " ปีศาจทางการเมือง " ของนายปรีดี พนมยงค์ ต้องทำความเข้าใจทัศนคติของกลุ่มนี้ต่อคณะราษฎรเสียก่อน กลุ่มเชื้อพระวงศ์รุ่นหนุ่มน่าจะเห็นชอบที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดขึ้น เพราะบุคคลในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษามาจากประเทศยุโรป แต่ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะราษฎรพลัดกันขึ้นมาครองอำนาจยาวนาน และการเมืองยังไม่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนัก ความเลื่อมใสต่อคณะราษฎรจึงไม่เกิดขึ้น ประกอบกับกลุ่มนี้ยึดถือว่าการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์คือ การแสดงความรักชาติ ย่อมไม่ชอบการกระทำต่าง ๆ ของคณะราษฎรที่มีต่อสถาบันกษัตริย์นัก และย่อมจะไม่ขึ้นชมนายปรีดี พนมยงค์ เพราะการรับรู้เรื่องนายปรีดี พนมยงค์ในกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม นายปรีดี เป็นผู้ที่ไม่นิยมเจ้าและสืแนวคิดในทางสังคมนิยม ดังนั้นเมื่อนายปรีดี พนมยงค์มีบทบาททางการเมืองสูงเด่นในช่วงปลาย

สงครามโลกครั้งที่สอง นายปรีดี พนมยงค์ได้ดำเนินนโยบายทางการเมืองหลายเรื่อง ที่สำคัญคือ การให้ความสนับสนุนขบวนการกู้ชาติแถบอินโดจีนซึ่งเป็นขบวนการสังคมนิยมอย่างเปิดเผย โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นใหญ่ในภูมิภาคแถบนี้ ได้ก่อให้เกิดความหวาดระแวงแก่กลุ่มมอญรักษนิยม - กษัตริย์นิยม และเมื่อมีการยกเลิกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ ข่าวดังกล่าวและความเชื่อที่มีมาตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองก็ดูจะสมจริง

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสวรรคตด้วยพระแสงปืน โดยไม่ทราบสาเหตุ เป็นกรณีสำคัญที่สุดที่ทำให้กลุ่มมอญรักษนิยม - กษัตริย์นิยมยิ่งเชื่อว่า ความหวาดกลัวเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์เป็นเรื่องจริง มิใช่เป็นเพียงเรื่องเล่าหรือเป็นความเชื่อที่ไร้สาระอีกต่อไป กลุ่มมอญรักษนิยม - กษัตริย์นิยม ซึ่งมีพรรคประชาธิปัตย์เป็นฐานทางการเมือง ก็ได้ทำการชักพวกรัฐบาลพลเรือน ทั้งรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เกี่ยวกับกรณีสวรรคต และดำเนินการอีกหลายอย่างเพื่อโค่นรัฐบาลพลเรือนลง รวมไปถึงการร่วมมือกับคณะรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ในการล้มระบอบรัฐสภาที่กลุ่มตนเองเคยมีส่วนผลักดัน การกระทำดังกล่าว เกิดขึ้นเพราะกลุ่มมอญรักษนิยมกษัตริย์นิยมกระทำในสิ่งที่คิดว่ายิ่งใหญ่มากกว่าผลประโยชน์ของตัวเองในฐานะปัจเจกบุคคล แต่เมื่อต่อกลุ่มทางสังคมที่ตนสังกัดอยู่ นั่นคือ สถาบันกษัตริย์และกลุ่มพระราชวงศ์

ข้อเสนอหรือบทบาททางด้านของคณะรัฐประหารที่จะมีขึ้นคงไม่เอื้อประโยชน์เฉพาะตัวในฐานะปัจเจกบุคคล แต่เอื้อต่อกลุ่มทางสังคมที่กลุ่มมอญรักษนิยม - กษัตริย์นิยมสังกัดอยู่ นั่นคือสถาบันพระมหากษัตริย์และกลุ่มพระราชวงศ์ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. ๒๔๙๐ ที่คณะรัฐประหารจัดทำขึ้นได้ถวายพระเกียรติและพระราชอำนาจทางการเมืองคืนให้แก่สถาบันกษัตริย์ค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามไม่เคยเป็นมาก่อนนับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ด้านรัฐสภากำหนดให้มีสองสภา คือสภาผู้แทนและวุฒิสภาจำนวนเท่ากัน สำหรับสมาชิกวุฒิสภาให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ในกรณีฉุกเฉินให้อำนาจแก่พระมหากษัตริย์ในการตราพระราชกำหนดออกใช้บังคับ และเมื่อมีการเปิดประชุมรัฐสภา ก็ให้เอาพระราชกำหนดนั้นมาเสนอให้ทราบเท่านั้น ไม่มีสิทธิลงมติคัดค้าน นอกจากนี้ยังให้อำนาจแก่พระมหากษัตริย์ตราพระราชกำหนดในด้านการเงินออกมา การถวายพระราชอำนาจแก่สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่พอใจของ

กลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยมอย่างมาก ซึ่งในสถานการณ์การเมืองเวลานั้นที่เพิ่งสูญเสียองค์พระมหากษัตริย์ได้ก่อให้เกิดความหวั่นไหวแก่สถาบันกษัตริย์และกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยม ดังนั้นการแสวงหาความมั่นคงให้กับสถาบันกษัตริย์จึงเป็นสิ่งจำเป็น คณะรัฐประหารจึงเป็นเสมือนหนทางใหม่ในการเมืองไทยซึ่งกลุ่มนี้ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และการร่วมมือกับคณะรัฐประหารย่อมมีความหมายในเชิงจำกัดบทบาททางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ด้วย

กลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยมเป็นกลุ่มแรกที่มีบทบาททำให้ภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ ในรูปแบบผู้บงการกรณีสวรรคต แพ้ขยายออกไปทั้งในการดำเนินงานทางสภา และในทางอื่น ๆ เช่น หลังวันที่เกิดกรณีสวรรคต เชื่อพระวงศ์องค์หนึ่งเสด็จไปยังสถานทูตอังกฤษ โดยพูดถึงกรณีสวรรคตและนายปรีดีตั้งในรายงานของทูตอังกฤษว่า

เจ้าองค์นั้น ... ได้บอกข้าพเจ้าว่าไม่มีข้อสงสัยเลยที่ในหลวงองค์ที่แล้วจะถูกฆาตกรรม เขาเองได้เห็นพระบรมศพ และเขาสามารถยืนยันข้าพเจ้าว่า กระสุนปืนเข้าทางหลังพระเศียรและออกทางหน้าพระพักตร์ เหตุแห่งการฆาตกรรม ... แสดงอีกครั้งหนึ่งและครั้งสุดท้ายที่พระราชวงศ์จะต้องพบบลง ... นักการเมืองที่มีอำนาจกำลังจะสถาปนาสาธารณรัฐ ๖๔ (เห็นโดยผู้เขียน)

เห็นได้ว่านับตั้งแต่มีการสวรรคต กลุ่มเชื้อพระวงศ์มีการเคลื่อนไหวเชื่อมโยงคำเล่าลือและความเชื่อเกี่ยวกับนายปรีดี เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

๖๔ เอกสารลับสุดยอด ลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๑๙๔๖ จากอัครทูตอังกฤษรายงานต่อจนถึงกระทรวงต่างประเทศอังกฤษ ใน ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ , (กรุงเทพฯ : มุลินธิปรีดี พนมยงค์, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , ๒๕๓๔) , หน้า ๗๙

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ เรื่องการถวายพระเพลิงพระบรมศพ ในช่วงหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการเตรียมการจะจัดงานพระเมรุมาศถวายพระเพลิงพระบรมศพในหลวงรัชกาลที่ ๘ รัฐบาลได้เสนอเรื่องไปยังคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๙ ระหว่างที่รอความเห็นชอบจากคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทางรัฐบาลได้เตรียมการด้านสถานที่และอื่นๆล่วงหน้า มีการออกข่าวว่า รัฐบาลจะใช้จ่ายเงินอย่างเต็มที่เพื่อให้สมพระเกียรติ แต่คำตอบที่มาถึงรัฐบาลในวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๙ คือ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขอให้เลื่อนการถวายพระเพลิงออกไปอีก โดยอ้างเหตุผลว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ทรงเห็นว่า ประชาชนยังอยู่ในภาวะเดือดร้อนอันเนื่องมาจากภาวะสงคราม จึงไม่โปรดให้จัดงาน เพราะจะสิ้นเปลืองภาษีรายได้ของของราษฎร เมื่อรัฐบาลประกาศความเหล่านี้ออกไป มีประชาชนชื่นชมเป็นอันมาก หนังสือพิมพ์ลงบทความว่า

การที่คณะผู้สำเร็จราชการได้ทักท้วงรัฐบาลในกรณีงานพระบรมศพ จึงเป็นการทักท้วง ที่เป็นไปตามสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญและเป็นกรณีกิจพึงกระทำ เมื่อประชาชนได้ทราบว่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราแม้จะมีพระชนษาอันน้อย แต่ก็ทรงมีความเป็นกังวลถึงความลำบากยากแค้นของประชาราษฎร และมีพระราชประสงค์ ที่จะให้การใช้จ่ายเงินแผ่นดินโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการถวายพระเพลิงพระบรมศพ ได้เป็นไปในทางประหยัดแล้ว ประชาชนก็มีความรู้สึกเต็มตื่นด้วยความปิติในพระราชอัธยาศัย ... ๖๖

เข้าใจว่าการปฏิเสธของคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทำให้รัฐบาลรู้สึกว่าเป็นเกมการเมือง เพราะในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๙ รัฐบาลประกาศงดการสร้างพระเมรุมาศ เพื่อรอโอกาสที่เหมาะสม แต่ในแถลงการณ์ของรัฐบาลไม่ได้อ้างถึงพระราชดำริสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพียงแต่กล่าวถึงการพิจารณาของคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้พิจารณาใคร่ครวญเรื่องที่ได้ยรอบคอบแล้วเห็นว่า

๑. เวลาที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะขัดเคืองขัดแคลน ... ถ้าจะจัดไป ก็เป็นการสิ้นเปลืองมากมาย และเป็นภาระหนักแก่ประชาชนพลเมือง
๒. ... ที่ทางรัฐบาลกำหนดงบประมาณในการถวายพระเพลิงได้รวมทั้งสิ้นถึง ๓, ๔๕๙, ๕๐๐ บาทขึ้นนั้น เป็นเงินก้อนใหญ่ ... ถ้าหากจะเก็บพระบรมศพไว้แม้จะสิ้นเปลืองมาก ก็อาจตัดทอนลงได้อีกมาก
๓. ถ้ารอการพระเมรุไว้ต่อไปในฤดูแล้งครวหน้า ... ในโอกาสขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบรรลุนิติภาวะแล้วด้วย นับว่าเป็นโอกาสเหมาะแก่กาละอีกประการหนึ่ง ๒๗

การที่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของรัฐบาล น่าจะเป็นเพราะความระแวงในหมู่พระราชวงศ์ที่มีต่อกลุ่มนายปรีดี-พลเรือนที่มีอำนาจขณะนั้น และอาจเห็นว่าเงินงานในกรณีสวรรคตยังไม่ได้รับการคลี่คลาย ถ้าจัดงานพระเมรุมาศถวายพระเพลิง

๒๗ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ มท. ๐๒๐๑ .๒.๑ ๓๐ / ๒ เอกสารกระทรวงมหาดไทย กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย "แถลงการณ์เรื่องการถวายพระเพลิงพระบรมศพ" สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๙

พระบรมศพแล้ว ผู้คนจะพากันลืม หรือให้ความสำคัญต่อกษัตริย์สวรรคตน้อยลง แต่ถ้าพระบรมศพ
ยังประดิษฐานอยู่ในพระบรมมหาราชวัง จะคอยกระตุ้นเตือนให้รัฐบาลต้องเร่งรีบคลี่คลายเกี่ยว
กับกษัตริย์สวรรคตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทางรัฐบาลเองน่าจะต้องการให้เกิดงานถวายพระเพลิงโดย
เร็วก็เพื่อให้นักกษัตริย์สวรรคตยุติลงประการหนึ่ง ส่วนอีกประการหนึ่ง คือ แสดงความจงรักภักดีอย่าง
กระตือรือร้น โดยเตรียมการจะใช้จ่ายเงินอย่างเต็มที่ในการเตรียมการเพื่อเป็นการแสดงว่ารัฐ-
บาลมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างจริงจัง เกมการต่อรองของทั้งสองฝ่าย ดู
เหมือนทางฝ่ายผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จะเป็นผู้ชนะ หนังสือพิมพ์ เขียนชื่นชมมากและไม่เชื่อ
ว่าเป็นเกมการเมือง

เราขอต้อนรับแถลงการณ์ของรัฐบาล เรื่องการงดสร้างพระเมรุ
มาตถถวายพระเพลิงพระบรมศพด้วยความยินดี ... ตามที่พูดกันว่า
ชื่อทักท้วงของคณะผู้สำเร็จราชการ มีประเด็นอยู่ที่กษัตริย์สวรรคตของ
ในพระบรมโกศรัฐยังไม่แจ่มแจ้งเป็นสำคัญ ... ตรงต่อความจริงไม่
ที่จริงชื่อทักท้วงของคณะผู้สำเร็จ มีความสำคัญอยู่ที่การใช้จ่าย
เงินแผ่นดินให้สิ้นเปลืองไปในการนี้โดยใช้เวลา ? ยันสมควรนั้น
ไม่เป็นที่พึงพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ... ๖๘

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มี ๒ ท่าน คือ กรมขุนชัยนาทนเรนทร และพระยามานวราชเสวี* ผู้ที่นำจับตามองหน้าจะเป็นกรมขุนชัยนาทนเรนทร เพราะพระยามานวราชเสวี ถึงแม้จะเป็นขุนนางเก่าในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็มีความคิดเห็นทางการเมืองเป็นกลาง ๆ เมื่อคราวดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนฯ ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สองที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ปฏิบัติงานเป็นประโยชน์แก่กลุ่มปรีดี-พลเรือนเป็นอย่างมาก และอีกเหตุผลหนึ่ง คือ ในคราวรัฐประหารปี ๒๔๙๐ พระยามานวราชเสวีไม่ได้ลงนามในร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๐ มีเพียงกรมขุนชัยนาทนเรนทรลงนามเพียงองค์เดียว ซึ่งได้ชัดเจนว่าทรงไม่พอพระทัยการปฏิบัติงานของรัฐบาลพลเรือน ซึ่งรวมถึงการคลี่คลายกรณีสวรรคตด้วย

กรมขุนชัยนาทนเรนทรเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเฟื่อง ประสูติไม่ทันพระมารดาถึงแก่อนิจกรรม ทรงมาอยู่ในพระอุปัถุม์ของพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า จึงมีความผูกพันกับราชสกุลมหิดลนับแต่บัดนั้น ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศเยอรมันแล้ว ทรงกลับมารับราชการในตำแหน่งสำคัญหลายตำแหน่ง ในปี ๒๔๗๐ ทรงเป็นที่ปรึกษาราชการของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ อยู่จนถึงมีนาคม ๒๔๗๗ ต่อมาในปี ๒๔๘๑ ถูกจับในข้อหาทมิฬเป็นหนึ่งบรรดาผู้ถูกกวาดล้างทางการเมือง ถูกศาลพิเศษตัดสินประหารชีวิตแต่ได้รับการลดหย่อนเหลือจำคุกตลอดชีวิต ในปีพ.ศ. ๒๔๘๗ จึงทรงได้รับการตัวจากการเป็นนักโทษการเมือง ได้รับพระราชทานอภัยโทษจากการประนีประนอมทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* พระยามานวราชเสวี เกิดเมื่อพ.ศ. ๒๔๓๓ จบการศึกษาเนติบัณฑิตอังกฤษจากฮินเตอร์เทมเพิล ทำงานเกี่ยวกับกฎหมายมาตลอด หน้าที่สุดท้ายในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ เป็นอธิบดีกรมอัยการตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๑ เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รับการแต่งตั้งเป็น ๑ใน ๙ ของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๒๔๘๗ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร(ในบันทึกคำสั่งสมภารพระยามานวราชเสวี เอกสารโรเฟียวเย็บเล่ม ภาควิชา นิติศึกษาทางสังคม ปรัชญาและประวัติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๔๒๓)

การที่กรมขุนชัยนาทนเรนทรทรงได้รับพระฐานะเดิมจากการประณีประหม่อมทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ แต่ก็ทรงปฏิบัติเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับกรณีสวรรคตที่ไปในทางที่ตรงกันข้ามกับความคิดเห็นของรัฐบาลพลเรือน แสดงให้เห็นว่า กรณีสวรรคตที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันกษัตริย์เป็นอย่างมาก และกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมเองก็เห็นว่ากรณีสวรรคตที่เกิดเป็นการสูญเสียต่อสถาบันกษัตริย์ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถกลายเป็นส่วนที่ผลักดันให้สถาบันกษัตริย์มีความสำคัญในสังคมการเมืองไทยเพิ่มขึ้นได้ และอย่างน้อยก็สามารถที่จะทำลายความหวาดกลัวทางการเมืองซึ่งมีมาจากแนวความคิดก้าวหน้าของนายปรีดี พนมยงค์ได้

ดังนั้นกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมจึงเป็นกลุ่มสำคัญที่มีบทบาทสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ไปพร้อมกับคณะรัฐประหาร แต่กลุ่มอนุรักษนิยม- กษัตริย์นิยมสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ออกมาเพียงสองรูปแบบคือ ผู้บงการกรณีสวรรคตเพื่อสถาปนาระบบมหาชนรัฐและเป็นคอมมิวนิสต์เท่านั้น แต่มรดกวิธีของกลุ่มนี้ก็มีประสิทธิภาพมาก โดยเฉพาะเมื่อรวมกับการสร้างของคณะรัฐประหาร แล้วทำให้ภาพลักษณ์ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์เป็นกระแสหลักที่ครอบงำการรับรู้ในเวลานั้น สมาชิกกลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี ก็คือพระพิริยชนคัตี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ทั้งสามมีความเกี่ยวพันกันในฐานะเครือญาติ แต่สร้างภาพนายปรีดี พนมยงค์ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน

พระพิริยชนคัตี (พิริย อินทรทูต) ได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐประหารให้เป็นประธานสืบสวนกรณีผู้ต้องหาหลบพลบพระชนม์รัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ถึงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๙๗ พระพิริยชนคัตีเกิดเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๓๔ ในตระกูลคตบดี ได้เป็นนักเรียนกฎหมายในโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม แต่มีใจรักการเป็นตำรวจ จึงเข้าศึกษาที่โรงเรียนนายมหาดกองตระเวน หลังจากจบการศึกษาเข้ารับราชการในกรมกองตระเวน กระทรวงนครบาล ได้รับราชการเป็นตำรวจนครบาลตลอดอายุราชการ การที่พระพิริยชนคัตีได้รับมอบหมายจากคณะรัฐประหาร ให้สืบสวนกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ คงเนื่องจากมีความสามารถในหน้าที่ราชการ และที่สำคัญ พระพิริยชนคัตีมีความเกี่ยวข้องกับแกนนำของกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมอย่างแนบแน่น คือ เป็นพี่ชายของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ และม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช บทบาทของพระพิริยชนคัตีที่มีส่วนสร้างภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์ในรูปแบบ "ปีศาจ

ทางการเมือง" คือ ทำให้การสอบสวนกรณีสวรรคตพุ่งเป้าไปในประเด็นทางการเมือง ซึ่งทำให้มีการโยงว่านายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง ที่อาจมีความไม่พอใจต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จนถึงเป็นผู้วางแผนการลอบปลงพระชนม์

การดำเนินงานของพระพิริยชนคดียังมีความก้าวหน้าตามลำดับ พระพิริยชนคดีทำการสอบสวน โดยค้นหาพยานหลักฐานเบื้องต้น เรื่องปืนของกลางที่ได้ในวันเกิดเหตุว่า เป็นกระบอกเดียวกับที่ทำให้สวรรคตหรือไม่ เรื่องกระสุนปืนของกลาง ท่าทางพระบรมศพที่ปรากฏเมื่อแรกพบ และทางเข้าออกในห้องพระบรมมหาราชวัง วันเวลาเกิดเหตุ และได้ทำการสอบสวนพยานหลายปากที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเดินทางไปสวีเดนและนอร์เวย์ เพื่อขอคำให้การของสมเด็จพระราชชนนี ผลการสอบสวนปรากฏว่าในส่วนที่เกี่ยวกับปืนของกลางนั้น

... ท่านที่คงแก่การศึกษาประกอบด้วยผู้ชำนาญเรื่องอาวุธปืนจากกองทัพบก กองทัพเรือมาทำการสอบสวนค้นคว้าหาหลักฐาน และเหตุผลต่างๆ ไปอีกส่วนหนึ่ง แล้วมาทดสอบกับการตรวจพิสูจน์ของกรมวิทยาศาสตร์อีกก็คงได้ความว่า ปืนของกลางไม่ใช่กระบอกที่กำไว้ในพระบรมโกศสวรรคตแน่ ... ๖๙

ส่วนหัวกระสุนของกลางนั้น ได้มีการทดสอบใช้อาวุธและกระสุนปืนชนิดเดียวกับของกลางยิงหัวกะโหลกศพหลายศพ ซึ่งปรากฏว่า

รอยบุหัวกระสุนแตกต่างกันมาก กล่าวคือ หัวกระสุนปืนที่ใช้ยิง

๖๙ พระพิริยชนคดี , " บันทึกการสอบสวนในคดีเกี่ยวแก่กรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ " คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาคดีประทุษร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์ , ๒๕๒๓) , หน้า ๖

ผ่านหัวกระโหลกศพนั้นมีรอยบุบมาก และความบุบใกล้เคียงกัน
ทุกนัด ส่วนรอยบุบกระสุนปืนของกลางนั้นมีรอยบุบห้อยมาก ๗๐

ส่วนท่าทางพระบรมศพเมื่อแรกพบคือ

... บรรทมหงายพระเศียรหนุนพระเขนย พระเศียรตะแคงไปด้าน
ขวาเล็กน้อย เทโพพระขนงซ้ายมีแผลกระสุนปืนหนึ่งฝักเป็นแฉก
... พระกรทั้งสองข้างเหยียดทอดทับนอกผ้าคลุมพระองค์ แขน
พระวรกายตามปกติ และพระหัตถ์ทั้งสองอยู่ในท่าธรรมดา ปืน
ของกลางขนาด ๑๑ ม.ม. วางอยู่ข้างพระกรซ้าย ลากลิ้ง
ขนาดห่างพระกรหนึ่งนิ้ว ปากกระบอกปืนหันไปทางพระบาท ศูญย์
ท้ายของปืนอยู่ระดับข้อพระกร ๗๑

ผลของการสืบสวนหลักฐานเบื้องต้น เรื่องอาวุธปืนของกลางทำให้ฟังได้ว่า นายชิต
สิงห์เสนี มหาตเล็กห้องพระบรมมกุฎนิยบปืนกระบอกนี้ส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ น่าจะมีส่วนรู้เห็นเกี่ยว
กับกรณีสวรรคต และหัวกระสุนของกลางนี้นายชิตน่าจะเก็บมาจากกระสุนที่รัชกาลที่ ๘ ทรงซุ่ม
ยิงปืน คนที่เก็บกระสุนที่ยิงจากปืนชนิดเดียวกับของกลางนั้นจากการสอบสวนได้ความว่า " นายชิต
เป็นคนเก็บมาก "๗๒ ส่วนท่าทางพระบรมศพที่บรรทมหงายพระกรเหยียด ไม่มีอาการเกร็งทาก
ให้ตัดข้อสงสัยเรื่องปลงพระชนม์เองไปได้ เนื่องจากผู้ที่มาตัวตาย เช่น จ้อยยิงตนเองที่ขมับและ

๗๐ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๘

๗๑ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๙-๑๐

๗๒ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๘

ถึงแก่ชีวิตทันทีนั้น กล้ามเนื้อจะเกิดอาการคานาเวอริคสปีสซั่มคือ เกิดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ ทำทางร่างกาย เช่น แขนขาอยู่ในลักษณะใดก่อนตายเมื่อถึงแก่ชีวิตแล้วก็จะค้างอยู่ในท่านั้น ถ้าผู้ที่มาตัวตายโดยวิธีมีอวัยวะที่ขมับแขนจะต้องงออยู่ และไม่เหยียดตรง ส่วนทางเข้าออกห้องพระบรมมหาราชวัง " ห้อมล้อมด้วยเจ้าหน้าที่มหาดเล็กและทหารยาม "๗๓ จากผลการสอบสวนเรื่องของกลาง ทำให้ประเด็นในเรื่องอุบัติเหตุต้องตกไป เหลือประเด็นถูกลอบปลงพระชนม์ ซึ่งถูกโยงเข้ากับเรื่องทางการเมืองและหลักฐานเล็กๆ น้อยบางเรื่อง แล้วทำให้เกิดความเชื่อว่าการเหตุการณ์ต่าง ๆ น่าจะมีผู้บงการ

พระพิณิจชนคดีได้ตั้งประเด็นว่า การลอบปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ น่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองในเวลานั้น เมื่อมีการตั้งเรื่องการเมืองเข้ามาพิจารณาวิเคราะห์ ภาพการเมืองที่จะนำมาวิเคราะห์ ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์และแนวคิดทางการเมืองของผู้วิเคราะห์เป็นสำคัญ พระพิณิจชนคดีมีภาพทางการเมืองอย่างไรนั้นมีหลักฐานน้อยชิ้นที่พอจะให้คำตอบได้ ที่สำคัญคือบันทึกการสอบสวนในคดีนี้ เกี่ยวแก่กรณีสวรรคตซึ่งเขียนขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๙๘ ได้แสดงถึงความคิดเห็นของพระพิณิจชนคดี เกี่ยวกับการรับตำแหน่งที่คณะรัฐประหารมอบให้ เพราะเรื่องดังกล่าวเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์

... เพราะเป็นกรณีเกี่ยวแก่พระบรมมหาราชวังของชาติ ที่ประชาชนทั่วไปได้รับความเสียหายถ้าข้าพเจ้าละเลยไม่ยอมรับ ตูประหนึ่งข้าพเจ้าเป็นคนเห็นแก่ตัวยิ่งกว่าส่วนรวม ๗๔

๗๓ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๐

๗๔ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓

แม้ถ้อยคำเหล่านี้จะเป็นการสร้างภาพตัวเองอยู่บ้าง แต่พอทำให้เห็นว่าพระพิณิจชนคดี ถือว่า เรื่องของพระมหากษัตริย์เป็นเรื่องส่วนรวม พระมหากษัตริย์เป็นของประชาชน ความหมายในแง่หนึ่งของพระมหากษัตริย์ เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อรัชกาลที่ ๘ ขึ้นครองราชย์ เดิมความเป็นเจ้าชีวิตของพระมหากษัตริย์ ประชาชนมีความรับรู้และตระหนักดีด้วยการถวายระเบียบปฏิบัติความเคารพอย่างสูง ซึ่งอาจเป็นทั้งเรื่องวัฒนธรรมที่กำหนดกรอบให้ผู้คนปฏิบัติเกิดความคุ้นเคย แต่อารมณ์อันเกิดจากใจอันแท้จริงคงจะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ความรู้สึกเป็นเจ้าของเจ้าข้าเจ้าของหวงแหนคงไม่เกิดขึ้น ในขณะที่รู้สึกว่าการมหากษัตริย์เป็นสิ่งยิ่งใหญ่และอยู่สูง จึงไม่อาจเอื้อมเป็นเจ้าของเจ้าข้าเจ้าของได้ แต่เมื่อรัชกาลที่ ๘ ทรงสละราชสมบัติ ผู้คนรู้สึกเหมือนกับขาดเจ้าชีวิต เป็นความสูญเสียที่ไม่อาจบรรยายได้ ดังนั้นเมื่อมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ ประชาชนจึงเกิดความรักและความหวงแหน เพราะได้รู้จักกับความรู้สึกสูญเสียมาก่อน ดังนั้นแม้พระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่จะประทับอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลานาน ภาวะการณ์ในเมืองไทยเสมือนขาดพระมหากษัตริย์ แต่ดูเหมือนว่าความเป็นยุวกษัตริย์ของรัชกาลที่ ๘ ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกต่อพระมหากษัตริย์ในรูปแบบใหม่ คือ พระมหากษัตริย์เป็นบุคคลที่ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของรักหวงแหนและพร้อมที่จะปกป้อง ในปี ๒๔๘๑ เมื่อเสด็จนิวัติพระนครครั้งแรกประชาชนชื่นชมมาก เพราะทรงเป็นยุวกษัตริย์ที่มีพระจริยาวัตรที่งดงาม ปลายสงครามโลกครั้งที่สองเสด็จนิวัติประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งคราวนี้ทรงเจริญพระชันษางามพร้อมทั้งพระรูปโฉม ประชาชนซึ่งประสบความลำบากในช่วงสงครามจึงรู้สึกว่า พระมหากษัตริย์เป็นสิ่งใหม่และเป็นสิ่งน่าชื่นชม รวมทั้งเป็นความหวังใหม่ ๆ ที่จะเข้ามามีผลต่อชีวิตของประเทศให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น สำหรับเชื้อพระวงศ์และผู้ใกล้ชิดคงจะมีความดีใจเป็นอย่างมาก เพราะเกียรติภูมิที่ตกต่ำของสถาบันพระมหากษัตริย์ เริ่มมีความหวังเรื่องรุ่งขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง แต่เมื่อเกิดกรณีสวรรคตความหวังในสิ่งนี้ได้ดับลง

เมื่อมีความคิดว่าพระมหากษัตริย์เป็นของประชาชน ที่คนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงถูกมองด้วยแว่นความจงรักภักดี การเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลาง โดยมีผู้จงรักภักดีและผู้ไม่จงรักภักดีเป็นองค์ประกอบรวม มีการหยิบเอาเหตุการณ์หรือเรื่องราวบางเรื่องมาปะติดปะต่อกัน มีการร้อยเรื่องราวต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นการแสดงความไม่จงรักภักดีของนายปรีดี เข้าด้วยกัน ดังนั้นบทกวีการสอบสวนที่พระพิณิจชนคดีเขียนว่า

ได้ทำการสอบสวนถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ทรงประทับอยู่ในประเทศ มีผู้ใดกระทำการอะไรที่ทำให้เรา ๆ ท่าน ๆ มองเห็นว่าไม่จงรักภักดี คงได้ความจากหลักฐานว่ามีหลายคราว เช่น ก่อนถึงกำหนดเสด็จไปยุโรป ได้เสด็จพระราชดำเนินประทับแรม ยังพระราชวังไกลกังวลที่หัวหิน ได้เชิญนายปรีดี ฐานะเป็นแขกของพระองค์อยู่ในบริเวณที่ประทับ นายปรีดีได้ใช้รถจี๊ปของพระองค์ ซึ่งเป็นรถที่พระองค์ทรงใช้อยู่เสมอโดยลำพัง และยังมีการเชิญแขกที่เคยเป็นเสรีไทยมาเลี้ยงดูส่งเสียงเอะอะกันในห้องที่ประทับด้วย ทั้งยังมีได้กราบทูลขอพระบรมราชาอนุญาตแต่อย่างใด ... ๗๔

การปะติดปะต่อนี้รวมไปถึงการให้เหตุผลว่า "นายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นผู้บังคับบัญชาสำนักพระราชวัง การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ ให้เพียงพอแก่สถานที่และความปลอดภัยในองค์พระมหากษัตริย์นั้นอยู่ในหน้าที่และความรับผิดชอบของนายปรีดี " ๗๖ และนายปรีดีได้แต่งตั้งหลายคนหนึ่งในจำนวนนั้น คือ นายเฉลียว ปทุมรส ซึ่ง "ในด้านพระที่นั่งบรมพิมาน ซึ่งนายเฉลียวควบคุมอยู่ก็กระหัดนปราศจากความเฝ้าระวังเกรงกลัว ซ้ำยังกระทำการต่าง ๆ เป็นเชิงดูหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ " ๗๗ นอกจากความไม่จงรักภักดีแล้ว พระพิณิจนคติเสนอว่านายปรีดีมีความขัดแย้งกับรัชกาลที่ ๘ ในประเด็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตั้งในบันทึกการสอบสวนกล่าวว่า

๗๔ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓

๗๖ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๙

๗๗ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๔

... เมื่อนายปรีดีกลับจากเข้าเฝ้าแล้ว พระองค์รับสั่งกับพระราชชนนีว่า เรื่องผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ตกลง ดุณาฯปรีดีเขาโกรธมาก ... นายปรีดียังพูดกับมหาวงดีว่า ต่อไปนี้จะไม่สนับสนุนพระราชบัลลังก์ ๗๘

จากการร้อยเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และเชื่อว่ากรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ เป็นการลอบปลงพระชนม์ โดยผู้มีอำนาจแต่ไม่มีหลักฐานที่จะเอาผิดได้ จากหลักฐานในระยะหลังได้ปรากฏว่า พระพิณิจชนคดีได้สอบสวนพยานชุดหนึ่ง เพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้วางแผนการลอบปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ คือ เรื่องนายดี ศรีสุวรรณ ซึ่งเป็นคนในบ้านของพระยาศรยุทธเสนี ให้การว่านายปรีดีได้ไปที่บ้านพระยาศรยุทธและวางแผนปลงพระชนม์กันที่นั่น

พยาน (นายดี) นั่งอยู่ที่ม้านั่งข้างฝาห้องรับแขกด้านนอกได้ยินเสียงพูดกันในห้องรับแขกว่า ผมไม่หึกเลยเด็ดหัวตีเดียวโยนไปจะเฉียบแหลมถึงเพียงนี้ แล้วอีกเสียงหนึ่งพูดว่าผมก็ได้ยินผมอยู่ใกล้พี่ชายว่าจะสละราชสมบัติให้ห้องคิดจะสมัครผู้แทน เป็นนายอีกสัก ๕ นาทีก็มีเสียงพูดขึ้นว่า นั่นซิพวกเรา เขาคิดเรื่องนี้สำเร็จรอดไปได้ พวกเราจะเดือดร้อนไม่ได้อย่าให้พ้นไป รีบจกั๊ดเสียบ ๗๙

๗๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๙

๗๙ สัจจา วาที , พระพิณิจชนคดีกับแผนการปลงพระชนม์ (กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม , มปป) , หน้า ๖๗

แม้ศาลอาญาและศาลอุทธรณ์จะไม่ให้เจ้าหน้าที่แก้พยานปากนี้ เพราะนายดีไม่ใช่คนที่มีลักษณะน่าเชื่อถือ อีกทั้งไม่ใช่คนสนิทของนายปรีดีที่จะมีโอกาสได้เข้าใกล้ และเข้าฟังแผนการสำคัญนี้ เพราะการวางแผนการเรื่องสำคัญคงไม่ปรึกษากันเสียตั้ง จนคนข้างนอกห้องได้ยิน แต่พระพิณจขนาดดีก็เขียนบันทึกการสอบสวนว่า

มีเรื่องอีกบางอย่างควรจะเล่าสู่กันฟัง คือ ตอนที่จัดตั้งสินไชย พล.ร.ต. กระแสมาสอบสวนเพื่อพิสูจน์ สังกัดตุ๊กทริยาความเป็นไปของพยานระหว่างนายดี ... และพล.ร.ต. กระแสขึ้นมา พอเห็นนายดีสังเกตสีหน้าไม่ดี ถามนายดีว่า ดีมาด้วยหรือ นายดีตอบทันทีเป็นเชิงต่อว่า ว่าต้องลำบากเพราะเรื่องที่บ้านเจ้าคุณ... ระหว่างที่พล.ร.ต. กระแสให้การ ... ตอนที่ท่านให้การถึงผู้ต้องหา และผู้ที่หลบหนีในคดีนี้มาที่บ้าน พอเอ่ยชื่อนายปรีดีเป็นเหตุบังเอิญให้สุนัขหลาย ๆ ตัวอยู่ในบริเวณนั้น หอนขึ้นมาพร้อม ๆ กันทั่วไป และสุนัขที่ห่างไกลออกไปก็รับช่วงหอน เป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนทุกคนต้องระสีกเป็นเหตุแปลกประหลาดไม่น้อย ๘๐

หลักฐานสมัยหลังที่บ่งว่าพยานชุดนายดี ศรีสุวรรณเป็นพยานเท็จ คือ บันทึกลับพระยาศรยุทธ เสนีและจดหมายที่นายดี ศรีสุวรรณเขียนถึงนายปรีดี พนมยงค์ระบุว่า

นายดีให้การต่อศาลว่า นายปรีดี นายวัชรชัย นายเฉลียว นายชิต นายบุญคุ้มไปที่บ้านพระยาศรยุทธ ซ้ำงวัดชนะสงครามเพื่อ

๘๐ พระพิณจขนาดดี, " บันทึกการสอบสวนในคดีเกี่ยวแก่กรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลรัชกาลที่ ๘" , หน้า ๒๐-๒๑

ปรึกษาลอบปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ แต่ไม่เป็นความจริง
 นายดีเอาความไม่จริงมาให้การต่อศาล เพราะพระพิณใจได้เกลี้ย
 ก่อมว่าจะมาให้เงินเลี้ยงชีพนายดีจนตาย เมื่อให้การแล้วพระพิณ
 ใจให้นายดี ๕๐๐-๖๐๐บาท และให้นายดีกินอยู่หลับนอนที่สันติบาล
 ประมาณ ๒ ปีเศษ... เวลานั้นนายดีรู้สึกเสียใจมาก ที่ทำให้ ๓
 คนตาย และนายปรีดีกับนายวัชรชัยผู้บริสุทธ์ต้องถูกกล่าวหาด้วย... ๘๑

ส่วนบันทึกของพระยาศรยุทธเสณี เริ่มบันทึกวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๑ เพื่อความป่งว่า
 พระพิณใจจนคดีได้แนะนำว่า " ระหว่างที่เจ้าคุณลุกไปนั้น นายดีเป็นคนได้ยินเขาปรึกษาวางแผน
 การ เท่านั้นเจ้าคุณก็ไม่ต้องเกี่ยวข้องเป็น แต่เขามาอาศัยสถานที่บ้านเจ้าคุณเป็นที่ปรึกษาเท่า
 นั้น " ๘๒

การที่พระยาศรยุทธเสณีถูกบีบให้ยอมรับเป็นพยาน แทนที่จะเป็นจำเลยเพราะเห็นว่า
 ถ้าเป็นจำเลยต้องถูกคุมขังร่างกายซึ่งมีอายุมากแล้ว สุขภาพไม่สมบูรณ์คงไม่สามารถทนได้ และ
 "ฐานะทางครอบครัวก็เต็มที มีหนี้อยู่เวลานี้เกือบแสนบาทอยู่ข้างหลังต้องล้มละลายแน่ ถึงคราว
 พ้องก็คงประกันไม่ได้ หากจะให้เงินประกันก็ไม่มีเงินวางประกัน เบียดหัวดปานานที่เคยรับจะถูก
 งด..." ๘๓ จากบันทึกของพระยาศรยุทธเสณี บรรยายภาคการสอบสวนของพระพิณใจจนคดีและ
 เหตุการณ์บ้านเมืองในสมัยนั้นทำให้พระยาศรยุทธเสณีรู้สึกว่า ยากจะบ้ายเพียงต่อข้อเสนอขอพระ
 พินิจจนคดี ข้อเสนอหนึ่งของพระพิณใจจนคดีก็คือ "...ผมจะช่วยให้จอมพล [จอมพล ป.] หางานให้
 เจ้าคุณสักแห่ง

๘๑ "สำเนาจดหมายนายดี ศรีสุวรรณลงวันที่ ๒๕มกราคม ๒๕๒๒ " ในสังจจา วาที่
 ท่านผู้บัญชาพูนศุขพนมยงค์เปิดเผยต่อศาลนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้บริสุทธ์ , หน้า ๑๗๔

๘๒ " บันทึกพระยาศรยุทธเสณี วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๑ " ใน เรื่องเดียวกัน
 หน้า ๑๗๔

๘๓ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๗๓

หนึ่ง และผมเองก็จะพยายามช่วย " ๘๔ แม้ข้อเสนอของพระพิริยชนคดีอาจเป็นเพียงการกล่าวอ้างข้อจอมพล. เพื่อให้พระยาศรยุทธฯรับปากเป็นพยาน แต่การที่พระพิริยชนคดีกล่าวอ้างกับพระยาศรยุทธฯ ซึ่งถึงแม้จะมีปัญหาด้านการเงิน แต่ก็เป็นผู้มีชื่อเสียงเคยเป็นถึงประธานสภาผู้แทนราษฎร แสดงว่ากระบวนการสอบสวนที่เกิดขึ้นน่าจะได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐประหาร บันทึกฉบับนี้เรียกกันว่า บันทึกลับพระยาศรยุทธฯ แต่ความเป็นจริงไม่ใช่ความลับ หลวงอรรถกิติติกัจจรน้องชายนายปรีดี เคยมีจดหมายขอทราบรายละเอียดค่าให้การของพระยาศรยุทธฯ ต่อมาวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๙๑ พระยาศรยุทธฯมีจดหมายมอบบันทึกฉบับนี้ให้แก่หลวงอรรถกิติติกัจจร พร้อมทั้งขอให้ปิดเรื่องนี้ไว้เป็นความลับ ปี ๒๕๐๐ หนังสือพิมพ์สารเสรี ตีพิมพ์บันทึกพระยาศรยุทธฯติดต่อกันนาน ๖ วัน ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๕ มิถุนายน หนังสือพิมพ์ให้ความสนใจและไปสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ญาติของนายชิตและนายบุศย์ และนายเฉลียว ทำให้ทราบว่าช่วงการพิจารณาคดีสวรรคตในศาล บันทึกของพระยาศรยุทธฯได้ตกไปอยู่ในมือบุคคลหลายฝ่าย นางฉลวย ปทุมรส ภรรยานายเฉลียว ปทุมรสกล่าวว่า

... บันทึกของพระยาศรยุทธฯดังกล่าวมีจริง โดยให้ผู้ที่รู้จักกัน
 นามามอบให้ระหว่างที่คดีสวรรคตยังดำเนินอยู่ในศาล ... บันทึก
 ของพระยาศรยุทธฯที่ได้รับนี้เป็นฟิล์ม รวมทั้งหมดประมาณ ๗๐
 กว่าแผ่น แต่ถูกตำรวจยึดไปหมด ตั้งแต่มีการจับกุมนาย
 เฉลียว ปทุมรส ในคดีกบฏ" ๑๐พ.ย "ปี ๒๔๙๕ ตำรวจผู้ไป
 เป็นนายร้อยตำรวจโทหรือร้อยตำรวจเอกจำไม่ได้ถนัด... ภายหลัง
 ที่นายเฉลียวได้ไปขอฟิล์มคืนแต่ทางการตำรวจไม่ยอม... ๘๕

๘๔ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๖๙

๘๕ สารเสรี , (๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๐)

การสอบสวนคดีที่เป็นไปอย่างไม่ยุติธรรม และมีหลักฐานว่าพนักงานสอบสวนสร้างพยานเท็จ แต่ในที่สุดศาลฎีกาพิพากษาคดีเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๙๗ ให้ยืนตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้ประหารชีวิตผู้ต้องหาทั้ง ๓ และจากการที่พระพิณิจชนคดีได้ทำการสอบสวนเพื่อส่งสำนวนให้ช่วยการส่งฟ้องต่อศาลอาญา ทำให้ในสำนวนฟ้องระบุว่าจาเลยทั้งสาม " กับพวกที่หลบหนี " ๖๖ ได้สมคบกันในคดีประทุษร้ายองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทำให้ประชาชนที่สนใจติดตามการสอบสวน การสืบพยานในศาลรู้ได้ทันทีว่าหมายถึง นายปรีดี พนมยงค์

ที่น่าสังเกตคือ ความสงสัยในกรณีสวรรคตของกลุ่มอนุรักษ์กษัตริย์นิยม ไม่เคยเข้าไปถกเถียงถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกี่ยวกับพระบรมศพ และการจัดการข้าวของเครื่องใช้ที่เกิดขึ้นทันทีภายหลังการสวรรคต ประชาชนโดยทั่วไปแม้จะรับรู้เหตุการณ์จากแถลงการณ์ของรัฐบาล และการเผยแพร่คำสอบพยานจากศาลกลางเมือง* รวมทั้งจากการสอบสวนในช่วงที่พระพิณิจชนคดีเป็นประธานการสอบสวน แต่ไม่มีใครเห็นเรื่องนี้เป็นเรื่องผิดปกติ หรือเป็นการปกปิดหลักฐานบางอย่าง เพราะบางเรื่องในสังคมไทยเป็นเรื่องปกปิด ทั้งที่มีการเปิดเผยว่าได้เกิดขึ้นแล้ว มีบางเรื่องที่รับรู้กันว่าไม่สามารถจะพูดได้ หรือบางเรื่องก็ไม่อาจซักถามบุคคลบางคนได้ เช่น ในการสอบสวนของศาลกลางเมืองบันทึกไว้ว่า สมเด็จพระราชชนนีมีรับสั่งพ.ต. นิตยทัตความสะอาดพระบรมศพ แต่ไม่มีการถามถึงเหตุผล เพราะเป็นกระแสรับสั่ง และเมื่อพระพิณิจชนคดีเดินทางไปขอพระราชทานคำให้การจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระราชชนนีที่ประเทศสวีเดนเรื่องราวข้างต้นก็ยังเป็นไปตามพระราชกระแสเดิม

ในกลุ่มอนุรักษ์กษัตริย์นิยม - กษัตริย์นิยม บุคคลที่มีบทบาทในการสร้างภาพนายปรีดี พนมยงค์อีกคนหนึ่ง คือ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘ เป็นบุตรพระยารวงดี

๖๖ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาคดีประทุษร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาชญากรรม

มหิดล (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์ , ๒๕๒๓) , หน้า ๓๒

* ศาลกลางเมือง คือ คำที่หนังสือพิมพ์และประชาชนเรียก คณะกรรมการสอบสวนในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต

เชอพระองค์เจ้าคำรบ และหม่อมแดง จบศึกษาชั้นมัธยม ๘ จากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๖๗ เดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษสาขาวิชากฎหมาย ที่มหาวิทยาลัยออกฟอร์ด เมื่อจบการศึกษาได้เข้าศึกษาวิชากฎหมายต่อที่เกรย์อินน์กรุงลอนดอนอีก ๑ ปี เมื่อเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษแล้วได้เดินทางกลับประเทศไทย พร้อมกับเข้าศึกษาวิชากฎหมายโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม สำเร็จเป็นเนติบัณฑิตไทยในปี ๒๔๗๕ ระหว่างศึกษาวิชากฎหมายได้ฝึกการศาลฎีกา ๖ เดือน และประกอบอาชีพเกี่ยวกับกฎหมายเรื่อยมา นับตั้งแต่การเป็นผู้พิพากษาในกระทรวงยุติธรรม ผู้พิพากษาในศาลแพ่ง ผู้ช่วยกรรมการศาลฎีกา ปี ๒๔๗๖ ได้เพิ่มอาชีพสอนหนังสือขึ้นอีกอย่างหนึ่งใหม่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ เป็นผู้บรรยายวิชากฎหมายอังกฤษ ตำแหน่งสุดท้ายในกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ แล้วได้ถูกยืมตัวไปรับราชการในกระทรวงต่างประเทศสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ๒๔๘๒

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช มีบทบาทในการสร้างภาพ " ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ ด้วยการเขียนสารคดีทางการเมือง เผยแพร่ให้คนชั้นกลางในเมืองหลวงได้อ่าน โดยเขียนสารคดีเป็นตอน ๆ ดีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย เรื่อง "เบื้องหลังประวัติศาสตร์ " ๑ใช้นามปากกา "แมลงหวี่ " สารคดีการเมืองชุดนี้เขียนขึ้นหลังการรัฐประหารไม่นานนัก คือ ระหว่างวันที่ ๒๗ - ๓๑ ธันวาคม ๒๔๙๐ เนื้อหาหลักได้ให้การยอมรับว่า การรัฐประหารที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งถูกต้องชอบธรรมด้วยเหตุที่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

...ประชาชนชาวไทยส่วนมากเห็นด้วยกับคุณคงที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองคราวนี้เป็นการบริหารอย่างอัศจรรย์ เหตุก็เพราะว่า การปฏิวัติ ได้บังเกิดขึ้นในท่ามกลางความหิวกระหายของประชาชนชาวไทย ๘๗ (เห็นโดยผู้เขียน)

๘๗ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช , " เบื้องหลังประวัติศาสตร์ " ชุมนุมวรรณคดีทางการเมือง (พรรณนคร , มปท, ๒๕๑๑) , หน้า ๘๒

พร้อมกันอธิบายว่าการรัฐประหารที่เกิดขึ้น " จะเป็นการเปิดศักราชใหม่ โดยการปฏิวัติตามทฤษฎีของผู้ก่อการพ.ศ. ๒๔๗๕ จะก้าวไปสู่การปฏิวัติประชาธิปไตยด้วยความเห็นชอบสนับสนุนของประชาชน " ๘๘ ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช ยังก้ให้การรับรองคณะรัฐประหารว่าเป็นการปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่ได้หวังผลตอบแทนใด ๆ การเขียนถึงคณะรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ม.ร.ว. เสถียรใช้คำว่า "ปฏิวัติ" หรือ "คณะปฏิวัติ" เสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งที่นักกฎหมายที่มีชื่อเสียงอย่างม.ร.ว. เสถียร ปราโมชคงจะทราบดีถึงความแตกต่างของคำว่า "ปฏิวัติ" และ "รัฐประหาร" ดี แต่ความตั้งใจใช้คำว่า "ปฏิวัติ" ครั้งนี้แสดงว่า เห็นด้วยกับการรัฐประหารและเห็นว่าการรัฐประหารที่เกิดขึ้นเป็นหนทางแก้ไขปัญหาบ้านเมืองครั้งสำคัญ เทียบเท่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ความหวังต่อการรัฐประหารของม.ร.ว. เสถียร ปราโมช เป็นจุดอับทางการเมืองไทยและกาลเวลาก็ได้พิสูจน์แล้วว่า การรัฐประหารและผลของการรัฐประหาร ไม่ได้หาความเปลี่ยนแปลงในทางเจริญก้าวหน้า มาสู่การเมืองระบอบประชาธิปไตยของไทยเลย

ใน "เบื้องหลังประวัติศาสตร์ " ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช ได้อธิบายว่านายปรีดี พนมยงค์นั้น

คนตามท้องถนนและในร้านกาแฟกล่าวกันว่า ไม่เห็นมีเหตุอะไรที่ ท่านปรีดีจะต้องร้อนตัว หนีออกไปหาการโฆษณาชวนเชื่อที่สิงคโปร์ เพราะการก่อปฏิวัติรัฐประหารครั้งนี้ เป็นการกระทำต่อรัฐบาลหลวงธำรงดำหาก ซึ่งท่านปรีดีในตำแหน่งรัฐมนตรีอาวุโส มีหน้าที่รับผิดชอบราชการแผ่นดินไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไรด้วย ข้อนี้ ประกอบกับข่าวรอยเตอร์ว่า วัชรชัยผู้ต้องหาว่าเป็นผู้ปลงพระชนม์ในหลวงเป็นผู้ติดตามไปด้วยทำให้คนธรรมดาคิดว่า ท่านปรีดี หลบหนีไปต่างประเทศ เพราะกรณีสวรรคต ๘๙ (เห็นโดยผู้เขียน)

๘๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔๓

๘๙ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๑

ส่วนขบวนการเสรีไทย ที่ได้สร้างชื่อเสียงบารมีให้กับนายปรีดี ก็ได้เกิดคำอธิบาย
ใหม่ ๆ ขึ้นว่า

... เสรีไทยหลังสงครามได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งแม้แต่ใน
วงการเสรีไทยเองก็รับว่า บุคคลจำพวกนี้เป็น เสรีไทยแต่ชื่อ
ความจริงเป็น เชื้อสีไทยในทางความประพฤติปฏิบัติ ... วิทยุสิงคโปร์
กระจายคำปราศรัยท่านปรีดี เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ได้ย้ง
ให้เกิดความตื่นเต้นในวงการเมืองมิใช่น้อย ... ผลสะท้อนเท่าที่
ได้รับจากการสัมภาษณ์นักวิชาชีพชาธิบดีก็คือ นี่เป็นคำรับสารภาพ
ของท่านปรีดีว่า ท่านเองได้เป็นหัวหน้าฝึกซ้อมกองทัพลึกกฎหมาย
ในประเทศ และเป็นการลดฐานะตนเองจากรัฐบุรุษอาวุโสลงมาเป็น
ขุนศึกขนาดจางโซเหลียง... ๙๐

การอธิบายของม.ร.ว. เสรีย์ ปราโมช นอกจากจะสอดคล้องกับคำอธิบายของรัฐบาล
แล้ว ยังได้แบ่งขบวนการเสรีไทยออกเป็นสองฝ่าย การใช้คำว่า "วงการเสรีไทย" ทำให้เห็น
ว่าเสรีไทยภายในประเทศ ซึ่งมีนายปรีดีเป็นผู้นำนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเสรีไทยทั้งหมดและ
เสรีไทยส่วนนายปรีดีก็ไม่ได้ทำความดีงามอะไร แต่เป็นกองกำลังติดอาวุธ เพื่อจะทำการปฏิวัติ
วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ตามคำกล่าวหาของคณะรัฐประหาร การสร้างคำอธิบายเรื่องนาย
ปรีดีและเสรีไทยภายใต้การนำของเขาว่ามัวหมอง ส่งผลให้การเขียนยกย่องนายปรีดีและขบวน
การเสรีไทยไม่ปรากฏเป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยมีมากส่วน
ใหญ่เป็นปัญญาชนบุคคลที่มีชื่อเสียง และความชื่นชมขบวนการเสรีไทยก็มีอยู่ไม่น้อย แม้จะไม่มี
การเขียนหรือเผยแพร่เกียรติคุณของนายปรีดี และขบวนการเสรีไทยอย่างเป็นทางการ แต่ผู้ที่

ต้องการยกย่องขบวนการเสรีไทยยังคงมีอยู่ เสรีไทยได้ไปปรากฏตัวอยู่ในรูปนวนิยาย ที่ทยอยสูญหายตามผู้อ่านเป็นระยะ ๆ โดยไม่ได้รับการขัดขวางจากรัฐบาลอย่างใด เพราะลักษณะเด่นของนวนิยายเกี่ยวกับเสรีไทย เห็นความรักชาติของประชาชนที่เสียสละเป็นเสรีไทย โดยไม่มีการกล่าวถึงนายปรีดี พนมยงค์เลย ที่น่าสนใจก็คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้พยายามแสดงบทบาทเป็นผู้กำหนดเดียวในขบวนการเสรีไทยบดบังความสำคัญของนายปรีดี พนมยงค์ลง แต่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชก็ไม่ได้รับการเอ่ยถึงในนวนิยายเช่นกัน คงมีเพียงความบริสุทธิ์ใจและความเสียสละของเหล่าเสรีไทยเท่านั้นที่ได้รับการกล่าวถึง

ภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดบรรยากาศที่เหมาะสมในการขีดขูสถาบันกษัตริย์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชชี้ว่า "กษัตริย์สยามมีความหมายต่อประเทศ ทั้งในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบอบประชาธิปไตย โดยในหลวงรัชกาลที่ ๗ ได้มีส่วนสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในเมืองไทย" ^{๙๑} จนมาถึงในหลวงรัชกาลที่ ๘ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความหมายต่อประชาชนมาก เพราะในท่ามกลางยุคเข็ญจากสงคราม "การเสด็จนิวัติคืนสู่พระนครของพระมหากษัตริย์ได้ทำให้เราเกิดความหวังขึ้นว่า อนาคตอันมืดมนของเราในขณะนั้นกำลังจะคลี่คลาย" ^{๙๒} แต่เมื่อสวรรคตโดย

ถ้าเป็นความจริงว่า ในหลวงอาหันทต้องตายเพราะมีคณลอบล
 ฆ่า ... ด้วยการประกอบกรรมอันโหดร้ายทารุณนั่นเอง เขา
 ได้ขูบชีวิตในหลวงอาหันท ให้ฝังสนิทแนบอยู่ในวิญญาณของชาติ
 อันไม่รู้จักตาย ^{๙๓}

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑๐

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑๑

^{๙๓} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑๕

การชุบชีวิตที่กล่าวถึงได้ขยายไปถึง การชุบชีวิตสถาบันพระมหากษัตริย์ในการรับรู้ของประชาชนทั่วไป ในขณะที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ยังทรงศึกษาอยู่ต่างประเทศ ห่างเหินจากสังคมจากสังคมไทย แต่ความหมายของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยกำลังออกมาขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยฝีมือของกลุ่มอนุรักษ์นิยม - กษัตริย์นิยมรุ่นใหม่ ๆ

ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช เขียนถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยให้เหตุผลว่า

การปกครองโดยเสียงข้างมากที่เรียกว่าประชาธิปไตย จะต้องไม่ถือเกณฑ์เอามากแต่เสียงเป็นใหญ่ ยิ่งต้องมากด้วยวิชาความรู้ ความจงรักภักดีต่อบ้านเมือง และความสุจริตซื่อสัตย์ต่อประชาชนด้วย จึงจะเป็นการปกครองที่ดีเพื่อประโยชน์และความสุขสมบูรณ์ของประชาชนพลเมืองสมชื่อประชาธิปไตย ๙๘

แต่รัฐบาลคณะราษฎรกลับปฏิบัติ" กับสมาชิกรัฐสภาสมัยอมกั้นปล้นชาติและประชาชน"๙๘ การที่คณะราษฎรมีอำนาจเด่นกว่าพระมหากษัตริย์ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ได้สร้างความยุ่งยากแก่ระบบการเมือง .ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช จึงเสนอให้หันกลับมามองบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์กันใหม่ ในฐานะทางเลือกหนึ่งที่จะมีส่วนช่วยขึ้นนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เป็นไปด้วยดี

...องค์พระมหากษัตริย์เป็น เครื่องมือสำคัญ สำหรับสร้างประวัติศาสตร์อันดีงามขึ้นหนึ่งทีควรสงวนรักษาไว้ และเป็นเครื่องจักร

๙๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๙๙

๙๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๙๙

กลไกที่มีความสำคัญไม่น้อยในแง่การปกครองตามวิถีทางรัฐธรรมนูญที่
ใช้กันอยู่ในเวลานี้ ๙๖

แต่เมื่อเทียบสถาบันพระมหากษัตริย์กับผู้นำคณะราษฎรแล้ว

นักการเมืองไทยเวลานี้มีอาการกระตือรือร้น เมื่อได้ยินชื่อ
รัฐบุรุษ เช่น ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่านปรีดี ท่านควง
แต่ประวัติศาสตร์ข้างหน้าจะบันทึกลงไว้ว่า การบำเพ็ญการนิของ
ท่านทั้งหลายเหล่านี้ เมื่อได้ทักกลับและหารเศษส่วนที่เป็นการ
โรมานาชน เชื้อออกไปแล้ว ผลลัพธ์ที่เหลือ จะเอาไปเทียบ
กับการเสียสละ และบำเพ็ญการนิของกษัตริย์รัฐบุรุษในปางก่อน
หาได้ไม่ ... ๙๗

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดอีกผู้หนึ่งในการสร้างภาพนายปรีดี พนมยงค์ ควมคู่ไปกับการ
เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช บุตรคนสุดท้องของพระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าคาร์ป กับหม่อมแดง ได้รับการศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนแห่งมณฑลและโรงเรียนสวน
กุหลาบวิทยาลัยตามลำดับ จนถึงอายุ ๑๔ ปีเดินทางไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ เข้าเรียนเตรียม
มหาวิทยาลัยที่เทรนคอลลเลจ ต่อมาได้ศึกษาวิชาปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์ ที่ควีนส์-
คอลลเลจ มหาวิทยาลัยออกฟอร์ดจนจบชั้นปริญญาตรี เดินทางกลับประเทศไทยเมื่อพ.ศ. ๒๔๗๖
เข้ารับราชการกรมสรรพากร กระทรวงการคลังระยะหนึ่ง ก็ย้ายไปทำงานที่ธนาคารไทยพาณิชย์

๙๖ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๐๓

๙๗ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๐๔

ได้เลื่อนเป็นผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์สาขาสาขาง พอดีเกิดสงคราม ได้ถูกเกณฑ์เข้าร่วมรบในสงครามอินโดจีนและสงครามมหาเอเซียบูรพาได้รับยศสิบตรี ก็ถูกยืมตัวมาทำงานในธนาคารแห่งประเทศไทย สนใจเล่นการเมืองในพ.ศ. ๒๔๘๘ และได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในนามพรรคประชาธิปัตย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ เคยเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

ม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นคนหนุ่มที่มีฝีมือและพรสวรรค์ ในการใช้ปากกาและวาทะ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษตกทอดถึงทายาทบางคนในกลุ่มเชื้อพระวงศ์แทบทุกรุ่น เป็นบุคคลที่มีสนใจในการแสดงออกตามความคิดเห็นของตนเอง เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๙ นายปรีดี พนมยงค์ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีและแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสภา พรรคประชาธิปัตย์เป็นฝ่ายค้าน นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้ขอร้องให้ลูกพรรคของตนยับยั้งตน คือไม่ออกเสียงในการลงมติ เพื่อแสดงการไม่ต้องการล้มรัฐบาล แต่มีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์สามคนยกมือแสดงการไม่ไว้วางใจรัฐบาล หนึ่งในสาม คือ ม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมช บทบาทในสภาสมัยรัฐบาลพลเรือนของม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเกิดกรณีสวรรคตก็ได้ทำการซักถามรัฐบาลในสภา จนรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เสื่อมความชอบธรรม

เมื่อเกิดกรณีสวรรคต มีการประชุมรัฐสภาเป็นการด่วนในตอนกลางคืนของวันที่เกิดเหตุทางรัฐบาลได้หาพระรามอินทรา อธิบดีกรมตำรวจ มาแถลงเรื่องการสวรรคตให้สมาชิกสภาได้ทราบรายละเอียด พระรามอินทราได้รายงานว่า "... เวลาที่ข้าพเจ้าไป เขาทำเรียบร้อยแล้ว " ๙๘ หลังจากนั้นม.ส. เช่น นายสอ เศรษฐบุตร นายปริญญา จุฑามาศย์ ได้ซักถามถึงรายละเอียด สาเหตุการสวรรคต และผู้ที่เข้าออกห้องบรรทม แต่ยังไม่เห็นมีการอภิปรายม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมชได้กล่าวว่า

๙๘ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑ วันอาทิตย์ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ ,

เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย และข้าพเจ้าเข้าใจว่ารัฐบาลคงต้อง
 จงทำคำแถลงการณ์โดยละเอียด เมื่อทำการสืบสวนโดยละเอียด
 ภายหลัง ฉะนั้นขอความกรุณาท่านสมาชิกทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่
 ใช่ว่าจะถือย่อหย่อนความ ขออย่าให้มีการพิสูจน์หรือพลิกพระศัพทกันที่
 ขอความกรุณาอย่าซักถามเรื่องนี้ และพูดเรื่องอื่นกันต่อไป ๙๙

ในสมัยนั้นมีการสร้างข่าวลือว่านายปรีดี秉การกรณีสวรรคต สละ ลิขิตกุลเล่าไว้ว่า

... ในขณะนั้นประชาชนต่างก็วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับกรณีสวรรคตไป
 ต่าง ๆ นานา ถึงกันมีการตะโกนกล่าวหาผู้ลอบปลงพระชนม์
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโรงพยาบาล ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ
 พยายามอย่างยิ่งที่จะจับกุมผู้ตะโกนกล่าวหาเช่นนั้น แต่ไม่สามารถ
 จะจับได้ ซึ่งในที่สุดรัฐบาลก็เพ่งเล็งไปที่สมาชิกบางคนของพรรค
 ประชาธิปัตย์ว่า เป็นผู้ที่อยู่ยงประชาชนและแสดงปฏิกริยาในกรณี
 สวรรคตต่อรัฐบาล ๑๐๐

การเพ่งเล็งของรัฐบาลนายปรีดีน่าจะมีส่วนจริงอยู่บ้าง เพราะกลุ่มที่จะได้ผลประโยชน์
 จากการกระทำดังกล่าวก็คือ พรรคประชาธิปไตย ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสมาชิกพรรคประชาธิปไตย
 คนใดเคยกล่าวหาว่า นายปรีดีมีส่วนรู้เห็นในกรณีสวรรคต แต่ในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้
 แทนในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๙ ได้มีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยถึงกำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อชี้แจงแก่ราษฎร

๙๙ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๘

๑๐๐ สละ ลิขิตกุล , เบื้องหน้าเบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : มปป)

มิให้หลงเชื่อคำโฆษณาหลอกลวงของบุคคลบางจำพวก ซึ่งก็คือการหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ ว่า "...ตามทางสืบสวนได้ความว่าพรรคประชาธิปัตย์บางคนได้หลอกลวงราษฎรให้ เข้าใจผิดใน หัวข้อต่อไปนี้ ... กล่าวหารัฐบาลว่าบิดาชาวเรือสงวรรคตและกล่าวใส่ร้ายรัฐบาลในเรื่องนี้ต่างๆ ..."^{๑๐๑} คำสั่งที่ไม่เป็นกลางของรัฐบาลฉบับนี้ได้สะท้อนว่ามีการหาเสียงด้วยการโจมตีนายปรีดี ในเรื่องกรณีสงวรรคตจริง

การสร้างภาพนายปรีดี พนมยงค์ ด้วยฝีมือของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นการกระทำที่ปราณีต แขนงเนียนแต่มีประสิทธิผล คุณสมบัติโดดเด่นประการหนึ่งของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ คือ การเขียนหนังสือ พรรสวรรณคดีด้านนี้ถูกใช้มาตลอดระยะเวลาเกือบสิบปีในการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล เรื่องราวอื่น ๆ ในสังคม เขียนปกป้องเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ และสิ่งที่มีเป็นระยะ ๆ ได้แก่ การเขียนถึงกรณีสงวรรคต และนายปรีดี พนมยงค์ ในปี ๒๔๙๓ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้ตั้งหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ เป็นเวทีสื่อความคิด หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นที่ติดอกติดใจของผู้่านที่มีความคิดไปแนวทางเสรีนิยม เพราะสยามรัฐเป็นหนังสือพิมพ์ที่วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่างสม่ำเสมอ ระยะแรกม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเขียนสามคอลัมน์ เพื่อตีพิมพ์ในแต่ ละวัน ด้วยลีลาการเขียนที่คมคายถูกใจผู้อ่าน คอลัมน์ "เก็บเล็กผสมน้อย" ซึ่งเริ่มตีพิมพ์ในเดือนกรกฎาคม ๒๔๙๓ เป็นคอลัมน์ที่มีผู้อ่านมากที่สุด คำถามหลายประเภทมาจากทั่วทุกสารทิศ มีเข้ามาถามม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเหมือนถามเพื่อนสนิท ความนิยมและความแพร่หลายของคอลัมน์ต่าง ๆ ได้ทำให้ สยามรัฐ มีบทบาทในการสร้างภาพนายปรีดีอย่างทรงพลังที่สุด เพราะม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชไม่เคยละเลยบทบาทนี้เมื่อโอกาสและสถานการณ์อำนวย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จะกล่าวถึงนายปรีดีและกรณีสงวรรคตเสมอ วิธีการเขียนของเขาเต็มไปด้วยศิลปะในการต่อสู้ทางการเมืองด้วยปากกา คือ ยากจะเอาผิด แต่มีผลในการชักจูงผู้อ่าน

^{๑๐๑} กจช. มท ๐๒๐๑.๒.๑.๒๕/๔ สำเนา คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ด่วนมากที่ ๒๐๓/๒๔๘๘๙ เรื่องให้ประชุมกำหนดผู้ใหญ่บ้านเพื่อชี้แจงแก่ราษฎรมิให้หลงเชื่อคำโฆษณาหลอกลวงของบุคคลบางจำพวก

๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนบทความเรื่อง "สามยุค" แสดงความคิดของเขาต่อบ้านเมืองยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ และยุคปัจจุบันหลังการรัฐประหาร ๒๔๙๐ว่า

ข้าพเจ้าพละออกจากผู้ก่อการ กลับถอยหลังขึ้นไปอีกยุคหนึ่ง
 ข้าพเจ้าไปหาแสงสว่างจากบุคคลในยุคดีผ่านมาแล้ว ข้าพเจ้าเริ่ม
 เล่นของเก่า แต่ครั้นแล้วข้าพเจ้าก็คิดหวัง ... ข้าพเจ้าเลิก
 เล่นของเก่า หันมาดูคนรุ่นเดียวกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็
 ประสพแต่ความไม่เป็นโล้ไม่เป็นพาย ... ข้าพเจ้าก็พบแต่ความ
 หมดหวัง ... ข้าพเจ้าซึ้งกลองไปมองดูคนที่ยังเป็นเด็กกว่าข้าพ
 เจ้า ... ในคนกลุ่มนี้ข้าพเจ้าได้เห็นแสงสว่างชั่วครู่ ทาให้
 ข้าพเจ้ามีความหวังและมีชีวิตจิตใจ แต่แสงสว่างนั้นอยู่ได้เพียงครู่
 เดียว พอถึงวันที่ ๙ มิถุนายน เวลา ๙.๐๐น. แสงสว่างนั้นก็ดับ
 และสำหรับตัวข้าพเจ้าเองแสงสว่างในโลกนี้ก็พลอยดับไป ๑๐๒

จากเหตุผลเหล่านี้พอจะทาให้เข้าใจถึงเหตุผลการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์และการ
 เขียนพาดพิงถึงนายปรีดีในกรณีสวรรคตที่มีมาอย่างต่อเนื่องได้

งานชิ้นเอกของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ทาให้ความต้องการสองอย่างเป็นจริงใน
 เวลาเดียวกัน คือ สี่แผ่นดิน นวนิยายขนาดยาวลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในสยามรัฐเป็นเวลาพิเศษ
สี่แผ่นดิน เป็นเรื่องชีวิตแม่พลอย ผู้เกิดสมัยรัชกาลที่ ๕ ในตระกูลขุนนาง มารดาหาไปถวายตัว

๑๐๒ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช " ๓ยุค " คึกฤทธิ์ว่า (กรุงเทพฯ :
 รุ่งเรืองการพิมพ์ , ๒๕๐๕) , หน้า ๕๒ - ๕๓

เป็นข้าหลวงของเจ้านายฝ่ายหญิงชั้นสูงพระองค์หนึ่ง จึงพำนักอยู่ในพระบรมมหาราชวังตั้งแต่เด็กจนเป็นสาว ได้ออกเรือนไปกับขุนนางหนุ่มจากตระกูลคหบดี มีลูกหลาน และมีชีวิตยืนยาวถึงสี่รัชกาล แม่พลอยเสียชีวิตวันเดียวกับที่ได้ทราบข่าวการสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ สี่แผ่นดิน เป็นเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งคงจะเหมือนกับผู้หญิงหลาย ๆ คนในยุคเดียวกัน ดูเผินๆ เหมือนไม่น่าสนใจ แต่นวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะเด่นที่การวางโครงเรื่องย่อยและรายละเอียด ชีวิตแม่พลอยตามที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ นอกจากจะมีสุขและทุกข์ขึ้นอยู่กับสามีและบุตรแล้ว ความสุขทางใจที่ทำให้ฝ่าฟันความทุกข์ในชีวิต คือ ความร่วมมือจากบารมีของสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ความสุขทางใจประการหลังนี้เคยมีความรุ่งโรจน์อย่างยิ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าหลวง แล้วก็จางหายไปพร้อมกับการเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ อดีตอันแสนสุขเลือนหายไป เหลือแต่เพียงสถานที่คือ พระบรมมหาราชวัง ซึ่งทรุดโทรมลงอย่างน่าใจหาย จนเมื่อในหลวงรัชกาลที่ ๘ ทรงเจริญพระชันษาเสด็จนิวัติพระนครครั้งแรกทำให้

บรรยากาศทางการเมืองกำลังแจ่มใส ความหลังต่าง ๆ กำลังจะถูกลืม และให้ภัยซึ่งกันและกัน แม้แต่ความกินแหนงแคลงใจในครอบครัวของพลอย ซึ่งเกิดจากการเมืองเป็นเหตุให้มีการแบ่งแยกนั้นก็ดูจะเบาบางลงไป เป็นผลสะท้อนของความแจ่มใสภายนอก ... ๑๐๓

แต่เมื่อในหลวงเสด็จกลับ "ความรู้สึกอันดีที่ทำให้ความแจ่มใสปลอดโปร่งใจนั้นดูเหมือนจะเริ่มเฉื่อยชาลงเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ในหลวงเสด็จกลับไปเมืองนอก กลายเป็นความรู้สึกเหมือนกับว่าคนปราศจากขวัญ เรือนปราศจากเจ้าของ" ๑๐๔

๑๐๓ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, สี่แผ่นดิน เล่ม ๔ (กรุงเทพฯ : สยามรัฐ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐๐๗

๑๐๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐๘

จนอีกหลายปีต่อมาในปีที่เสด็จนิวัติพระนครอีกครั้ง

ความรู้สึกของพลอยที่มีต่อพระเจ้าอยู่หัว ... มีความรักดูดีดี
อย่างลึกซึ้ง ... พลอยจึงมีอาการกระตือรือร้นเมื่อได้ข่าวว่า
พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จกลับจิตใจที่เคยแห้งแล้ง เพราะปราศ
จากความหวังและความสนใจ เนื่องด้วยถูกกระทบกระเทือน
ใจด้วยความทุกข์ และความผิดหวังมานานนั้นก็กลับเบิกบาน... ๑๐๔

แต่ความหวังและความเบิกบาน ที่มีเหนือร่างกายและจิตใจที่ทรุดโทรมได้หมดไปในวันที่
๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ " เย็นวันนั้น... หน้าผาคลองบางหลวงลงแห้งเกือบขอดคลอง หัวใจพลอย
ที่อ่อนแอลงด้วยโรคและความทุกข์ทั้งหลายที่ปวงก็หลุดลอยตามน้ำไป " ๑๐๖

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช สร้างภาพยนตร์ชีวิตด้วยกลวิธีแบบเนียน เช่น การเขียน
นวนิยายตั้งที่กล่าวมาแล้ว กรณีที่มีการกล่าวว่ภาพยนตร์อิงการกรณีสวรรคตที่ระมัดระวังตัว ในปี
๒๔๙๗ บทความชื่อ " เขียนตามข่าว " ซึ่งเขียนถึงนายปรีดี พนมยงค์โดยตรง ในข้อเขียนนี้
ได้กล่าวว่านายปรีดีเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคต

เรื่องที่ทำนายปรีดี ไปเข้ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนได้สนิทในเวลาสั้น
เมื่อคำนึงถึงเรื่องเก่า ๆ ก็ไม่น่าประหลาดใจ สิ่งที่ควรรู้กันทั่วไป
ก็คือ คอมมิวนิสต์นั้นมิใช่คนโง่เง่า แต่ตรงกันข้ามกลับจะต้องเป็น
คนฉลาดมาก และมีเสน่ห์เพทุบาย และความอดทน คอยโอกาส

๑๐๔ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๒๕๐

๑๐๖ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๒๖๒

คอยเวลาสารพัด อีกประการหนึ่งการที่จะเข้าเป็นคอมมิวนิสต์
นั้นมิใช่ของง่าย ๆ ก่อนที่คอมมิวนิสต์จะยกย่องรับรองใคร เขา
จะต้องสืบประวัติและความเห็นตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แล้วมา
ในอดีตจนเป็นที่พอใจ มิฉะนั้นเขาจะไม่รับเป็นอันขาด อดีต
ของท่านปรีดี ในทางที่จะให้คอมมิวนิสต์รับรองก็คงมีอยู่มากรวม
ทั้งกรณีสวรรคตเป็นประกาศนียบัตรให้อย่าง... ๑๐๗

ตีกรัที่ประเทศจีนได้พิจารณาจากกรณีสวรรคตแล้ว ม.ร.ว. ตีภักดิ์กล่าวว่า ยังมี
เรื่องการจัดสาธารณรัฐอีกเรื่องหนึ่ง หนังสือพิมพ์อโยธยาที่กลุ่มเสรีไทยจัดทำขาดทุน

จนคนทำหนังสือพิมพ์นั้นใจจึงไปถามผู้ออกทุนว่าจะเลิกเสียมิดีหรือ
สำนักพิมพ์ท่านปรีดีผู้ให้คำตอบว่า "การขาดทุนไม่เป็นไร ออกต่อไป
เกิดเพราะวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์ก็เพื่อให้เกิดว่า มหาชนรัฐ
อโยธยาติดตามจิตใจประชาชนเท่านั้น ๑๐๘ (เห็นโดยผู้เขียน)

ภายหลังศาลฎีกาพิพากษา ตัดสินคดีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท-
มหิดล ม.ร.ว. ตีภักดิ์ ปราโมช แสดงความเห็นไว้ว่า " ผลการพิจารณาของศาลผู้ไว้ซึ่ง
ความยุติธรรมนั้นได้แสดงเหตุแห่งการเสด็จสวรรคตไว้ชัดเจน ไม่มีที่เคลือบคลุมสงสัยอย่างไรเลย
ว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนั้นถูกลอบปลงพระชนม์ ... "๑๐๙

๑๐๗ ม.ร.ว. ตีภักดิ์ ปราโมช , "เขียนตามข่าว " เก็บเล็กผสมน้อย
(พระชนคร:ไทยมิตร , ๒๕๐๒) , หน้า ๔๗๑

๑๐๘ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔๗๘

๑๐๙ ม.ร.ว. ตีภักดิ์ ปราโมช " กรณีสวรรคต " , ตีภักดิ์วิจารณ์ (พระชนคร :
คลังวิทยา , ๒๕๐๒) , หน้า ๑๒๙

นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังมีบทบาทในการจัดพิมพ์คำพิพากษาของศาลออกเผยแพร่อีกด้วย การจัดพิมพ์ สยามรัฐภาคผนวก คดีประทุษร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลรัชกาลที่ ๘ ออกเผยแพร่อีกในปี ๒๔๙๘ บทบาทของม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชในการสร้างภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ จึงแตกต่างไปจากพระพิฆเนศวรคดี และม.ร.ว. เสถียร ปราโมช ตรงที่ใช้พรรคทางการเมือง และใช้เทคโนโลยีทางการเมืองผลิตซ้ำว่านายปรีดี พนมยงค์เกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคตเพื่อสถาปนาระบอบมหาชนรัฐอย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่ภาพของนายปรีดี ได้รับการสร้างขึ้นมาด้วยความสามารถ และพรรคพรรคของคนหนุ่มในกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยม อีกปีกหนึ่งของกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี เช่น ม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ สวัสดิวัฒน์ พระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ซึ่งเคยร่วมงานเสรีไทยกับนายปรีดี พนมยงค์ แม้จะไม่เชื่อว่านายปรีดีเกี่ยวข้องกับกรณีสวรรคต และเคยแนะนำให้นายปรีดี พนมยงค์ให้ความสำคัญกับในหลวงรัชกาลที่ ๙ ภายหลังการสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ๑๑๐ แต่นายปรีดีไม่ทันได้ปฏิบัติ ก็เกิดการรัฐประหารในปี ๒๔๙๐ หลังจากนั้นบทบาทกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมที่ให้ความสำคัญในต่อนายปรีดีก็หายไปอาจเป็นเพราะบรรยากาศของยุคสมัย ไม่เปิดโอกาสให้ใครลุกขึ้นมาทำการที่ขัดแย้งได้อย่างชัดเจน แต่คงจะต้องมีความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ต่อสภาพสังคมการเมืองไทยออกมาบ้าง มีงานเขียนชิ้นหนึ่งของม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ สวัสดิวัฒน์ เมื่อปี ๒๕๐๒ ว่า

ในสมัยนี้เป็นสมัยที่โลกทั่วไปได้ก้าวมาถึงยุคมิคสัญญี ซึ่งเต็มไปด้วย

ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างคิดจะประหารกัน

๑๑๐ โปรดอ่านรายละเอียดใน "จดหมายม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ สวัสดิวัฒน์ถึงนายปรีดี พนมยงค์ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๙๐" อ้างถึงใน สุพจน์ ด่านตระกูล, ม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ รับสั่งว่าในหลวงและสมเด็จพระราชชนนีไม่ทรงเชื่อว่า...นายปรีดีสมคบปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ (กรุงเทพฯ : สันติธรรม, มปป), หน้า ๔๓

ซึ่งกันและกัน ต่างคิดแต่จะหาทางร่ำรวยเอาตัวรอดโดยไม่คิดถึง
ผู้อื่น ... กำลังมารกำลังออกมาแผ่ครอบงำมนุษย์ ... หนังสือ
เรื่องอริยวิถีที่เขียนขึ้น ก็โดยหวังจะชี้ให้เห็นถึงความจริงซึ่งพระ
พุทธเจ้าท่านได้ทรงตรัสรู้เห็น และบอกหนทางให้แก่เราทั้งหลาย
ได้สามารถปฏิบัติกิจการหน้าที่ของเรา ในการครองชีวิตให้ถูกต้อง
เกิดสุข เหมาะสมกับกสิยุคนี้ ... ๑๑๑

จากข้อเขียนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในช่วงที่กลุ่มกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมที่
พันธมิตรกับนายปรีดี พนมยงค์หายไปนั้น เป็นการหายไปเพื่อหันหน้าเข้าหาทางพระพุทธศาสนา
ซึ่งเท่ากับว่านายปรีดี พนมยงค์ปราศจากพันธมิตรในกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมที่จะเข้ามาต่อสู้
หรือโต้แย้งกับกลุ่มอื่นในกลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยมด้วยตนเอง ดังนั้นภาพ"ปีศาจทางการเมือง"
ของนายปรีดี พนมยงค์จึงได้รับการผลิตออกมาโดยปราศจากอุปสรรค ประกอบกับการสร้างภาพดัง
กล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกับที่คณะรัฐประหารกระทำ ดังนั้นภาพ" ปีศาจทางการเมือง"ของ
นายปรีดี พนมยงค์จึงมีพลังค่อนข้างสูง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๑๑ ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัฒน์ , บทละครพูดสลับริาเรื่องอริยวิถีและ
ประวัติเล่าเอง (พรรณนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์ , ๒๕๐๒) , หน้า ๓๓ - ๓๗

ภาพลักษณ์นายปรีดี พนมยงค์กระแสใต้

การรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน และกระบวนการกำจัดศัตรูทางการเมืองด้วยการโฆษณาชวนเชื่อ และการใช้ความรุนแรง ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาไม่พอใจในหมู่ปัญญาชนทั้งในและนอกระบบราชการ กรณีการสร้างภาพ"ปีศาจทางการเมือง"ของนายปรีดี พนมยงค์ มีหลักฐานหลายชิ้นแสดงว่าปัญญาชนอย่างน้อย ๒ กลุ่มไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวของรัฐบาล กลุ่มแรกเป็นปัญญาชนที่เป็นศิษย์และพันธมิตรทางการเมืองของนายปรีดี ได้มีความเคลื่อนไหวเขียนชีวประวัตินายปรีดี พนมยงค์ออกมา เป็นการสร้างจินตภาพเพื่อตอบโต้ภาพ"ปีศาจทางการเมือง" โดยเสนอว่านายปรีดีเป็นนักคิด นักปฏิวัติรัฐบุรุษ กล่าวได้ว่า กลุ่มแรกนี้มีสมาชิกจำนวนน้อยมาก และเป็นผู้ที่เคยผูกพันกับนายปรีดีในวิถีการเมือง กลุ่มที่สอง เป็นปัญญาชนนอกระบบราชการ ประกอบอาชีพนักหนังสือพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ บางคนเคยเป็นศิษย์ และมีความชื่นชมนายปรีดีในฐานะนักการเมืองที่ดี แต่ไม่เคยผูกพันกับนายปรีดีบนถนนการเมืองเหมือนกลุ่มแรก กลุ่มนี้ไม่ได้สร้างภาพนายปรีดีให้สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่งอย่างโจ่งแจ้ง แต่มองนายปรีดีด้วยสายตาเป็นกลาง นอกจากสองกลุ่มนี้แล้ว ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอีกผู้หนึ่งที่มีความพยายามสร้างภาพกระแสใต้ คือ ตัวนายปรีดี พนมยงค์เอง นายปรีดีได้มีความเคลื่อนไหวหลายอย่าง ในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า เขามีความต้องการแก้ไขภาพตนเองให้ดีขึ้น

เพื่อดูว่าภาพลักษณ์กระแสใต้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร จะแบ่งการอธิบายภายใต้หัวข้อผู้สร้าง มรรควิธี และภาพลักษณ์ ออกเป็นสามส่วน คือส่วนของ นายปรีดี พนมยงค์ กลุ่มศิษย์และมิตรบนถนนการเมือง และกลุ่มปัญญาชน นักหนังสือพิมพ์ ว่ามีส่วนสร้างภาพกระแสใต้ออกมาในรูปแบบใด อย่างไรและประสพผลแค่ไหน

- ความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์

นับตั้งแต่มีการรัฐประหารในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ นายปรีดีได้หลบหนีออกจากท่าเรือท่าช้าง ไปหลบซ่อนตัวอยู่ที่ฐานทัพเรือสัตหีบ ณ บ้านพักของ พล.ร.ต. ทหาร ข้าราชการ เป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ ความหวาดกลัวของคณะรัฐประหารต่อกลุ่มนายปรีดี - พลเรือน ไม่ใช่สิ่ง

กล่าวกันลือ ๆ เพราะเวลาหนึ่งสัปดาห์ที่สัปดาห์มีกลุ่มเสรีไทยเข้าพบนายปรีดีหลายคน คณะรัฐ
 ปรหารสืบทราบอยู่ตลอดเวลา ว่านายปรีดีหลบซ่อนตัวอยู่ที่ไหน จึงมีการทำหนังสือขอตัวนายปรีดี
 นายปรีดีจึงตัดสินใจลี้ภัยทางการเมืองไปยังประเทศสิงคโปร์ ด้วยความช่วยเหลือของจักรวรรด
 อังกฤษและอเมริกา

ระหว่างที่นายปรีดี พนมยงค์พำนักอยู่ในประเทศสิงคโปร์ นายปรีดีได้เคลื่อนไหวดอบ
 ใต้การโจมตีของคณะรัฐปรหาร โดยการส่งสาส์นมายังชาวไทยผ่านสถานีวิทยุสิงคโปร์วันที่ ๒๗
 พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ว่า

การที่ข้าพเจ้าไปจากประเทศไทย และงดสั่งบรรดาเพื่อนฝูงของ
 ข้าพเจ้า ซึ่งเคยเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นพวกเสรีไทยจากการใช้
 กำลัง ก็ด้วยเหตุผลโดยฉะเพาะที่จะไม่ให้เกิดการนองเลือด
 ภายในประเทศ ... ข้าพเจ้าใคร่จะขอให้ท่านระลึกว่าองค์การ
 แห่งเสรีไทย ได้จัดตั้งขึ้นก็เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นโดยฉะเพาะเท่านั้น
 ... และหาเพื่อให้คนไทยใช้ปรหัตปรหารกันไม่ ... แล้วองค์
 การของเราได้ยุบเลิกไปแล้วภายหลังสงคราม ๑๑๒

การออกกระจายเสียงเป็นภาษาอังกฤษ ทางสถานวิทยุกระจายเสียงสิงคโปร์ ซึ่ง
 อ้างว่าเป็นการส่งสาส์นมาถึงประเทศไทย น่าจะมีเหตุผลอื่นประกอบ คือ การหวังผลที่มีต่อ
 ประเทศมหาอำนาจ อังกฤษ อเมริกาด้วย เพราะในสถานการณ์การเมืองช่วงนั้นมหาอำนาจ
 อังกฤษ และอเมริกาเป็นตัวแปรสำคัญ ที่จะชะลอการรุกทางการเมืองของคณะรัฐปรหาร
 การปล่อยให้ประเทศมหาอำนาจได้รับข่าวจากทางคณะรัฐปรหารเพียงฝ่ายเดียว อาจก่อให้เกิด

๑๑๒ " รายละเอียดสาส์นปรีดีเห็นบรรดาเพื่อนฝูงไม่ให้เกิดรบปะทะ " เอกราช

(๒๙ เมษายน ๒๔๙๐)

เกิดความเข้าใจผิดว่า นายปรีดีทำการก่อตั้งขบวนการเสรีไทย เพื่อหาฐานกำลังสนับสนุนในการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยให้เป็นแบบมหาชนรัฐ

ต่อมาคณะรัฐประหาร ยังทำการเผยแพร่ว่านายปรีดีเป็นผู้บงการกรณีสวรรคตเพื่อหวังจะเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบมหาชนรัฐ นายปรีดีได้ออกมาได้ในเรื่องนี้โดยให้สัมภาษณ์ผ่านสถานีวิทยุสิงคโปร์ว่า

...บรรดารายงานข่าวเรื่องจะสถาปนากการปกครองแบบมหาชนรัฐขึ้น แทนการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์ขึ้น เป็นสิ่งที่กองทัพไทยเพิ่งค้นพบขึ้นใหม่ ... ไม่มีเหตุผลอันใดเลยที่จะเปลี่ยนระบอบการปกครอง ... นายปรีดีได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาที่ว่า มีส่วนในการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ๑๑๓

อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่า ความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ ในการแก้ข้อกล่าวหาของคณะรัฐประหาร จะไม่มีพลังเพียงพอที่จะสามารถหยุดยั้งการเผยแพร่เรื่องดังกล่าวและเรียกร้องความสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปให้กลับคืนมาได้

จากความร่วมมือระหว่างกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมและคณะรัฐประหารดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ทำให้ประเทศมหาอำนาจให้การรับรองรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งมีให้ยยะว่าคณะรัฐประหารและจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ได้รับการยอมรับเช่นกัน มีผลให้นายปรีดีต้องย้ายที่พำนักจากสิงคโปร์ ซึ่งเป็นดินแดนในอารักขาของประเทศอังกฤษ ไปพำนักที่ฮ่องกงและเมืองเซี่ยงไฮ้ในประเทศจีนตามลำดับ ระยะเวลาดังกล่าวมาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ ก็ยังคงได้รับการเผยแพร่ออกมาอย่างสม่ำเสมอ

๑๑๓ "ปรีดีแถลงต่อข้อกล่าวหาเรื่องล้มกษัตริย์ " สุวัณนภูมิ (๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๐)

ทางฝ่ายนายปรีดีได้พยายามเคลื่อนไหวอีกครึ่งหนึ่งในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ โดยเดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทย พร้อมกับรวบรวมผู้ให้การสนับสนุนซึ่งเป็นฝ่ายพลเรือนและทหารเรือ พยายามทำรัฐประหารวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ถ้าการรัฐประหารประสบความสำเร็จ นายปรีดีคงมีโอกาสสร้างภาพด้านดี และลบภาพด้านลบของเขา แต่โอกาสดังกล่าวหลุดลอยไปเพราะการรัฐประหารล้มเหลว นายปรีดีต้องหลบหนีอีกครั้งโดยหลบอยู่ในประเทศนาน ๔ เดือน จึงเดินทางไปยังฮ่องกงและไปพำนักในประเทศจีน

เหตุการณ์นี้มีผลทำให้ภาพด้านลบของนายปรีดี ซึ่งคณะรัฐประหารทำการเผยแพร่มีความสมจริงขึ้น เช่น เรื่องนายปรีดีมีแผนการล้มกษัตริย์ โดยการอ้างเหตุผลว่าหากไม่เป็นจริงเหตุใดนายปรีดีจึงต้องทำการยึดพระบรมมหาราชวัง ทั้งที่ไม่ใช่จุดยุทธศาสตร์ การเคลื่อนไหวครั้งนี้ยังทำให้นายปรีดีต้องสูญเสียพันธมิตรทางการเมืองไปจำนวนมาก จนทำให้หมดโอกาสที่จะกลับเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองได้อีก

อย่างไรก็ตามการที่คณะรัฐประหารทำการกวาดล้างกลุ่มนายปรีดีด้วยวิธีการรุนแรง ส่งผลให้ปัญญาชนก้าวหน้าแสดงการคัดค้านคณะรัฐประหาร พร้อมกับมีท่าเห็นใจนายปรีดี ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

หลังจากล้มเหลวในความพยายามทำรัฐประหาร ก็ไม่ปรากฏว่านายปรีดี พนมยงค์ได้มีความเคลื่อนไหวปรากฏในทางสาธารณะอีก จนกระทั่งปี ๒๔๙๗ นายปรีดีเขียนบทความลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ เหียนเหมินเยอะเป่า ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของทางการจีนในช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๔๙๗ และทางสถานีวิทยุปักกิ่งได้นำมากระจายเสียงในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๙๗ เนื้อหาของบทความดังกล่าว เรียกร้องให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นกลาง และชี้ให้เห็นผลร้ายของอิทธิพลสหรัฐอเมริกา ที่แผ่เข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้ภาพของนายปรีดีในสายตาของสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลไทยเป็นไปในทางลบ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและกลุ่มอนุรักษนิยม - กษัตริย์นิยมทำการเผยแพร่ภาพ"ปีศาจทางการเมือง" ออกมาอย่างหนักดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความเคลื่อนไหวของนายปรีดีครั้งนี้ได้มีข่าวการเคลื่อนไหวอื่น ๆ ติดตามมา เช่น การปรากฏตัวในฐานะแขกผู้เกียรติของรัฐบาลจีน ในงานรัฐพิธีครบรอบการสถาปนาระบอบคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ซึ่งข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อนายปรีดีเลย

ความเคลื่อนไหวดังกล่าว เป็นความตั้งใจของนายปรีดีที่จะปรากฏตัวในทางสาธารณะ เพราะนายปรีดีมีแนวคิดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นกลาง ใช้ความสัมพันธ์กับมิตรประเทศเพื่อประโยชน์ของชาติ โดยมีความระมัดระวังเรื่องอธิปไตยและการแทรกแซงจากต่างประเทศ ขณะที่โลกอยู่ในภาวะสงครามเย็น ผู้นำไทยดำเนินนโยบายตามสหรัฐอเมริกาอย่างสุดซึ้ง นายปรีดีจึงออกมาแสดงความเห็นคัดค้าน การประกาศตัวด้วยความเต็มใจของนายปรีดี น่าจะเกิดขึ้นด้วยความพึงพอใจของฝ่ายจีน เพราะเนื้อหาของบทความที่ออกอากาศเป็นประโยชน์ต่อทางการจีน เมื่อนายปรีดีประกาศตัวออกไปแล้ว การปรากฏตัวในรัฐพิธีจึงเป็นเรื่องเปิดเผย ที่ซึ่งก่อนหน้าปี ๒๔๙๗ นายปรีดีก็เป็นแขกรับเชิญในงานตรวพลงสวนสนามในวันที่ ๑ ตุลาคมทุกปี เพียงแต่ไม่มีข่าวออกมาเท่านั้น

นายปรีดีคงไม่คิดว่า ผลการปรากฏตัวของเขาจะออกมาตรงกันข้ามกับที่เขาปรารถนา ทั้งที่การพำนักอยู่ประเทศจีน นายปรีดีได้ติดตามข่าวสารจากทางเมืองไทยและชาวทั่วโลกเป็นประจำสม่ำเสมอ ตั้งใจบทความของบุตรชายนายปรีดีที่เขียนไว้ว่า

ท่านรับฟังวิทยุคลื่นสั้น เพื่อติดตามข่าวคราวของโลกเป็นประจำทุกวัน เพราะขณะนั้นทางจีนยังไม่มีวิทยุโทรทัศน์ หรือการถ่ายทอดข่าวผ่านดาวเทียมเช่นในขณะนี้ สถานีที่ท่านรับฟัง ได้แก่ BBC เวลาห้าโมงเย็น และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่ส่งคลื่นสั้น โดยเครื่องส่ง ๕๐ กิโลวัตต์ ตอน ๒ ทุ่ม ทำให้ท่านสามารถติดตามข่าวคราวต่าง ๆ ได้อย่างทันกาล ๑๑๔

คาดว่าท่านรับฟังข่าวสารทำให้มีการประเมินสถานการณ์ จึงต้องการแสดงแนวคิดของ

๑๑๔ สุขปริดา พนมยงค์ , "ชีวิตของท่านปรีดี พนมยงค์ในประเทศจีนพ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๔๙๓ " วันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔ (มปท , มปป) , หน้า ๔๘

ตนออกไปแต่ผลลัพธ์คือ

คุณพ่อ เช็ดต่อการประกาศตนต่อสาธารณชนมาแล้ว คุณพ่อปรารถนา
บ่อยครั้งว่า " ดุชิพ่อไปเปิดเผยตัวทางวิทยุบ้างก็ว่าสักยู่เมืองจีน
คุณเฉลียว คุณชิต คุณบุญย์ เลยถูกตัดสินประหารชีวิต พ่อยัง
เสียใจอยู่จนทุกวันนี้ "๑๑๔

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความพยายามเคลื่อนไหวของนายปรีดีในทศวรรษนี้ ไม่ได้มีส่วนใน
การสร้างภาพด้านบวกของเขา แต่กลับยิ่งทำให้ผู้สร้างภาพด้านลบมีโอกาสสร้างภาพด้านลบของ
เขาออกมามากขึ้น

- ดิษย์และมิตรบนถนนการเมือง

सानุศิษย์และผู้ใกล้ชิดนายปรีดี พนมยงค์ ต่างเคยมีตำแหน่งสำคัญ ๆ ในวงการเมือง
เคยมีอำนาจในการใช้กลไกรัฐ แต่เมื่อเกิดการรัฐประหารปี ๒๔๙๐ คณะรัฐประหารเข้าควบคุม
กลไกรัฐแทน กลุ่มสานุศิษย์และพันธมิตรของนายปรีดีถูกกำจัดไปหลายคน เมื่อความพยายามรัฐ
ประหารในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ล้มเหลว กลุ่มนายปรีดี พนมยงค์สูญเสียอำนาจทางการเมือง
โดยสิ้นเชิง รัฐบาลทำการกวาดล้างจนมีผู้เสียชีวิตหลายคน ส่วนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็สีกัยการ
เมืองไปอยู่ต่างประเทศ และส่วนที่พำนักอยู่ในประเทศไทยก็เก็บตัวและจกัคบพทาพทางการเมือง
ของตนเอง การแตกสานชานเช่นเกิดขึ้นพร้อมกับการสร้างภาพปีศาจทางการเมืองของนาย
ปรีดี พนมยงค์ การสร้างคำอธิบายของคณะรัฐประหารคงจะสร้างความรู้สึกเจ็บปวดให้แก่สานุศิษย์

๑๑๔ วาณี พนมยงค์ , "จดหมายถึงคุณพ่อ " วันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๖
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๓๖) , หน้า ๓๖

และพันธมิตรทางการเมืองของนายปรีดีอยู่ไม่น้อย เพราะการอธิบายว่านายปรีดีเป็นปีศาจทางการเมือง ทำให้พันธมิตรกลุ่มนายปรีดี ต้องกลายสภาพเป็นลูกสมุนปีศาจไปโดยปริยาย ความดีที่เคยกระทำมาเช่น การร่วมงานขบวนการเสรีไทย ก็ได้รับการกล่าวถึงว่า เป็นกองกำลังติดอาวุธที่จะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นแบบมหาชนรัฐ สาธุศิษย์และผู้ใกล้ชิดนายปรีดีจึงตอบโต้ ด้วยการเชิดชูภาพนายปรีดีให้เป็นรัฐบุรุษทางการเมือง ด้วยวิธีการเขียนชีวประวัติให้นายปรีดีออกมาเผยแพร่ ซึ่งเป็นวิถีทางเดียวกับบรรยากาตทางการเมืองในขณะนั้นจะเปิดช่องให้

การสร้างภาพนายปรีดีด้วยการเขียนชีวประวัติมิได้เป็นไปอย่างคึกคัก ซึ่งอาจจะเกิดจากข้อจำกัดหลายประการ ทั้งความหวาดกลัวภัยทางการเมือง ความสามารถส่วนตัวที่จะถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นหนังสือ ปัญหาในการเผยแพร่ จึงมีหนังสือชีวประวัติของนายปรีดี พนมยงค์ ออกมาเพียงสองเรื่อง คือ ดร.ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ เขียนโดยไสว สุทธิพิทักษ์ และ หลวงประดิษฐมนูธรรมผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก เขียนโดย เตือน บุณนาค

ไสว สุทธิพิทักษ์ ตีพิมพ์หนังสือ ดร.ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ ในปี ๒๔๙๓ เพื่อโต้กระแสการสร้างภาพปีศาจทางการเมือง เพราะมีความผูกพันกับนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะศิษย์กับอาจารย์ ไสวเกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๕๖ จบการศึกษาชั้นมัธยม ๖ ที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาเข้าเรียนที่โรงเรียนอานวยศิลป์จนจบชั้นมัธยม ๘ พ.ศ. ๒๔๗๙ ต่อจากนั้นยึดอาชีพครูสอนหนังสือที่โรงเรียนสมเด็จบุรพา เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง สำเร็จเป็นธรรมศาสตร์บัณฑิตในปี ๒๔๘๔ เข้าร่วมขบวนการเสรีไทย พอ "สงครามสงบลง...ตั้งใจจะเรียน แต่ผู้ใหญ่หลายคนเคยเห็นผมขณะที่ทำประสานงานกับฝ่ายพันธมิตรได้เรียบริบร้อยก็ชวนให้สมัครผู้แทน "๑๑๖" ได้รับเลือกเป็นผู้แทนจังหวัดนครศรีธรรมราชปี ๒๔๘๙ ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขานุการนายกรัฐมนตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์

๑๑๖ สว. " กากงชีวิต " เขาพูดถึงอ.ไสว (กรุงเทพฯ ฯ : โครงการสุทธิวิจัย , ๒๕๓๒) , หน้า ๑๑๗

เมื่อเกิดรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ไสว สุทธิพิทักษ์ต้องเก็บตัวโดยไม่ได้
 หลบหนีไปต่างประเทศ เมื่อเกิดกบฏวังหลวงปี ๒๕๕๒ อันตรายจะมีถึงตัวจึงต้องลี้ภัยการเมือง
 ไปพำนักที่ประเทศสิงคโปร์เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๒ ในปีเดียวกันนี้เมื่อนายปรีดี "... ได้
 เดินทางออกนอกประเทศ ประเทศแรกคือสิงคโปร์ ณ ที่นั้นได้พบกับคุณไสวและพักอยู่ด้วยกันจน
 เดินทางต่อไปยังฮ่องกงและประเทศจีน..."๑๑๗ ไสว สุทธิพิทักษ์ เป็นศิษย์ที่มีความผูกพันกับนาย
 ปรีดี พนมยงค์มาก พิธีมงคลสมรสของเขากับภรรยา จัดที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการ
 เมือง "... โดยท่านผู้ประศาสน์การเป็นเจ้าภาพประกอบพิธีให้เมื่อปี ๒๕๕๐ ณ ห้องประชุมมหา
 วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองและเป็นผู้สมรสคู่แรก ๆ ที่ประกอบพิธีอย่างกะทัดรัดและ
 ทันสมัยที่สุด..."๑๑๘ อีกหลายสิบปีต่อมาไสว สุทธิพิทักษ์ เขียนถึงการไปเยี่ยมนายปรีดี
 พนมยงค์ไว้ว่า "... โดยเฉพาะที่กรุงปารีส เราได้ไปเยี่ยมค้ำที่ท่านปรีดี พนมยงค์และท่านผู้หญิง
 พูนสุข ผู้ที่เราเคารพอย่างสูง " ๑๑๙

ภานายปรีดี พนมยงค์ ในงานเขียนของไสว สุทธิพิทักษ์ เป็นนักปฏิวัติที่มีอุดมการณ์
 ประชาธิปไตยเพื่อประชาชน ไสวเสนอว่า นายปรีดีเป็นสามัญชนที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในต่าง
 ประเทศ มองเห็นความแตกต่างของระบอบการปกครองสยามกับประเทศยุโรปการปกครองระ
 บอบสมบูรณาญาสิทธิในสยาม ไม่สามารถแก้ไขใ้มาโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่
 ของประชาชนให้ดีขึ้นได้ จึงคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองเพราะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๑๗ ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ , "อาลัยคุณสนม สุทธิพิทักษ์ " ใน อนุสรณ์งานพระราช
ราชทานเพลิงศพนางสนม สุทธิพิทักษ์ (กรุงเทพฯ : อีรการพิมพ์ , ๒๕๒๖) , หน้า ๑๗๓

๑๑๘ เรื่องเดียวกัน

๑๑๙ ไสว สุทธิพิทักษ์ " แต่เธอ ผู้เป็นที่รักและอาลัย " ใน อนุสรณ์งานพระราช
ทานเพลิงศพนางสนม สุทธิพิทักษ์ , หน้า ๒๘๗

... ประเทศใดที่ราษฎรผู้เป็นเจ้าของอธิปไตยที่แท้จริงได้เข้ามามีส่วน
 มีเสียงในการปกครอง และดำเนินเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจ
 กิจให้เหมาะสม ประเทศนั้นย่อมต้องมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นยิ่ง
 กว่าประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองทรงสิทธิ์และอำนาจแต่ผู้เดียว ๑๒๐

ไสวเสนอว่า ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองนายปรีดี พนมยงค์ ได้ปฏิบัติงานตาม
 อุดมคติ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติหลายประการ เช่น เจรจาเลิกสนธิสัญญาไม่เป็นธรรม
 ลดดอกเบี้ยแก้ไขและสร้างความเป็นธรรมประมวลรัษฎากร ภาษีทางอ้อมและรายได้อื่น ๆ สร้าง
 เสถียรภาพเงินตราไทย ก่อตั้งขบวนการกู้ชาติในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้น การปฏิบัติ
 ตามอุดมคติของนายปรีดีมีอุปสรรคอยู่เสมอ ส่งผลให้การพัฒนาประชาธิปไตยมีจุดสะดุดเป็น
 ระยะ ตามความเห็นของไสว

ใครเล่าที่ เป็นผู้ขัดขวางความเจริญก้าวหน้า และรุ่งเรืองของชาติ
 ไทยไว้ ใครเล่าที่คอยขัดขวางเพื่อกตราชฎไทยให้คงอยู่ในระบอบ
 เศรษฐกิจ สังคมแบบพหุมิติพ ใครเล่าที่สร้างอุปสรรคให้การปฏิวัติ
 ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนรูปการปกครอง แม้
 ราษฎรจะมีส่วนในการปกครอง แต่ก็เป็น การเปลี่ยนตัวจากพระเจ้า
 แผ่นดินจากองค์เดียว มาเป็นหลายคน ใครเล่าที่ขัดขวางการสร้าง
 ความเป็นธรรมให้แก่สังคมและให้ความเสมอภาคแก่ราษฎร ให้เป็น
 แต่เพียงความหมายในหนังสือเท่านั้น คนเหล่านั้นมีอยู่สอง
 ประเภท คือพวกที่นิยมฝังใจในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และ

๑๒๐ ไสว สุทธิพิทักษ์ , ดร.ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์ , ๒๕๒๖)
 , หน้า ๒๕ [หนังสือเล่มนี้เมื่อพิมพ์ครั้งแรกในปี ๒๕๓๓ ใช้ชื่อว่า ดร.ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ]

พวกที่ลี้มอุตมคติแห่งการปฏิวัติ ๑๒๑

ภาพรัฐบุรุษของนายปรีดีได้รับการเสนอและตีความในด้านที่ดี โดยมีลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ แก่ข้อกล่าวหาและการโจมตีทางการเมืองในประเด็นสำคัญ ๆ ให้แก่นายปรีดี ด้วยการนำมาผูกเป็นโครงเรื่องแล้วอธิบายใหม่ เช่น เรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ ข้อกล่าวหาว่า นายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์และกรณีสวรรคต ใส่อธิบายว่า การที่นายปรีดีเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจไม่ได้เกิดจากความคิดเห็นส่วนตัว แต่ได้รับมติเห็นชอบจากที่ประชุมคณะราษฎร

ครั้งหนึ่งในการประชุมคณะราษฎร ที่ในทุ่งนาหลังวัดแค จังหวัดนนทบุรี ... ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้แจกร่างโครงการเศรษฐกิจให้เพื่อนร่วมคิด ... พิจารณา ... ทุก ๆ คนในที่ประชุมภายหลังที่ได้ไต่ถามและพิจารณาอย่างละเอียดแล้วก็เห็นพ้องด้วยความคิดของดร.ปรีดี พนมยงค์ ทุกคนยกให้ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ดำเนินการเศรษฐกิจของชาติตามร่างโครงการนั้น ๑๒๒

การร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจดร.ปรีดี พนมยงค์ ก็ได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นสำเร็จ ดังนั้นการร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ ที่ต้องการเสนอการจัดการเศรษฐกิจตามความเห็นของตนเอง แต่เกิดเพราะเขาตามอุตมคติที่ต้องการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ และหาตามความเห็นชอบของบุคคลหลายฝ่าย

๑๒๑ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๔๓๒

๑๒๒ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๗๑ - ๗๒

เรื่องกรณีสวรรคตใสวเสหนอว่า นายปริติเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ย่อมจะไม่เ่งผู้บงการกรณีสวรรคต แต่กรณีสวรรคต

... นี้แหละที่ปล้กัตัน วิถีชีวิตของดร.ปริติ พนมยงค์ นายกรัฐมนตรี และรัฐบุรุษอาวุโสของชาติไทย ให้กลายเป็นเครื่องมือถูกย้ายทางการเมืองจนไร้แผ่นดินไทยจะอาศัย ๑๒๓

เหตุผลที่นายปริติต้องกลายเป็นเหยื่อทางการเมืองก็เพราะ

ดร.ปริติ พนมยงค์ในฐานะที่เป็นนายกรัฐมนตรีผู้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ต่อราชบัลลังก์อย่างท่วมท้นได้เดิน เข้าสู่ความพ่ายแพ้อย่างง่ายดาย นายกรัฐมนตรีปริติ พนมยงค์ได้สนองคำร้องขอเจ้านายบางพระองค์ และแถลงเหตุแห่งการสวรรคตตามที่เจ้านายเหล่านั้นมีพระประสงค์ และด้วยความปรารถนาอันสำคัญยิ่งของดร.ปริติ พนมยงค์ ในอันที่จักได้เห็นพระอนุชาเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสวยราชย์สืบต่อจากพระเชษฐา ... ๑๒๔

หนังสือดร.ปริติ พนมยงค์กับการปฏิวัติ เป็นความพยายามที่จะพูดถึงชีวประวัติของนายปริติเพื่อได้ข้อกล่าวหาที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย

ส่วนหนังสือของเดือน บุนนาค เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปริติ พนมยงค์ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าขานมานานแต่ปราศจากเอกสารต้นฉบับ มาพิมพ์เผยแพร่

๑๒๓ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๔๔

๑๒๔ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๔๗ - ๖๔๘

ทั้งเค้าโครงเศรษฐกิจ การประชุมกรรมการพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติและพระบรมราชวินิจฉัยของรัชกาลที่ ๘ ผู้เขียนหวังให้ผู้อ่านได้พิจารณาด้วยตัวเองถึงเอกสารต่าง ๆ เหล่านี้ โดยผู้เขียนเขียนถึงประโยชน์ที่ได้จากพระบรมราชวินิจฉัย และเค้าโครงเศรษฐกิจ รวมไปถึงอธิบายความจำเป็นที่ต้องการวางเค้าโครงเศรษฐกิจ เพื่อเป็นแนวทางของประเทศ

- ปัญญาชนและนักหนังสือพิมพ์

ในบรรดานักหนังสือพิมพ์ มีกลุ่มหนึ่งที่มีความเชื่อว่า นายปรีดีมีส่วนพัวพันกรณีสวรรคตที่สำคัญเช่น หนังสือพิมพ์ประชาชาติไทย อิทธิธรรม เกียรติศักดิ์ แสดงท่าทีโจมตีความล่าช้าและความบกพร่องของรัฐบาลนายปรีดีอย่างชัดเจน เมื่อท่าทีของรัฐบาลที่มีต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ออกมาในรูปการจับกุมผู้แสดงความคิดเห็นดังกล่าว ส่งผลให้นักหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้ยิ่งมีความเชื่อว่ารัฐบาลโดยเจตนาหมายปรีดี พนมยงค์เองเป็นผู้บงการกรณีสวรรคต

เมื่อคณะรัฐประหารขึ้นครองอำนาจ และสร้างภาพ"ปีศาจทางการเมือง"ของนายปรีดีออกมาอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้นักหนังสือพิมพ์ในกลุ่มนี้สามารถเขียนถึงนายปรีดี และกรณีสวรรคตได้เต็มที่ โดยเฉพาะเมื่อไสว สุทธิพิทักษ์ พิมพ์ ดร. ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ เผยแพร่ปี ๒๔๙๓ ก็มีปฏิกิริยาจากนักหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้ทันที

ดาร์ห์ บัทมศิริ นักหนังสือพิมพ์ และนักเขียนบทความผู้ใช้นามปากกา "ศรเหล็ก , "รีไว้ทอ" บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ประชาชาติไทย เขียนหนังสือ ในหลวงอาหนักกับนายปรีดี ตีพิมพ์ปี ๒๔๙๓ หนังสือเล่มนี้พยายามจะบอกว่า นายปรีดีเป็นผู้บงการการปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ โดยยกประสบการณ์ที่ตนเคยเป็นนักหนังสือพิมพ์ในปี ๒๔๘๙ ที่เคยเขียนบทความวิจารณ์นายปรีดี จนต้องเผชิญกับการข่มขู่จากอำนาจรัฐ การปฏิบัติตัวของรัฐบาลตามที่เขาได้ประสบมา ทำให้คิดว่า การกระทำของรัฐบาลมีเงื่อนงำ เพื่อปกปิดความจริงว่านายปรีดีพัวพันในกรณีสวรรคต ทั้งที่ทัศนะคติของดาร์ห์ บัทมศิริที่มีต่อนายปรีดี พนมยงค์ ในช่วงประมาณปี ๒๔๘๒ ยังออกมาในแง่ดี ดังในข้อเขียนว่า

หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐบุรุษหนุ่มที่มีผู้รับรองทั้งในและนอกประเทศว่าเก่งงาน เกินกว่าอายุ ได้ทำงานเป็นพลงดงามมาแล้ว ตั้งแต่เริ่มปฏิวัติ เป็นหัวแรงในการร่างรัฐธรรมนูญ... แก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศเพื่อเอกราชอันสมบูรณ์ของไทย .. เรา รู้กันว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นนักเศรษฐกิจ และประเทศไทยยังหย่อนชั้นเชิงในทางเศรษฐกิจอยู่มากนัก ... การจัดให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ความเปลี่ยนแปลงในการคลังนี้ จึงไม่เพียงแต่ว่าจะหาเงินมาลงทุนได้เท่านั้น หากธุรกิจอันเกี่ยวกับการเงินของสถาบันรัฐบาลทั่วไป น่าจะรวดเร็ววิวัฒนาการยิ่งขึ้น ๑๒๕

แต่ที่ศนะในแง่ดีข้างต้นเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเกิดกรณีสวรรคต และดำริให้ต้องเผชิญกับการคุกคามจากรัฐบาลนายปรีดี แม้กระทั่งคนระชากรที่เคยยกย่อง ดำริให้ก็มีที่ศนะใหม่ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์อันสูงส่ง แต่เกิดจากความไม่พอใจส่วนตัวของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร โดยอ้างคำสัมภาษณ์ของจอมพล ป . พิบูลสงคราม ในปี ๒๕๓๒ว่า ตัวเองทำการปฏิวัติ เพราะชุกชุกแบบคนหนุ่มและเรื่องไม่พอใจเป็นส่วนตัวด้วย

ในหนังสือ ดร. ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ ไสว สุทธิพิทักษ์ได้พูดถึงว่าก่อนทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นายปรีดีได้ทราบข่าวว่ารัชกาลที่ ๗ เตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแล้ว ดำริให้ ปัทมศิริกล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

... ก็แปลว่าหลวงประดิษฐเป็นผู้ช่วงชิง เพื่อแสวงหาอำนาจใน
 ทางการเมือง ซึ่งอำนาจทางการเมืองที่หลวงประดิษฐได้มานั้น
 อาจเป็นประโยชน์ต่อคอมมิวนิสต์รัสเซียก็ได้ อาจจะเป็นประโยชน์
 แก่นายปรีดี และพรรคพวกของเขาก็ได้ ... ๑๒๖

ขณะที่นักหนังสือพิมพ์กลุ่มที่เชื่อว่านายปรีดีพัวพันกรณีสวรรคต ลงข่าววิพากษ์วิจารณ์
 รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ นักหนังสือพิมพ์และปัญญาชนกลุ่มก้าวหน้า เช่น อัศนี พลจันทร
 กุหลาบ สายประดิษฐ์ สุภา ศิริमानนท์ ซึ่งทำงานใน สยามนิกร สุภาพบุรุษ สุวันนภูมิ
 วางตัวไม่แสดงท่าทีวิจิกขังรัฐบาลพลเรือน ขณะเดียวกันก็ไม่ได้แสดงความชื่นชมนายปรีดีอย่างเกิน
 จริง เช่น สยามนิกร ได้พิมพ์บทพรรณานิการซึ่งเขียนเกี่ยวกับกรณีสวรรคตว่า

รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับการกล่าวหาที่ออกจะไม่เป็นการ
 ยุติธรรมสักหน่อยเกี่ยวกับกรณีสวรรคต เพราะไม่มีเหตุผลอะไร
 ที่จรรู้เห็นในกรณีนี้ เอาเถิด ; ถึงหากว่าจะมีการขัดแย้งทาง
 การเมืองกับองค์พระมหากษัตริย์บ้าง ตัวเหตุไม่ใช่อยู่ที่องค์พระ
 มหากษัตริย์ และในพระบรมโกศก็ไม่ทรงมีท่าทางว่าจะได้ทรง
 ได้ผลเสียหายแก่รัฐบาล จนรัฐบาลต้องร้อนตัวประการใดเลย
 ... จริงอยู่มีข่าวปรากฏว่านายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้ฝึกฝนใน
 การปกครองแบบสาธารณรัฐมาแต่ต้น แต่การไม่มีในพระบรมโกศ
 แต่เท่านั้น ไม่ทำให้การปกครองแบบสาธารณรัฐเกิดขึ้นได้เพราะ
 ผู้สืบบราชสมบัติมีตัวอยู่ และประชาชนก็ย่อมจะไม่ยินยอม ๑๒๗

๑๒๖ ตาวิฑู นันทศิริ , ในหลวงอาหนักกับนายปรีดี (พรรชนคร : รัชดาภิเษก , ๒๔๙๓)

, หน้า ๗๗- ๗๘

๑๒๗ " วิพากษ์กรณีสวรรคต " สยามนิกร (๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐)

ประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๐ หลังจากที่นายปรีดีเดินทางกลับจากต่างประเทศ ได้จัดงานชุมนุมหนังสือพิมพ์ที่ท่าเหียบท่าช้าง นายปรีดีได้ขอภัยต่อบรรดานักหนังสือพิมพ์ถึง เรื่องความผิดพลาด และความรุนแรงที่เคยปฏิบัติในสมัยที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หนังสือพิมพ์ที่โจมตีรัฐบาลในเวลานั้นลงข่าวและกล่าววาทะตนเองว่า เมื่ออยู่ในอำนาจไม่คิดที่จะให้เสรีภาพ หนังสือพิมพ์อย่างจริงจัง แต่เมื่อออกจากตำแหน่งแล้วกลับมาพูดอีกอย่างหนึ่ง แต่สยามนิกร กล่าวถึงกรณีนี้ว่า

... ขึ้นชื่อว่าบุรุษย่อมมีโอกาสที่จะทำอะไรผิดพลาดได้เสมอ ...
คุณความดีของท่านรัฐบุรุษอาวุโสที่มีต่อชาติบ้านเมืองนั้น นับว่า
มากอยู่มิใช่น้อย เป็นสิ่งที่ควรจะจารึกไว้ในความทรงจำโดยแท้
การที่ใครจะดูหมิ่นคุณความดีของท่าน ว่าเป็นของเล็กน้อยนั้นย่อม
ไม่สมควรอย่างยิ่ง แต่การที่จะลงเอาว่าท่านจะเป็นผู้ที่เป็นด่า
อะไรทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่บ้านเมืองของเรานั้นก็มิถูก ในฐานะ
ที่เราปกครองอย่างประชาธิปไตย การสรรเสริญเยินยอกันอย่าง
นี้เห็นดูจะไปกันใหญ่ ... ๑๒๘

สำหรับรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์นั้น ทางสยามนิกรได้วิพากษ์วิจารณ์ว่าสมควรที่
จะพิจารณาตัวเอง โดยขณะเดียวกันก็พยายามชี้ให้เห็นว่า ความล้มเหลวของรัฐบาลเป็น
คนละเรื่องกับนายปรีดี พนมยงค์ บทความ " เรื่องหิริโหดปะ " ของสายฟ้า ที่ตีพิมพ์ในสยาม-
นิกร ฉบับวันที่ ๔ เมษายน ๙๐ " สายฟ้า " เป็นนามปากกาของ อัศนี พลจันทร ผู้เกิดพ.ศ.
๒๔๖๑ จบการศึกษาชั้นมัธยมจากโรงเรียนสวนกุหลาบ สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาจากมหาวิท-
ยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองรุ่นแรก ทำงานเป็นอัยการหลายจังหวัด เริ่มการเขียนหนังสือ

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๒ และมีผลงานตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์และวารสารสำคัญ ๆ หลายฉบับ เช่น เอกชน สยามนิกร สยามสมัย อักษรสาส์น ทัศนะเป็นอัยการอยู่จนถึงปี ๒๔๙๕ เมื่อจอมพล ป. ท้าการจับกุมผู้รักความเป็นธรรมในคดีกบฏสันติภาพ เขาก็ลาออกจากราชการหายไป มาปรากฏเขียนหนังสืออีกครั้งในปี ๒๕๐๐ และเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ท้าการรัฐประหารอีกในปี ๒๕๐๑ พร้อมกับมีการจับกุมนักเขียนนักคิดเป็นจำนวนมาก ทัศนะ พลจันทร์ก็หายตัวไปอีกครึ่งหนึ่ง ทัศนะ พลจันทร์ มีผลงานทั้งบทกวี เรื่องสั้น บทความวิจารณ์การเมือง ภายใต้นามปากกาเช่น นายผี , หง เกสียวกรม , สายฟ้า, กุลิต อินทุศักดิ์ เป็นต้น

ทัศนะ พลจันทร์เคยเขียนบทกวีชิ้นหนึ่ง ชื่อ " แต่พระเจ้าว " วิจารณ์การเสือกผู้ร่วมงานของนายปรีดี พนมยงค์ลงตีพิมพ์ใน สยามนิกร ว่า

โครงการเป็นแก้วทอง	เกินชม
แต่วิธีการเก	สุดแก้
แสนสมุนเสือกพาชม	เสียสุด เสียฮา
แสนศิษย์ชบหน้าแพ้	พ่ายเขา
ครองใจจารีสแล้ว	จักเรื่อง ใจหม่รา
รู้เสือกสมุนมวลเอา	เอภาใช้
รู้เสือกวิธีประเทือง	ท่าชอบ
ไว้ชื่อขึ้นไว้ให้	ศิษย์เห็น ๑๒๙

หลังจากที่นายปรีดีประสบความล้มเหลวในการทำรัฐประหารเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ คณะรัฐประหารได้ใช้ความรุนแรงเข้ากำจัดศัตรูทางการเมือง นักการเมืองฝ่ายนายปรีดีถูก

สังหารไปหลายคน มีหลักฐานว่าปัญญาชนหนึ่งหนังสือพิมพ์มีความไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล โดยใช้รูปแบบเรื่องสั้นเป็นสื่อแสดงความคิด เพราะการเขียนในรูปแบบบทความเป็นที่จับตามองของทางการ เรื่องสั้นสี่เรื่องเขียนโดยนักเขียนคนสำคัญในยุคนั้น คือ อัศนี พลจันทร ใช้ชื่อนามปากกา กุสิด อินทุศักดิ์ เขียนเรื่อง " สัมไป ฮาดี " , อิศรา อมันตกุล เขียน " ศตวรรษแห่งภราดรภาพ " , ดาวหาง เขียนเรื่อง " ถิ่นสยอง " , อ.อุदार เขียนเรื่อง " บนผืนดินไทย "

สัมไป ฮาดี เป็นเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ใน อักษรสาส์น เดือนมิถุนายน ๒๔๙๒ เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หนูนั่งหนังสือพิมพ์ไทย ได้รู้จักและพบรักกับหญิงสาวชาวมลายู ซึ่งเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ฉบับสำคัญของมาเลย์ และเป็นเลขาธิการของพรรคคอมมิวนิสต์มลายู แต่ต่อมาฝ่ายหญิงซึ่งยึดถืออุดมการณ์สำคัญกว่าความรักที่เกิดขึ้น ได้ปฏิบัติงานตามอุดมการณ์และถูกจับกุมทรมานหาคร้ำสุดท้ายของบุคคลทั้งสองเป็นจุดสำคัญของเรื่อง โดยฝ่ายหญิงพยายามบอกฝ่ายชายว่า เหตุการณ์ในเมืองไทยและคำโฆษณาของจักรพรรดินิยมอเมริกา ทำให้ฝ่ายชายมองคอมมิวนิสต์และสถานการณ์ในประเทศจีน ว่าเป็นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์และเป็นสิ่งน่ากลัวทั้งที่คอมมิวนิสต์ในประเทศจีน เป็นสิ่งที่ประชาชนเรียกร้องให้เกิดขึ้น การต่อสู้ในเมืองจีนเป็นการต่อสู้ระหว่างอุดมการณ์ระหว่างกวมินตั๋งกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งเกิดจากการปฏิวัติที่ไม่เสร็จสิ้นของซุนยัตเซ็น ซุนยัตเซ็นเสียชีวิตหลังจากปฏิวัติได้ไม่นานนัก ทั้งกวมินตั๋งและคอมมิวนิสต์ต่างก็เป็นสานุศิษย์ของซุนยัตเซ็น ที่ต่างมีอุดมคติที่ต้องการให้การปฏิวัติในเมืองจีนเป็นการปฏิวัติที่สมบูรณ์แบบ เหตุที่ซุนยัตเซ็นทำการปฏิวัติไม่สำเร็จ เพราะมีอุปสรรคหลายประการ

... เช่นเดียวกับการปฏิวัติของบ้านเมืองเออหนั้นแหละ หมอซุนยัตเซ็นได้ประสบอุปสรรคหลายอย่างหลายประการ ต้องเที่ยวเร่ร่อนหลบลิไป แม้เมื่อล้มอำนาจของโอรสแห่งสวรรค์สำเร็จแล้ว เช่นเดียวกับหมอปรีดีของเออในขณะนี้ คือแทบไม่มีพสุธาจะอาศัย

เพราะความมั่งคั่งใหญ่โตของยวนซีเซ ๑๓๐ (เห็นโดยผู้เขียน)

เรื่อง "ศตวรรษแห่งภราดรภาพ" เขียนโดย อิศรา อมันตกุล* เขาเกิดเมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม เป็นนักเขียนนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายก้าวหน้า ที่มีผลงานมากมายโดยเฉพาะในช่วงพ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๔๙๔ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้นที่แสดงแนวคิดต่อต้านคณะรัฐประหารและสะท้อนภาพสังคม การเมือง ความเป็นอยู่ของประชาชน การต่อสู้เพื่อเสรีภาพของประชาชน อิศราถูกจับกุมในคดีกบฏสันติภาพในปี ๒๔๙๔ และในปี ๒๕๐๑ ก็ถูกจับกุมอีกครั้งหนึ่ง เสียชีวิตเมื่อปี ๒๕๑๒

"ศตวรรษแห่งภราดรภาพ" ตีพิมพ์ใน อักษรสาส์น ฉบับเดือนกันยายน ๒๔๙๒ "ข้าพเจ้า" ในเรื่อง ตัดสินใจเขียนถึงเรื่องราวของเพื่อนคนหนึ่ง ที่เคยให้คำมั่นกับเจ้าของเรื่องว่าจะเขียนเรื่องนี้ก็ต่อเมื่อศตวรรษแห่งภราดรภาพได้มาถึงแล้ว เหตุที่ตัดสินใจเขียนเรื่องนี้ เพราะเขามองไม่เห็นว่ศตวรรษแห่งภราดรภาพ ซึ่งจะเป็นยุคที่สว่างเรืองรองจะมาถึงเมืองไทยสักที เรื่องของเพื่อนที่เขาตัดสินใจเขียนคือ เรื่องของแทน ธรรณี นักเรียนนอกอดีตเสรีไทย ซึ่งประสบกับชะตาชีวิตจากการที่ถูกเพื่อนเสรีไทยด้วยกันแย่งเอาความดีความชอบไปจนทำให้เขาต้องติดยาต้องถูกไล่ออกจากงาน เมื่อเขาหันไปช่วยเหลือคนงานกรรมกรก็ถูกจับเข้าคุก ต่อมาออกมาเขียนหนังสือวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลก็ถูกคุกคามทำให้เขาหลบหนีไปประเทศมาเลเซีย

ดูเหมือนอิสรา อมันตกุล พยายามจะบอกว่าเสรีไทยมีทั้งที่ดีและไม่ดี แต่คนดีก็มีสภาพเหมือนประชาชนทั่วไป คือ ถูกรังแกจากทั้งรัฐและนายทุน ความมีอุดมคติและการกระทำเพื่อสังคมทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องออกนอกประเทศ เพราะ

๑๓๐ อัศนี พลจันทร , "ล้มไป ย่าตี " คำตอบนั้นอยู่ที่ไหน (กรุงเทพฯ : สารศึกษากาการพิมพ์ , ๒๕๒๒) , หน้า ๑๔

* ผลงานเด่น ๆ ของอิสรา อมันตกุล เช่น ยุคทอง , ข้าจะไม่แพ้ , หัวเราะและน้ำตา , เหตุเกิดบนแผ่นดิน , เพลงแห่งอิสราภาพ

เมืองไทยไม่ต้องการหักบัญชี ไม่ต้องการหักบัญชี... ถ้าใคร
 ชื่นไปเท่าเข้า เขาก็ลากคอเข้าคุกฐานขกนบ้างจลาจลบ้างเมือง
 ไทยเวลาหิไม่มปาก ไม่มีตา ไม่มีหู ๑๓๑

เรื่องสั้นเรื่องนี้ เป็นการแสดงความเห็นใจในชะตากรรมของเสรีไทยและนายปรีดี
 โดยนเพื่อหาวิธีการกล่าวถึงนายปรีดี พนมยงค์ ด้วยการใช้คำว่า " รื้อ " ซึ่งรหัสประจำตัว
 นายปรีดีในการปฏิบัติงานเสรีไทย

เรื่อง"ถิ่นสยอง" เขียนโดย "ดาวหาง" ซึ่งเป็นนามปากกาของท่านโดยยังไม่แน่ชัด*
 แต่ท่านผู้เคยมีผลงานนวนิยายเรื่อง พธยา ซึ่งเป็นนวนิยายที่วิจารณ์และสะท้อนสังคมการเมือง
 ไทยช่วงสมัยรัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามมาก่อน

เรื่อง"ถิ่นสยอง" เป็นเรื่องของนายเกรียง บรรณาธิการหนังสือพิมพ์หนุ่ม ซึ่งมีบทบาทใน
 การต่อต้านรัฐบาลอย่างแข็งขัน และหลบหนีการคุกคามของตำรวจ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์
 ๒๔๙๒ ถูกตามตัวพบโดยตำรวจนายหนึ่งขณะที่เขากำลังออกมาซื้อขนมกลับไปให้ลูก ตำรวจกล่าวหา
 ว่าในกระเป๋าสตางค์เอกสารที่เขาถืออยู่นั้น เป็นแผนการจลาจลนองเลือด ในที่สุดเกิดความเข้าใจผิด
 ว่านายเกรียงจะทำการต่อสู้ ส.ต.ต.ห้า นายตำรวจอีกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้คุมเชิงอยู่ในระยะไกล
 ได้ยิงนายเกรียงถึงแก่ความตาย ทว่าในกระเป๋าสตางค์นั้นบรรจุกระดาษแผ่นเดียวเป็นชื่อ
 เพลง "รักชาติยิ่งชีพ" ความจริงดังกล่าวถึงกับทำให้ ส.ต.ต.ห้า คอล้มคลั่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๓๑ อิศรา อมันตกุล , " ศตวรรษแห่งภราดรภาพ " ยุคทอง

* ดาวหาง อาจจะเป็นนามปากกาของ พระสารสาส์นพลชั้นตรี อติไตรภพมนตรี
 ทรหวงเศรษฐการ เป็นนักหนังสือพิมพ์เขียนบทความด้านเศรษฐกิจโดยใช้นามปากกา "๕๕๕"
 เคยเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจที่มีลักษณะชาตินิยม และสังคมนิยม ผลงานของท่านผู้นี้มีหลายชิ้น
 เช่น My Country Thailand นวนิยายเรื่อง Whom the God Deny ซึ่งตีพิมพ์ในประเทศ
 อังกฤษ ค.ศ. ๑๙๕๐ และงานชิ้นอื่น ๆ เช่น ตามเรามาเกิด ฯ

ดาวหาง เขียนไว้ตอนหนึ่งว่า

คนอย่างผมหรือจะคิดก่อการจลาจล อหิงจิงทุกซัง ... ล่าพิงข้าว
 สารกรอกหม้อเลี้ยงลูกเลี้ยงเมียก็เต็มพืดแล้ว นายปรีดีเพนใหญ่
 ผมก็เพนพักเขียนตีอกต๋อยผู้หนึ่ง นายควงเพนนายกผมก็เพนพักเขียน
 กุ้ย ๆ แม้ว่าจอมพล ป. เพนนายก ก็ไม่ใช่ผมเพนคนเลี้ยงไก่กิน
 ชีไก่ ผมก็ยังเพนผม ๑๓๒

ถึงแม้ดาวหางจะเห็นว่า ผู้หนาแต่ละคนจะไม่มี ความแตกต่างกันในเรื่องการจัดการให้
 ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น แต่ก็ไม่เห็นด้วยกับวิธีการรุนแรงที่รัฐบาลจอมพล ป. ใช้ในการ
 ก้าจัดศัตรูทางการเมือง และการใช้อำนาจรัฐนอกเหนือหน้าที่และนอกขอบเขตความสุจริต

เรื่อง "บนพื้นดินไทย" เขียนโดย อ. อุดากร นามปากกาของ อุดม อุดากร ชาว
 นครปฐม สอบได้เข้าเรียนเตรียมแพทย์ที่ศิริราช แต่ต้องเลิกเรียนกลางคัน เพราะป่วยเป็น
 วัณโรคซึ่งเป็นโรคร้ายแรงในสมัยนั้น จึงได้ออกมาอยู่บ้าน พร้อมกับมีผลงานเรื่องสั้นที่มีคุณภาพ
 หลายเรื่อง เช่น สัมพูชาตมณฉัต อ. อุดากรเสียชีวิตในวัยหนุ่มเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๔๙๔

ผลงาน "บนพื้นดินไทย" ตีพิมพ์ใน อักษรสาส์น เดือนพฤษภาคม ๒๔๙๓ เรื่องสั้น
 เรื่องนี้ เกิดขึ้นที่กระท่อมหลังหนึ่งบนพื้นดินไทย ธาราและหญิงสาวอีกคนหนึ่งกำลังวิตกกังวลกับอาการ
 ของเด็กชายวัย ๓ ขวบ มีชีวิตแขวนอยู่บนเส้นด้าย เพราะอาการหลอดลมติดขัด ธาราบอกกับ
 มารดาของเด็กชายซึ่งอยู่เหนื้นด้วยว่า ถ้าเขาเรียนแพทย์สำเร็จก็คงสามารถช่วยเหลือได้
 ขณะนั้นมีเสียงปืนดังขึ้นและมีเสียงฝีเท้าม้าใกล้เข้ามา นายแพทย์เพชฌัญญูที่ถูกสั่งจับจากเหตุการณ์
 ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ หนีการไล่ล่าของตำรวจผ่านมา เพชฌัญญูได้รับรู้ถึงชะตากรรมของเด็กน้อย

๑๓๒ ดาวหาง "ถิ่นสยอง" สยามสมัยรายสัปดาห์ (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๓๗
 ๒๖ ธันวาคม ๒๔๙๒), หน้าไม่ปรากฏ

เขาตัดสินใจที่จะเข้าไปช่วยเด็ก ธาราจึงตัดสินใจในวินาทีนั้นควมมีาหลอกตำรวจไปเส้นทางอื่น
จนที่สุดเขาถูกยิงตาย

ความคิดที่แทรกอยู่ในผลงานของนักเขียนทั้งสอง ทำให้เห็นว่ากลุ่มปัญญาชนนอกระบบราชการ
การไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลยุคนั้น จึงใช้การรัฐประหาร ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ และ
การปราบปรามของรัฐบาล เป็นสาเหตุหรือบั้นปลายในการพัฒนาเรื่อง นักเขียนทั้งสอง ถือเป็นตัวแทน
ของปัญญาชนกลุ่มก้าวหน้าในยุคนี้ได้อย่างดี เป็นนักเขียนแนวหน้าที่มีผลงานออกมาอย่างสม่ำเสมอ
และเวทีเผยแพร่งานเขียน เช่น อักษรสาส์น สยามสมัย ก็เป็นนิตยสารที่มีเป้าหมายเพื่อภูมิ
ปัญญาและสังคม เรื่องสั้นหรือนวนิยายที่ตีพิมพ์ในหนังสือทั้ง ๒ นี้ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๔๙๔
มีลักษณะคล้ายกับเรื่องสั้นทั้งสองเรื่อง คือ สะท้อนภาพสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมือง
และสังคมชนบท การเข้าอำนาจรัฐโดยมิชอบภายใต้บรรยากาศเหล่านี้ เรื่องสั้นทั้ง ๔ จึงไม่ได้
มุ่งแสดงความยกย่องหรือเชิดชูนายปรีดี เหมือนกับกลุ่มพันธมิตรบนถนนการเมืองกรรมา แต่มอง
และสะท้อนภาพนายปรีดีในฐานะเหยื่อของความยุติธรรมในสังคมการเมืองไทย

ความยุติธรรมในสังคมการเมืองไทย เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ปัญญาชนกลุ่มก้าวหน้า
เห็นว่า สังคมประกอบด้วยกลุ่มชนหลายชั้น นับตั้งแต่ชั้นการเมือง นายทุน ชนชั้นกลาง
ชาวนา และกรรมกร ชนชั้นหน้าโดยเฉพาทหารกับนายทุน เป็นชนชั้นที่ได้เปรียบที่สุด ในขณะที่
ชาวนา กรรมกร คนจนถูกเอารัดเอาเปรียบ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองไทยนับแต่
เปลี่ยนแปลงการปกครอง เน้นการพัฒนาเมืองหลวง ชาวชนบทได้รับการทอดทิ้งการมองปัญหา
สังคมในแง่มุมกว้าง ทำให้ความหวังทางสังคมการเมืองของปัญญาชนก้าวหน้าไม่จำกัดอยู่เฉพาะ
ผู้นำทางการเมือง แต่มุ่งไปหาหลักการเสรีภาพและความเสมอภาค นายปรีดี พนมยงค์ใน
งานเขียนของนักเขียนกลุ่มก้าวหน้า จึงได้รับการเสนอออกมาในฐานะเป็นตัวอย่างของเหยื่อความ
ยุติธรรมทางสังคมการเมือง แต่ไม่ได้รับการเห็นความเป็นเหยื่อของสังคมการเมืองมากไปกว่า
ที่ชาวนา และคนยากจน ต้องตกเป็นเหยื่อ ดูเหมือนว่าการตั้งคำถามถึงผลแห่งการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ทำให้นายปรีดีถูกผนวกเป็นเพียงหนึ่งของปัญหาทางสังคม เพราะผู้นำทางการเมือง
ไม่ใช่คำตอบเดียวสำหรับปัญหาทางสังคมการเมือง

ปี ๒๔๙๔ จอมพล ป. พิบูลสงครามทำการรัฐประหารตนเอง และต่อมาในปี ๒๔๙๕
ก็ได้ออกกฎหมายเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ หลังจากเวลานี้ ไปกลุ่มปัญญาชนหน้าหนังสือพิมพ์กลุ่ม

ก้าวหน้า ซึ่งได้ทำการเคลื่อนไหวเรื่องสันติภาพ ตามแนวคิดทางสังคมการเมืองของตนเอง และเป็นการเรียกร้องสันติภาพ ได้ถูกกวาดล้างจับกุมในคดี "กบฏสันติภาพ" ในปี ๒๔๙๕ ทำให้การเคลื่อนไหวของพวกเขา ในการแสดงความคิดเห็นเห็นหยุดชะงักลง

กล่าวโดยสรุป กลุ่มปัญญาชนหน้าหนังสือพิมพ์ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านการกระทำของ รัฐบาลคณะรัฐประหาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มนี้ไม่เชื่อว่า นายปรีดี พนมยงค์เป็น "ปีศาจทางการเมือง" ตามที่คณะรัฐประหารได้สร้างขึ้น โดยเฉพาะจากกรณีกบฏวังหลวงซึ่งอาจทำให้เกิด ความเข้าใจไปได้ง่ายว่า นายปรีดีมีแผนการล้มกษัตริย์จริง กลุ่มปัญญาชนหน้าหนังสือพิมพ์ก็ได้เชื่อ เช่นนั้น แต่ความไม่เชื่อว่านายปรีดี พนมยงค์เป็น "ปีศาจทางการเมือง" ของกลุ่มนี้ทำให้กลุ่มนี้ เห็นว่า การโฆษณาของรัฐบาลเป็นเรื่องไร้สาระ จึงไม่ปรากฏว่ากลุ่มปัญญาชนหน้าหนังสือพิมพ์ได้ ทำการสร้างภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ออกมาเลย การแสดงความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจึงไม่มีพลังที่จะไปแก้ภาพลักษณ์ด้านลบของนายปรีดี พนมยงค์ ประกอบกับความพยายามของนาย ปรีดี พนมยงค์ในการแก้ภาพด้านลบของเขาในช่วงเวลาที่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่กลับเป็น การเปิดโอกาสให้รัฐบาลคณะรัฐประหารมีโอกาสสร้างภาพด้านลบของเขามากขึ้น

อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลาต่อไปคือ ตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ - ๒๕๑๙ สภาวะการณ์ดังกล่าว จะเปลี่ยนแปลง นายปรีดี พนมยงค์จะมีโอกาสได้แก้ภาพด้านลบของเขามากขึ้น ในขณะที่กลุ่ม ผู้สร้างภาพลักษณ์ด้านลบไม่ได้มีบทบาทเข้มแข็งเหมือนในทศวรรษนี้ และมีปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบ อีกทำให้ภาพ "ปีศาจทางการเมือง" ของนายปรีดี พนมยงค์ค่อยๆ อ่อนพลังลง ซึ่งจะกล่าวถึง รายละเอียดในบทต่อไป